

Квітень 2024

Великий земельний куш:

як олігархи під час війни захоплюють
останні дикі території Європи

bruno
manser
fonds

Longo mai

FREE
SVYDOVETS

Опубліковано:

Bruno Manser Fonds, Соцінштрассе 37, 4051 місто Базель, Швейцарія www.bmf.ch

Над цим звітом з січня 2023 року по січень 2024 року працював Bruno Manser Fonds (BMF), громадська організація, зареєстрована в місті Базель, Швейцарія, спільно з Європейським кооперативом «Longo Mai» та ініціативною групою «Free Svydovets», Україна. Висловлюємо свою вдячність всім, хто доклався до появи цього звіту своїми порадами, цінною інформацією та сприяли перекладу.

Цей звіт є перекладом із англійської мови оригінальної версії «The Great Carpathian Land Grab: How oligarchs are using Ukraine's war economy to get hold of one of Europe's last great wilderness areas»

Зміст

Резюме 6

1. Понівечена війною Україна і шлях до відновлення 10

2. Свидовецький масив і прилеглі території..... 12

2.1. Короткий огляд географії..... 12

2.2. Природоохоронна цінність..... 12

2.3. Незаконна вирубка лісів під час війни 14

3. Заплановані лижні курорти 16

3.1. Контекст 16

3.2. Факти і цифри..... 17

3.2.1. Початковий проєкт на Свидовці..... 17

3.2.2. Проєкти «Бистриця» і «Турбат»..... 18

3.2.3. Перспективи регіонального розвитку..... 21

3.4.2. Перевірка економічної життєздатності: зменшення снігового покриву... 22

3.2.5. Перевірка економічної життєздатності: умови війни 22

3.3. Руйнівний вплив на довкілля 22

3.3.1. Вирубка лісів 23

3.3.2. Проблеми із водою..... 24

3.3.3. Будівництво доріг і використання земель..... 26

3.4. Невідповідність природоохоронному законодавству:
національному, міжнародному, ЄС..... 27

3.5. Процес планування: брак прозорості та участі громадськості..... 29

4. Промоутери проєктів та їх проблемна репутація 31

4.1. Компанії, що стоять за проєктами..... 31

4.1.1. «Скорзонера» та її сумнівна історія 31

4.1.2. «Буковель» та нова структура власності..... 32

4.1.3. «ПБС» і дорожньо-будівельний бізнес 33

4.2. Олігарх, який стоїть за проєктами: Ігор Коломойський..... 36

4.2.1. Багатство та політичний вплив..... 36

4.2.2. Розслідування і кримінальні справи..... 37

4.2.2.1. Справа ПриватБанку..... 37

4.2.2.2. Справа «Укрнафти» та «Укртатнафти»..... 38

4.2.2.3. Справи у Сполучених Штатах Америки..... 39

4.2.2.4. Боротьба за «деолігархізацію» України.....	40
4.3.2. Партнери Коломойського і зв’язки зі Швейцарією.....	40
4.2.3.1. Лариса Черток.....	40
4.2.3.2. Ігор Палиця.....	41
4.2.3.3. Захар та Оксана Палиці.....	42
4.3. Корупційні ризики пов’язані з будівництвом запланованих лижних курортів.....	44
4.3.1. Історія змови між інвесторами та чиновниками.....	45
4.3.2. Історія повторюється: змова та захоплення землі.....	46
4.4. Проєкт уряду США.....	47
4.5. Розгляд судової справи.....	48
5. Ініціативна група «Free Svydovets».....	49
5.1. Клопотання про створення ландшафтного заказника та петиція.....	50
6. Примушування до мовчання та залякування опозиції.....	52
7. Висновки та рекомендації.....	53
8. Додатки:	57

Список умовних позначень

Рис. 1: Карта запланованих лижних курортів «Свидовець», «Бистриця» та «Турбат».....	8
Рис. 2: Карта запропонованого ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Вільний Свидовець».....	9
Рис. 3: Карта запланованих лижних курортів «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат»; території, що знаходяться на висотах більших за 1 500 та 1 600 м над рівнем моря.....	18
Рис. 4: Запланована інфраструктура лижних курортів і вплив на довкілля	19
Рис. 5: Карта нового поділу земельних ділянок на Свидовецькому гірському масиві	27
Рис. 6: Хронологія проєктів «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат».....	30
Рис. 7: Компанії, які стоять за проєктами лижних курортів.....	35
Рис. 8: Активи та компанії, пов’язані з Ігорем Коломойським та Ігорем Палицею, у Швейцарії	43

Список скорочень

AMLD: Директива ЄС про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей

ЦПК: Центр протидії корупції

DOJ: Департамент юстиції США

РДА: Районна державна адміністрація

ДПТ: Детальний план території

ОВД: Оцінка впливу на довкілля

БЕБ: Бюро економічної безпеки України

ЄС: Європейський союз

EUDR: Регламент ЄС щодо вирубки лісів

EUTR: Регламент ЄС про лісоматеріали

FIS: Федеральна служба розвідки Швейцарії

ICIJ: Міжнародний консорціум журналістів-розслідувачів

МВФ: Міжнародний валютний фонд

НСВ: висока природоохоронна цінність

Євродепутат: член Європейського парламенту

Народний депутат: член українського парламенту

НАБУ: Національне антикорупційне бюро

ОССРР: Проект розслідування корупції та організованої злочинності

САП: Спеціальна антикорупційна прокуратура

СБУ: Служба безпеки України

СЕО: Стратегічна екологічна оцінка

ДЕІ: Державна екологічна інспекція

Лісгосп: Державне підприємство лісового господарства; тепер філія ДП «Ліси України»

Закарпатська ОДА: Закарпатська обласна державна адміністрація

UNCG: Українська природоохоронна група

USAID: Агентство США з міжнародного розвитку

Резюме

На фоні руйнівного російського вторгнення в Україну, розробляються плани знищення однієї з найчистіших, найгарніших і найбільш біорозмаїтих гірських територій в Європі та в Українських Карпатах. Свидовецький масив і прилеглі гірські території обрали як місце для «розвитку» пов'язані з політикумом олігархи, які ймовірно отримали свої статки завдяки корупції в державних структурах. Їх план полягає в тому, щоб перетворити 2 800 га лісів, полонин і пасовищ, які зараз перебувають в державній чи комунальній власності, на частину мережі інфраструктурних проєктів для зимового відпочинку. Три нові лижні курорти – «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат» – за планом повинні вміщати більше 58 000 осіб. Цей проєкт, хоч і може принести прибутки від вирубки лісу та будівництва в короткочасній перспективі, зрештою остаточно і безповоротно знищить унікальну європейську спадщину.

Українські ліси вже зазнають значної шкоди від деструктивної вирубки. З війною ситуація лише погіршилась. Цей звіт показує, що будівництво великого інфраструктурного об'єкта на цих територіях погіршить стан або призведе до знищення 1 270 га лісів, включно з лісами із високою природоохоронною цінністю (HCV), що матиме серйозний довгостроковий вплив на флору, фауну, та оселища.

Зменшення кількості лісів призведе до підвищеного ризику паводків, а стічні води з курортів можуть зруйнувати водний цикл, що матиме транскордонні наслідки. Намір приватних компаній прибрати до рук землі, що належать державі та громаді, матиме наслідком погіршення економічного становища громад і поставить їх добробут під загрозу. З огляду на глобальне скорочення снігового покриву і те, що мегакурорт планують будувати на територіях, що переважно знаходяться на висоті нижче 1 600 м над рівнем моря, навіть економічна доцільність такого проєкту виглядає сумнівною.

У травні 2017 року, проєкт Свидовецького лижного курорту формально схвалили Тячівська та Рахівська районні державні адміністрації (РДА) Закарпатської області. Хоча будівництво цього курорту не почалось, ті самі, пов'язані з олігархами інвестори, запланували збудувати ще два: «Бистриця»

в Івано-Франківській області та «Турбат» в Закарпатській області. Проєкти швидко пройшли всі бюрократичні процедури в компетентних місцевих органах і були затверджені. Зараз органи влади активно працюють над підготовкою документів, необхідних для початку будівництва.

Стратегічна екологічна оцінка (CEO) для «Бистриці» та «Турбату» вже проводиться, а найближчим чином очікують на завершення Оцінки впливу на довкілля (ОВД) по Свидовцю. Як стане зрозуміло в цього звіту, планування мережі лижних курортів відбувається непрозоро. Місцеві мешканці оскаржили рішення про затвердження проєкту курорту «Свидовець». Справа досі перебуває у Верховному Суді.

Всі три проєкти просувають компанії, пов'язані з одним із найбільш одіозних українських олігархів – Ігорем Коломойським. Коломойський, його партнери і підконтрольні йому компанії, зокрема і ті, що безпосередньо залучені до розробки проєкту гігантського курорту на Свидовці, Бистриці та Турбаті, щодо яких порушені кримінальні провадження у кількох юрисдикціях, включно зі Швейцарією.

В Україні щодо самого олігарха порушено кримінальну справу за підозрою в шахрайстві, розкраданні та відмиванні коштів. Однак, до сьогодні ні Коломойський, ні його партнери не були визнані винними у суді, а отже застосовується презумпція невинуватості. З огляду на брак прозорості та надто неоднозначну репутацію людей і компаній, пов'язаних із проєктом, **у звіті приходимо до висновку, що затвердження проєктів курортів «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат» пов'язане із високими корупційними ризиками.**

У березні 2023 року, ГО «Українська природоохоронна група» (UNCG), ГО «Дунайсько-Карпатська Програма», МБО «Екологія-Право-Людина» та WWF-Україна подали наукову документацію та клопотання про створення ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Вільний Свидовець». Ландшафтний заказник сприятиме регіональному розвитку, а також дозволить місцевому населенню продовжити стале використання природних ресурсів.

У квітні 2023 року офіційну петицію до Президента Зеленського з проханням

підтримати клопотання підписали більше 25 000 громадян України. Однак, українська влада досі не відреагувала. Водночас, шкідливі, потенційно корупційні проєкти ставлять під загрозу проєкти міжнародної допомоги, необхідні для сталої відбудови зруйнованої війною країни.

З огляду на представлені у звіті факти, **ініціативна група «Free Svydovets» закликає українську владу припинити всі пов'язані зі «Свидовцем», «Бистрицею» та «Турбатом» процедури**, поки повністю не буде відновлено доступ до інформації та участь громадськості в процесах. Група закликає **українську владу діяти розумно, щоб зберегти добробут місцевого населення і природну спадщину Українських Карпат на довгі роки і на благо багатьох людей, а не групи підозрілих інвесторів та їх короткострокової вигоди**. Для цього, компетентні органи повинні **відхилити детальні плани територій для проєктів «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат» та схвалити план ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Вільний Свидовець»**.

Наші конкретні рекомендації стосуються двох ключових питань: **захист Свидовецького масиву і прилеглих територій завдяки комплексному підходу та альтернативні моделі довгострокового регіонального**

розвитку, розроблені спільно з місцевим населенням, які зосереджені на екологічному туризмі з низьким рівнем впливу на довкілля.

Все ж, з огляду на існуючу корупцію та проблеми з незаконною вирубкою лісів в Україні, а також запламовану репутацію інвесторів, що просувають проєкти «Свидовець», «Бистриця» та «Турбат», Група закликає:

- 1) органи ЄС віднести Україну до країн з високим рівнем ризику відповідно до Регламенту ЄС щодо вирубки лісів (EUDR) і підтримати розслідування кримінальних справ щодо Ігоря Коломойського та його партнерів;**
- 2) уряд США та Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) не включати названі проєкти до проєкту місцевого врядування «ГОВЕРЛА» і жодним чином їх не підтримувати;**
- 3) Швейцарію не закривати кримінальні провадження щодо Ігоря Коломойського і заморозити активи Коломойського та його родичів у Швейцарії.**

Свидовецький масив в Українських Карпатах

Рис. 1: Карта запланованих лижних курортів «Свидовець», «Бистриця» та «Турбат»

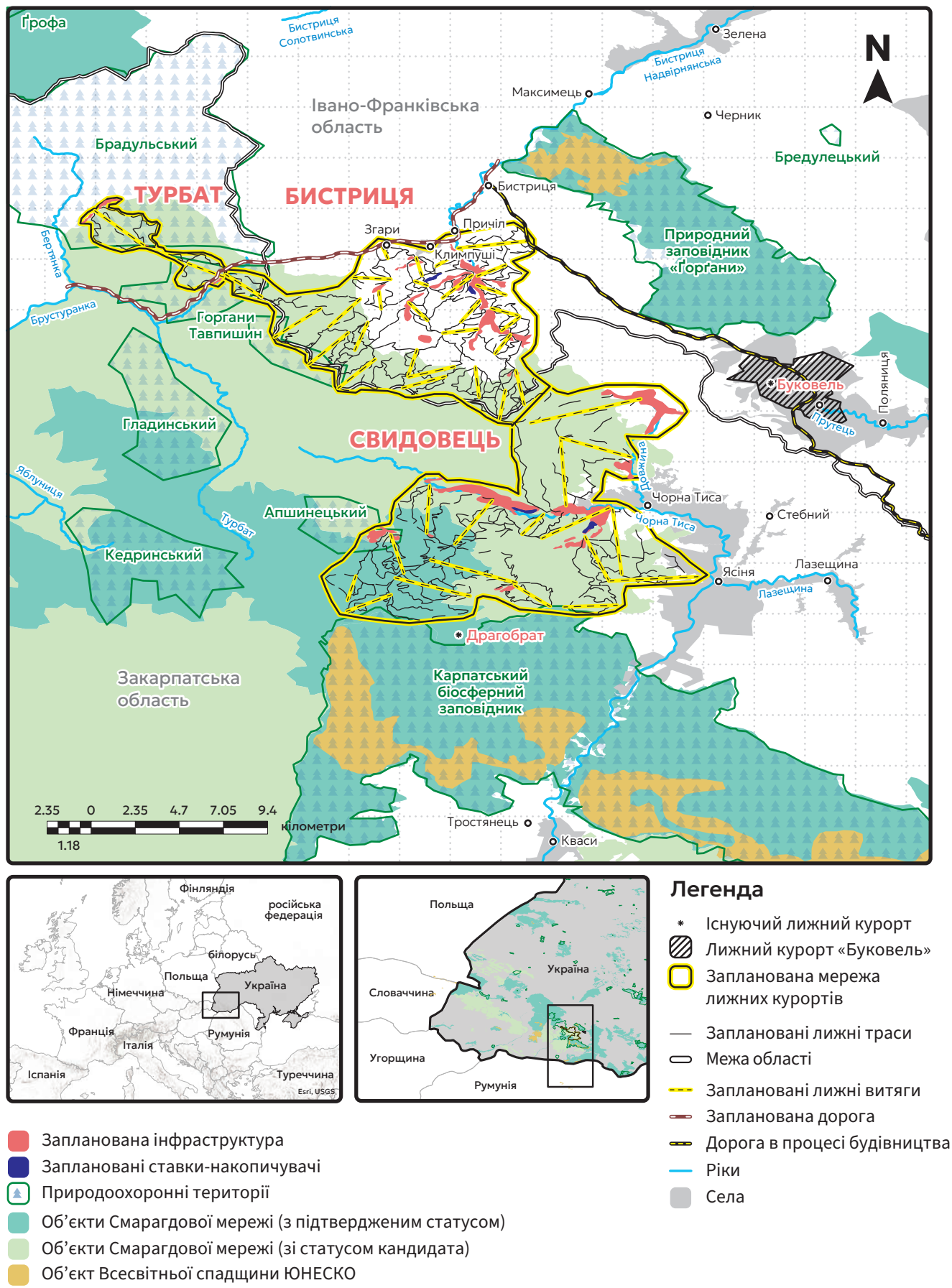
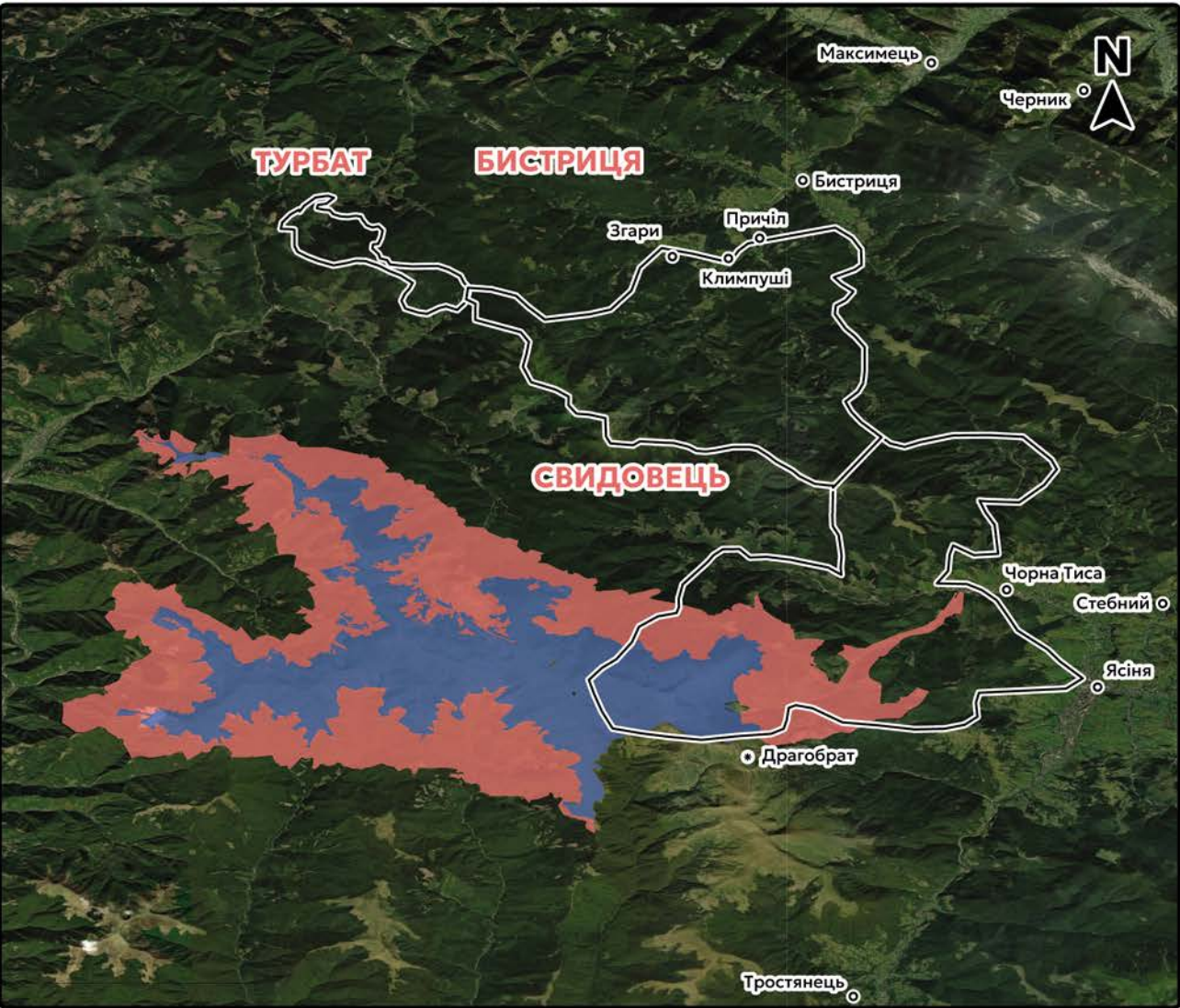

Рис. 2: Карта запропонованого ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Вільний Свидовець»

Легенда

 Запланована мережа лижних курортів

 Запропонований ландшафтний заказник (комунальні землі)

 Запропонований ландшафтний заказник (ліси у державній власності)

1. Понівечена війною Україна і шлях до відновлення

Збройний конфлікт між росіянами, підтримуваними росією сепаратистами та українськими збройними силами розпочався у 2014 році, після того, як росія анексувала Крим. А до цього, у 2013 році, рішення Президента України Януковича відмовитись від угоди про більш тісну економічну співпрацю з Європейським Союзом (ЄС) викликало масові протести, які жорстоко придушили правоохоронці.

Протести розширились і загострили конфлікт, який зайшов у глухий кут, з регулярним протистоянням та обстрілами вздовж лінії зіткнення на підконтрольних росії та Україні східних областях.¹

Спроби припинити бойові дії через дипломатичні зусилля, зокрема Мінські домовленості 2015 року, не мали успіху. Ці зусилля супроводжувались більш активною присутністю військ НАТО у Східній Європі, а також санкціями, які запровадили щодо певних росіян та російських компаній.

24 лютого 2022 року, після останньої спроби Радбезу ООН відмовити росію від нападу на Україну, президент росії владімір путін оголосив «спеціальну воєнну операцію». Це означало

початок повномасштабного сухопутного, морського і повітряного вторгнення в Україну.² Невдовзі розпочалось бомбардування великих міст по всій території країни.

Лідери країн засудили напад і протягом наступних місяців на росію наклали економічні санкції. До кінця липня 2022 року, ЄС та США посилили санкції, включно із замороженням банківських рахунків та заборону на в'їзд ключовим політикам.³

З 2022 року, російські обстріли та атаки на Україну вже забрали безліч життів. За підрахунками, в Україні 5,1 мільйонів внутрішніх переселенців, 6,2 мільйонів були змушені виїхати з країни, а 17,6 мільйонів потребують гуманітарної допомоги.⁴ Україна вже отримала приблизно 350 мільярдів доларів США допомоги, з яких 77 мільярдів виділили Сполучені Штати.⁵

Проведено дві конференції присвячені відновленню України – першу в липні 2022 року в місті Лугано, Швейцарія, а другу – в червні 2023 року в Лондоні. Метою конференції 2022 року було розпочати та окреслити процес відбудови, що включає відновлення навколишнього середовища, і, який враховує екологічні проблеми України – як ті, що існували до війни, так і спричинені війною. На той момент внаслідок війни вже постраждали 1,2 га заповідних територій, а 20% природно-заповідного фонду було «під загрозою».^{6,7}

Фото: Foreign, Commonwealth & Development Office

Поки триває війна, Свидовецький масив, Братківський хребет і підніжжя гори Ур'я стали мішенню безпрецедентної схеми пов'язаних із політиками олігархів, які запланували будівництво однієї з найбільших мереж лижних курортів в Європі, що здатна одночасно приймати 47 000 відпочивальників і розмістити 11 000 працівників (див. Розділ 3). Цей дуже небезпечний кластер проєктів може призвести до зменшення міжнародної допомоги та відвернення інвестицій від справді важливих проєктів, необхідних для відбудови здорової, сталої та вільної від корупції України.

Напередодні Конференції з відновлення України, яка відбувалась в червні 2023 року, ініціативна група «Free Svydovets» провела прес-конференцію в Лондоні за участі членів Європейського парламенту та українських народних депутатів, щоб обговорити два ключові аспекти справи Свидовця: негативний вплив на довкілля запланованого кластеру гірськолижних курортів, а також запламовану репутацію олігархів, які стоять за цими проєктами.

Цей звіт надасть документальні підтвердження для вже згадуваних двох аспектів. Результати представлені у звіті базуються на дослідженні

проведеному між січнем 2023 року та січнем 2024 року.

Цей звіт доповнює звіт «Справа Свидовця: Як олігархи планують знищити один з унікальних природних ландшафтів України»⁸ новою інформацією:

1. додатково заплановані лижні курорти «Бистриця» і «Турбат»;
2. очікувана економічна життєздатність і вплив на довкілля проєктів «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат»;
3. невідповідність проєктів природоохоронному законодавству;
4. останні події, пов'язані із плануванням щодо проєкту, та брак прозорості цих процесів;
5. робота ініціативної групи «Free Svydovets» для забезпечення правового захисту вказаних природних територій;
6. глибокий аналіз осіб та компаній, що пов'язані із розвитком мережі проєктів, їх партнерів, а також їх «проблемної репутації».

2. Свидовецький масив і прилеглі території

2.1. Короткий огляд географії

Гори Карпати займають площу 200 000 м² і простягаються приблизно на 1 500 км, починаючи з Чехії на заході, через Словаччину, частину території Польщі, Угорщини та України, значну територію Румунії, і частину Сербії.

Це одні із останніх територій незайманої природи в Європі, де ще залишились найбільші праліси та старовікові ліси.⁹

На Українські Карпати припадає 14% території гірської системи, де знаходиться шість з десяти ключових компонентів транскордонного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи».

Свидовецький масив, який знаходиться в Східних Карпатах, що в Закарпатській області на Заході України, вписаний між ріками Тересва і Чорна Тиса.

Він забезпечує гідрологічний режим регіону, тут знаходиться витік ріки Тиса, що протікає територіями кількох країн і є головною притокою Дунаю.

Ріка Чорна Тиса протікає через територію України, Румунії, Угорщини, Словаччини, та Сербії, і знаходиться під захистом Водної рамкової директиви ЄС та Водного кодексу України.¹⁰

Більш ніж половина льодовикових озер України знаходиться на Свидовці. Центральна частина Свидовецького масиву та верхня частина Чорної Тиси особливо важливі як місця високої концентрації біорізноманіття та коридорів дикої природи для цілого регіону.¹¹

2.2. Природоохоронна цінність

Свидовецький масив унікальний – тут знаходимо практично незаймані високогірно-льодовикові ландшафти та ліси високої природоохоронної цінності, зокрема букові праліси, що входять до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Південно-західна частина масиву належить до Карпатського біосферного заповідника і частково входить до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та Європейської мережі дикої природи.¹²

Чотири ділянки на Свидовецькому масиві – природоохоронні території місцевого та загальнодержавного значення, зокрема лісовий заказник «Смерекові Карпати», «Апшинецький» гідрологічний заказник, іхтіологічний заказник «Біла та Чорна Тиса» і ботанічний заказник «Станіслав». Три інші локації – це природні пам'ятки, а саме: гідрологічна пам'ятка природи Ворожеска, гідрологічна пам'ятка природи Герешаска та ботанічна пам'ятка природи Андромеда.

Гідрологічні природні пам'ятки місцевого значення – озера Герешаска, Апшинець, водоспад Свидовець та озеро Ворожеска залишаються за межами заповідної зони Карпатського біосферного заповідника.¹³

Свидовець також є частиною Смарагдової мережі, яка захищена міжнародними природоохоронними угодами, зокрема Бернською Конвенцією (підписантом якої є і Україна). Станом на грудень 2021 рік, Постійний комітет Бернської конвенції схвалив 377 територій Смарагдової мережі в Україні, що включають об'єкти Смарагдової мережі на Свидовці.¹⁴

Фото: MyName (Mydriatic talk)

Однак, через брак національної законодавчої бази та відповідних планів управління, статус об'єкта Смарагдової мережі не гарантує справжнього захисту території.¹⁵

На Свидовці є 17 типів оселищ, що входять до Додатку I Оселищної директиви ЄС (1992), які вимагають спеціальних природоохоронних заходів. Всі вони включені до Резолюції 4 Бернської конвенції.¹⁶

Відомо, що тут, в місці концентрації біорізноманітності, можна знайти щонайменше 42 види рослин і 51 вид тварин, що занесені до Червоної Книги України, зокрема європейський бурий ведмідь (*Ursus arctos*), євразійська рись (*Lynx lynx*), євразійський пугач (*Bubo bubo*) і сич волохатий (*Aegolius funereus*).

Тут також живуть ендемічні види, наприклад тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*). Занесені до Червоної Книги рослини включають зокрема родіолу рожеву (*Rhodiola rosea*), ломикамінь карпатський (*Saxifraga carpatica*), баранцевий мох (*Hyperzia selago*) та багато інших.^{17,18}

В найновіших ще неопублікованих дослідженнях (скоро вийде дослідження авторства Проць та інші) знаходимо дані, що Свидовець є домом для 169 червонокнижних видів рослин, безхребетних та хребетних тварин, і 13 фітоценозів, що більше за

попередньо відому кількість. 40% хребетних, які тут проживають, занесені до Червоної Книги.

Крім того, дослідження показують, що Свидовецький масив це територія, де нема інвазійних видів.¹⁹ На прилеглому Братківському хребті та горі Ур'я також є ділянки, практично не зруйновані втручанням людини, де залишились старовікові ліси. Перелік від WWF Україна показує, що на Свидовці досі є значні за площею праліси, старовікові та природні ліси.²⁰

З них 555 гектарів лісів визначено як такі, що перебувають під загрозою знищення або фрагментації через плановане будівництво Свидовецького лижного курорту, а 634 га – під загрозою через заплановане будівництво лижних курортів «Бистриця» і «Турбат»²¹ (див. Розділ 3.3. Руйнівний вплив на довкілля).

Мережа об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО на Свидовці розташована лише за кілька сотень метрів від запланованого місця будівництва курорту (див. Рис. 1). Крім того, курорт «Бистриця» вплинув би на природні заказники та пам'ятки природи – урочище «Гропинець», урочище «Верхнє Озерище», заказники «Річанський» і «Братковець», і кілька менших об'єктів (див. Рис. 1).

Окрім виняткового біорізноманіття, у дослідженні Бортник та інших (2021) описується басейн ріки Чорна Тиса, його унікальне та добре збережене георозмаїття, що означає значний потенціал цієї території для розвитку геотуризму. Ландшафт Свидовця, з його льодовиковими озерами, ресурсами ріки Чорна Тиса, субальпійськими луками - полонинами, лісами та Братківським хребтом, має особливу екологічну, наукову, педагогічну та рекреаційну цінність, яку потрібно зберегти.²²

Фото: Simon Struex

2.3. Незаконна вирубка лісів під час війни

Ліси України під безпрецедентною загрозою через незаконну вирубку та знищення. Стимульована корупцією, незаконна вирубка на Закарпатті збільшилась в обсягах вдвічі між 2010 та 2016 роками.²³

У 2021 році, ініціативна група «Free Svydovets» опублікувала звіт про діяльність Ясинянського та Брустурянського державних лісгосподарських підприємств (лісгоспів),²⁴ де розбирались конкретні випадки корупції, незаконних санітарних рубок, руйнування пралісів та погроз активістам. У звіті зроблено висновок, що саме лісгоспи є найбільшою загрозою лісам України через те, що незаконна вирубка відбувається з їх «письмового дозволу».^{25,26}

Від початку повномасштабного вторгнення росії, ситуація з лісами лише погіршилась. По-перше, воєнний стан сильно вплинув на громадянське суспільство та його ініціативи, оскільки під час нього заборонені будь-які форми протесту та зібрання, які є основним інструментом дії.

Основні чинники негативного впливу:

1) серйозні обмеження будь-якої громадянської діяльності;

2) увага громадян зосереджена на війні, що ускладнює організацію громадських акцій;

3) доступ до багатьох документів або обмежений, або взагалі закритий (ОВД, карти лісів, кадастрові карти тощо, як бачимо нижче);

4) активісти воюють на передовій або виїжджають з країни;

5) в цілому, стало важче виступати на підтримку екологічних питань, бо «країні тут і зараз потрібні гроші».²⁷

За офіційною статистикою, через війну постраждали мільйони гектарів лісу, в тому числі через незаконну вирубку на природоохоронних територіях, які окупувала росія.²⁸

І поки більшість української деревини експортується до країн ЄС, на місцях все частіше виникає потреба в дровах і деревині для відбудови. Нещодавній звіт показує, що негативний вплив війни на біорізноманіття виходить далеко за межі лінії передової. У 2022-2023 рр., в рамках кампанії зі збільшення обсягів лісозаготівлі для підтримки економіки України,²⁹ уряд ініціював внесення численних змін до законодавства, спрямованих на усунення природоохоронних заборон на вирубку. Управління більшістю лісів у державній власності перебрало на себе ДП «Ліси України».

Масштабні суцільні рубки в лісах, що перебувають під управлінням місцевої філії ДП «Ліси України» в Брустурах, червень 2020 року

Це підприємство не приховує планів збільшити лісозаготівлю і вживає для цього активних заходів, включно із будівництвом нових лісових доріг. У 2022-2023 рр., ліси стало легше перетворити на територію під забудову, ведення сільськогосподарської діяльності чи для використання в інфраструктурних проєктах.³⁰

Після введення воєнного стану у 2022 році, моніторинг лісів значно послабився. Крім того, призупинили дію ключового природоохоронного законодавства в лісовому господарстві. До 2023 року діяв мораторій на перевірки Державної екологічної інспекції України (Держекоінспекція).

Інші законодавчі виклики роблять Держекоінспекцію неефективною. Якщо конкретніше, то на проведення перевірок Держекоінспекція повинна мати дозвіл від Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України і, в більшості випадків, Міністерство такі дозволи не видає.³¹ Отже, перевірки практично не проводяться і незаконні рубки проходять непоміченими.³²

В березні 2022 року, весняний «сезон тиші», законодавчу заборону на вирубку в період гніздування птахів, тимчасово призупинили, щоб «підвищити обороноздатність країни.»³³

В лютому 2023 року уряд також тимчасово скасував обов'язок проводити біологічні дослідження перед розробкою планів лісовпорядкування. Саме відповідно до цих планів визначається дозволений для заготівлі обсяг деревини для певної ділянки лісу на наступні 10 років.³⁴ Якщо детальніше, то зміни до законодавства вилучили обов'язок

проводити оцінку впливу на довкілля (ОВД) для «проєктів пов'язаних із післявоєнним відновленням», тобто будь-який пов'язаний із відбудовою проєкт фактично звільняється від обов'язку проводити ОВД протягом невизначеного періоду післявоєнного відновлення.³⁵ Інші закони зараз полегшують вирубку лісу для інфраструктурних та інвестиційних проєктів.^{36,37}

Маємо чимало прикладів обмеженого доступу громадськості до інформації, зокрема карт лісів, планів лісозаготівлі, дозволів на рубку чи результатів інспекцій Держекоінспекції. Публічна інформація про дозволи на рубку та заплановані санітарні рубки зараз недоступна або обмежена, хоча ці проблеми навряд чи пов'язані з обороноздатністю держави.³⁸

У 2022-2023 рр., місцева філія ДП «Ліси України» в Ясіні розробила матеріали лісовпорядкування без консультацій, ймовірно з порушенням діючого законодавства.³⁹ Публічний доступ до документів, зокрема включених до Єдиного реєстру оцінки впливу на довкілля, які колись були загальнодоступними, тепер можливий лише після офіційного запиту, після якого доступ не завжди надають.⁴⁰

Ситуацію лише погіршує відсутність фізичного доступу до лісів. У 2022 і 2023, обласні адміністрації часто забороняли людям ходити до лісу, включно із Закарпатською областю.⁴¹ Все це ускладнює відстеження та боротьбу з незаконною вирубкою лісу і дозволяє проєктам із серйозним впливом на довкілля, таким як «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат», проходити процедуру ОВД без жодної участі громадськості.

3. Заплановані лижні курорти

3.1. Контекст

З початку 2000-их в Карпатах спостерігається бум на будівництво лижних курортів. Лижна інфраструктура створюється інвесторами за серйозної підтримки місцевого населення, яке сподівається, що це стане стимулом для довгострокового місцевого розвитку.

В Закарпатській області вже є 54, переважно невеликих, лижних курорти, із загальною протяжністю лижних трас у 73 км.⁴² Поблизу Свидовця знаходяться курорти «Драгобрат» і «Буковель». «Буковель», розташований в Івано-Франківській області, на сьогодні є найбільшим лижним курортом в Україні. Там побудовано численні готелі, спортивну інфраструктуру та оздоровчі зони, які рекламуються як курорт «світового рівня». Проект «Буковель» з'явився у 2000 році за ініціативи ТОВ «Скорзонера» («Скорзонера»), яке, за повідомленнями, отримало серйозні інвестиції від українського олігарха Ігоря Коломойського (див. Розділ 4.1.1).⁴³

Сьогодні комплексом управляє ТОВ «Буковель» («Буковель»).^{44,45} «Буковель» знаходиться в Реєстрі великих платників податків з 2023 року. У 2022 році, компанія задекларувала 322 працівника.⁴⁶

У 2023 році, Закарпаття отримало 22,16 мільйонів гривень (приблизно 539 568 євро) від туристичних зборів, водночас Івано-Франківська область, де знаходиться «Буковель», отримала 20,41 мільйонів гривень (приблизно 496 958 євро).^{47,48}

Запланований курорт на Свидовці презентують як можливість для вдалих інвестицій в економіку та інфраструктурний розвиток регіону.⁴⁹

У зв'язку з цим проектом говорять про два додаткові гірськолижні курорти – «Бистриця» і «Турбат» (див Розділ 3.2.3).

Однак, в довгостроковій перспективі існує ризик, що соціальний вплив і вплив на довкілля таких серйозних інвестиційних проектів може сильно перевищити його очікувану користь.⁵⁰

Місцеве населення часто стикається з негативними наслідками роботи лижних курортів, включно із вирубкою лісів для

побудови витягів, трас, під'їзних доріг та іншої інфраструктури, що призводить до проблем з водою та фрагментації природних оселищ (див. Розділ 3.3 про вплив на довкілля). Зокрема, громади, що живуть біля «Буковелю», часто стикаються із наслідками забруднення води, нестачею води та приватизацією комунальних земель, що обмежує їх можливості для заробітку.⁵¹ Обіцянки побудувати відповідні очисні споруди для стічних вод «Буковелю» так і не стали реальністю.⁵²

Державні перевірки, які проводились на «Буковелі» у 2020 році, виявили, що вміст шкідливих речовин в стічних водах з гірськолижного комплексу перевищує максимально допустимі норми. У 2022 році було виявлено, що деякі об'єкти не мали дозволів на викиди забруднюючих речовин.⁵³

Також, під час державних перевірок було виявлено інші приклади невідповідності природоохоронному законодавству, зокрема: відсутня інвентаризація відходів, що утворюються в результаті діяльності підприємства («Буковель»), не визначені обсяги утворення відходів, їх склад, властивості та ступінь екологічної небезпеки; відсутні технічні паспорти відходів; відсутня статистична звітність у сфері поводження з відходами.⁵⁴ В нещодавньому інтерв'ю з місцевою мешканкою села Поляниця, поблизу якого знаходиться комплекс, всі ці проблеми були озвучені знову: *« Великий туристичний комплекс [Буковель] будувався без великих очисних споруд, хоча в генплані вони були.» (...) вони є з усіх боків, розумієте. Не можна спокійно пройти до церкви... куди не ткнешся – всюди вони є.»* Та ж місцева мешканка пояснює це тим, що *«Потреба у воді дуже велика. .. Уся вода майже привозна.»*⁵⁵

І все ж, відповідно до моделей зміни клімату, вже за кілька десятиліть лижні курорти, що знаходяться на висоті менше 1 500 м над рівнем моря, стануть економічно не вигідними.⁵⁶ І справді, з'являється все більше досліджень, які підтверджують скорочення снігового покриву на прикладі різних країн, зокрема, країн Європи,⁵⁷ Чилі,⁵⁸ або Північної Америки.⁵⁹

Зменшується і надійність снігового покриву на лижних курортах, що знаходяться на меншій висоті, а також на більшості курортів у весняний період.⁶⁰

До прикладу, нещодавні дослідження виявили значне зменшення середньої та максимальної

глибини снігу в Європі з 1951 року, а після 1980-их скорочення стало ще більш інтенсивним.⁶¹ Ще одне дослідження, в основу якого поклали симуляції з регіональними кліматичними моделями, показує масштабне зменшення еквіваленту снігової води в Північній Європі.⁶²

3.2. Факти і цифри

3.2.1. Початковий проєкт на Свидовці

Про плани будівництва масштабного лижного курорту в серці Свидовецького масиву стало відомо в липні 2016 року. Геннадій Москаль, тодішній Голова Закарпатської обласної державної адміністрації (Закарпатська ОДА), оголосив про створення курорту на Свидовці, який з'єднають із «Буковелем».⁶³

У травні 2017 року, Тячівська і Рахівська районні державні адміністрації (РДА) схвалили детальний план території для будівництва лижного курорту на Свидовці.⁶⁴ В березні 2018 року «Повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля» (далі – публічне повідомлення) з'явилося сайті Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів і Тячівська РДА розпочала обов'язкову процедуру ОВД, результати якої не оприлюднили дотепер.⁶⁵

На Свидовецькому курорті за планом має бути 230 км лижних трас, 23 витяги, 120 ресторанів, 60 готелів, 390 багатоквартирних будинків, 10 торгових центрів, 17 точок прокату спорядження, 2 банківських відділення, 3 фітнес центри і 5 багатоповерхових паркінгів на 6 000 автомобілів. Вся ця інфраструктура має одночасно розміщати 22 000 туристів і 5 000 працівників – всього 27 000 осіб. Загальна площа лижного курорту складає більше 1 430 га, з яких 800 га будуть використані під житлову, комерційну, економічну та рекреаційну інфраструктуру.⁶⁶

Територія, на якій планують будувати курорт, межує з селом Бистриця та курортом «Буковель» на півночі. Проєкт матиме безпосередній вплив на три села в Тячівському та Рахівському районах: територія Чорнотиснянської селищної ради (88.7%), Ясінянської сільської ради (10%), Брустурянської сільської ради (1.3%).

Загальна площа запланована під забудову складає 1187 га лісів і 243 га сільськогосподарських земель комунальної власності (пасовища, полонини і сіножаті). Ці земельні ділянки зараз дозволяють місцевому населенню заробляти на життя, але, якщо інвесторам вдасться захопити ці землі, то вони будуть частково або повністю приватизовані для будівництва курорту на Свидовці.⁶⁷

Верховний Суд України, вересень 2021 року

Рис. 3: Карта запланованих лижних курортів «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат»; території, що знаходяться на висотах більших за 1 500 та 1 600 м над рівнем моря.

Легенда

* Існуючий лижний курорт	□ Висота понад 1 500 м	□ Межа області
□ Запланована мережа лижних курортів	□ Висота понад 1 600 м	— Заплановані лижні витяги
□ Запланована інфраструктура	□ Висота менше 1 500 м	— Запланована дорога
□ Заплановані ставки-накопичувачі	— Ріки	— Дорога в процесі будівництва
□ Села	— Заплановані лижні траси	

3.2.2. Проекти «Бистриця» і «Турбат»

У вересні 2021 року та у січні 2022 року відповідно, компанія ТОВ «Буковель» звернулась до сільських рад сіл Поляниця (Івано-Франківська область) та Усть-Чорна (Закарпатська область) для отримання дозволу на будівництво лижних курортів «Бистриця» і «Турбат». Їх за планом побудували б на територіях прилеглих до Свидовецького масиву, включно з Братківським хребтом та лісами довкола гори Ур'я.⁶⁸ В грудні 2022 року, обидва проекти схвалили відповідні сільські ради (див. Додатки 5 і 6).⁶⁹

Лижні курорти «Бистриця» і «Турбат» збільшують площу оригінального курорту на Свидовці на 1 400 додаткових гектарів, включно з 208 км лижних трас, 28 лижними витягами, 440 котеджами, 70 готелями, 18 пунктами прокату спорядження, 105 ресторанами, 12 супермаркетами, 2 банківськими відділеннями, 4 фітнес центрами, 8 багатоповерховими паркінгами на 8 500 автомобілів та 35 додатковими об'єктами для контролю, рятувальної служби та служби технічного обслуговування – все це для 25 000 відпочивальників одночасно.^{70,71}

Рис. 4: Запланована інфраструктура лижних курортів і вплив на довкілля

Лижний курорт «Свидовець»

27'000 осіб

22'000 туристів 5'000 працівників

Лижні курорти «Бистриця» і «Турбат»

31'100 осіб

25'000 туристів 6'100 працівників

Вирубка лісів, втрата оселищ та видів

Лижні курорти загрожують щонайменше:

67 гектарам пралісів
438

488 гектарам квазіпралісів
103.4

93 гектарам старовікових лісів

Мережа лижних курортів загрожує руйнуванням чи погіршенням стану **3 000 га** лісів, лук і річок. **З них, щонайменше 1 270 га припадає на ліси, включно з пралісами і квазіпралісами (з підтвердженим статусом/які очікують на підтвердження статусу) та старовіковими лісами (без природоохоронного статусу).**

Через загрозу цим оселищам, мережа лижних курортів вплине на щонайменше: **169 видів рослин, безхребетних і хребетних занесених до Червоної Книги України, а також 13 червонокнижних фітоценозів.**

лижні
витяги
23
28

230 км лижних
208 км трас

Загальна площа
лижних курортів **1'430**
1'400 гектарів

Разом з початковим проєктом «Свидовець», вони утворюють один гігантський лижний курорт з можливістю приймати **58 000** осіб одночасно, що матиме катастрофічні наслідки (див. Розділ 3.3)

готелі

60 **390** багатонісних
70 **440** котеджів

ресторани

120
105

багаторівневі
паркінги

6'000
8'500 автомобілів

Проблеми з водою

Споживання води:

Мережа лижних курортів потребуватиме **2 286 000 м³** води лише для виробництва штучного снігу. Заплановано побудувати ставки-накопичувачі обсягом **1 260 000 м³** для «Свидовця», і **1 026 000 м³** для «Бистриці» і «Турбату».

Стічні води:

5,800 м³
5,300 м³

Паводки:

Щоб розчистити місце під будівництво лижного курорту потрібно буде вирубати багато лісу. Відгородження великих територій призведе до серйозної ерозії та підвищення ризику паводків.

Будівництво доріг та іншої інфраструктури

Курорт «Свидовець»: заплановано будівництво доріг загальною протяжністю **89,9 км**, частина з яких вже побудована;

Курорт «Бистриця»: запланована нова дорога, що сполучатиме Івано-Франківськ і Бистрицю; запланована нова лінія електропередач протяжністю **35 км**.

● Всього для проєктів курортів «Бистриця» і «Турбат»

● Всього для проєкту курорту «Свидовець»

Разом з початковим проєктом Свидовця, ці курорти утворюють один гігантський гірськолижний курорт з можливістю одночасно приймати 58 000 людей, що матиме катастрофічні наслідки для довкілля (див. Розділ 3.3).⁷²

Запланований курорт «Бистриця» буде розташований на території Поляницької сільської ради Надвірнянського району Івано-Франківської області. Він розміститься на 1 200 гектарах землі на Братківському хребті, території з лісистістю понад 90%, якою управляє місцева філія ДП «Ліси України» в Надвірній.⁷³

На півдні територія межує із землями Ясінянської селищної ради Рахівського району Закарпатської області; на півночі – із землями села Бистриця та заповідною зоною заповідника «Горґани»; на сході – із землями села Поляниця Надвірнянського району Івано-Франківської області та гірськолижним курортом «Буковель»; на заході – з територіями села Усть-Чорна Тячівського району Закарпатської області.

На основних територіях знаходяться гори: Гропа 1 759 м, Дурня 1 750 м, Братківська 1 788 м, Руська 1 677 м, Чорна Клева 1 725 м, а також полонини Братківська, Левковець, Довга. Курорт «Бистриця» охоплюватиме долини річок Гропинець, Дурдинець, Братковець, Довжинець та Бистриця.⁷⁴

Запланований курорт «Турбат» буде розташований в Тячівському районі і простягнеться на 200 га пагорбами гори Ур'я. На півночі, півдні та заході межує з територіями Усть-Чорнянської сільської ради за межами села Брустури Рахівського району Закарпатської області.

На сході межує із землями села Бистриця та територіями за межами села Бистриця Поляницької сільської ради Надвірнянського району Івано-Франківської області. Він простягнеться через вершину і частину схилів гори Ур'я (1 448 м), частину схилів гори Дурня (1 704 м), та полонини.⁷⁵

Фото: Stanislav Dusík

3.2.3. Перспективи регіонального розвитку

Села, які зачепить запланована мережа лижних курортів – це громади, які залежать від лісу, більшість тамтешніх мешканців працюють у лісозаготівельному секторі або заробляють на життя іншими лісовими продуктами (наприклад, грибами та ягодами) та натуральним сільським господарством.

Наприклад, пастухи на Свидовці виготовляють бринзу, традиційну локальну страву, що дуже популярна в регіоні. Як і в багатьох інших сільських районах країни, місцеві мешканці мають потребу в дровах. Тому, доступ до лісів та їх продуктів є життєво важливим для населення Карпатського регіону.⁷⁶

У 2022 році Закарпаття стало прихистком для багатьох українців, що втікали від війни з інших областей. Влітку 2023 року на Закарпатті була найбільша кількість туристів за останні чотири роки. Поки можливості подорожувати закордон або до Чорного моря залишаються обмеженими, гірський регіон та його ландшафти зараз є однією з небагатьох природних рекреаційних зон в Україні, де безпечно.⁷⁷ В Івано-Франківській області ситуація схожа.⁷⁸

Проекти «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат» представили як великі можливості для економічного та інфраструктурного розвитку (будівництво доріг та інженерних комунікацій) для Закарпатської та Івано-Франківської областей. Очікується, що вони приваблять велику кількість національних та іноземних туристів і сприятимуть підвищенню рівня життя.

Проект «Свидовець» описують як проект, який «може стати магнітом, що принесе в регіон мільярди доларів інвестицій, створить десятки тисяч робочих місць у депресивному регіоні та забезпечить щорічні надходження від мільйонів туристів з ЄС.»⁷⁹ Згідно з публічним повідомленням, проект «Свидовець» стане серйозним «стимулом» для регіональної економіки за рахунок просування туристичних послуг у приватному секторі та зеленому туризмі, а також створить близько 5 000 нових робочих місць на місці і ще 15 000 робочих місць у районах, близьких до гірськолижного курорту.⁸⁰ Курорти «Бистриця» і «Турбат» обіцяють додаткових 5 500 і 600 нових робочих місць відповідно, і додатково 1 000 на територіях поблизу «Турбату».⁸¹

Крім того, деякі експерти вважають, що інвестиційні проекти на зразок Свидовецького курорту відіграють важливу роль у забезпеченні «збалансованого сталого розвитку, дають змогу громадам сформувати стабільну податкову базу, відкрити навчальні заклади для підготовки фахівців для галузі туризму, а також для ведення альпійського лісового господарства, альпійського тваринництва.»

Вони вірять, що Закарпаття може розвиватись «в гармонійному поєднанні природно-захисних зон і підприємництва, а також на реновації тих укладів повсякденного господарювання, які вже склалися тут і становлять баланс із природою (вівчарство), а також на створенні додаткової вартості завдяки сучасним інвестпроєктам». Щодо потенційної загрози для природи, інші експерти вважають, «робиться все для мінімізації впливу на її стан», а «забудови Свидовецького масиву не буде. Вкласти мільярди, щоб потім опинитися біля розбитого корита, забудовник аж ніяк не зацікавлений: хто ж бо поїде туди, де нема живої природи! Зацікавлений у тому, щоб усе було ще краще, ніж є. Щоб люди їхали, повноцінно відпочивали, насолоджувалися природою і залишали гроші за послуги.»⁸²

Однак, мешканці довколишніх сіл та експерти з регіонального туризму висловлюють серйозні сумніви щодо таких обіцянок.⁸³ Досвід сусіднього курорту «Буковель» показує, що більшість працівників не з місцевого населення.⁸⁴

Більш того, через зменшення снігового покриву і війну, такі обіцянки взагалі викликають запитання (див. Розділи 3.2.4 і 3.2.5).

3.4.2. Перевірка економічної життєздатності: зменшення снігового покриву

На початку цього розділу ми вже згадували про те, що численні наукові дослідження показують, що через зміну клімату лижні курорти, розташовані на низьких висотах, зокрема, на висоті менше 1 500 м над рівнем моря, за прогнозами, стануть економічно нежиттєздатним вже через кілька десятиліть.

Як бачимо на Рис. 3, значна частина проектної території мережі лижних курортів «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат» знаходиться на висотах, що нижчі за 1 600 м, а подекуди нижчі за 1 500 м.

Всупереч переконливим науковим доказам щодо зменшення снігового покриву в Європі та світі, компанія ТОВ «Буковель» «гарантує» лижний сезон тривалістю 110-120 днів, заявляючи у своїх листах до Поляницької та Усть-Чорнянської сільських рад, що:

«Цей природний та географічний фактор надає серйозну перевагу перед територіями конкурентів у періодах та висоті залягання стійкого снігового покриву, кількості днів стабільних мінусових температур, і відповідно, тривалість сезону катання (гарантовано 110-120 днів). (...) Кожен із запланованих курортів нижчої висоти буде знаходитись в долинах річок та струмків Турбацил, Турбат і Плайска на ділянках зі стабільними від'ємними температурами (нижче 0 градусів Цельсія).»⁸⁵

З огляду на наукові факти, ці твердження виглядають дуже сумнівно. Через нерозкриття інформації про проблеми зі сніговим покривом та температурами, про які їм точно добре відомо, особи, які просувають проєкт мережі лижних курортів, обманюють місцеві громади, інвесторів, кредиторів, і, зрештою, державу Україна.

3.2.5. Перевірка економічної життєздатності: умови війни

На економічну життєздатність мережі лижних курортів негативно впливатимуть умови війни. ТОВ «Буковель», що просуває проєкт, заявляє, що: «Курорт як цілісний майновий комплекс матиме високий попит та ліквідність послуг як на вітчизняному ринку, так і серед іноземного споживача.»

Однак, у квітні 2023 року рішення Міністерства економіки щодо значно менш масштабного проєкту будівництва «Аквапарку» в «Буковелі» показало, що очікувана економічна життєздатність додаткових проєктів дуже сумнівна.

Міністерство відмовилось підтримати проєкт з наступних причин:

«Виявлено наявність фінансових ризиків, до яких може призвести реалізація Проєкту. Недоотримання податків та зборів до бюджетів всіх рівнів при низькому попиту на послуги за Проєктом, що обумовлено низкою факторів. За результатами ідентифікації та оцінки ризиків реалізації Проєкту основним ризиком, що матиме вплив на надходження до бюджетів усіх рівнів, а також оцінку бюджетної ефективності, у ТЕО визначено ризик попиту»⁸⁶

Якщо навіть на аквапарк нема попиту, то як тоді ТОВ «Буковель» може заявляти, що попит на додаткові курорти мережі буде достатньо високим, щоб гарантувати дотримання всіх обіцянок – створення робочих місць та економічний розвиток регіону.

Крім того, у звіті щодо фінансового аудиту ТОВ «Буковель» за 2021 рік, незалежний аудитор ТОВ «Вектор Аудиту» звертає увагу на те, що «через запровадження 24 лютого 2022 в Україні воєнного стану ТОВ «БУКОВЕЛЬ» здійснює свою діяльність в умовах фінансово-економічної кризи та в результаті нестабільної ситуації в Україні діяльність ТОВ «БУКОВЕЛЬ», як Заявника та засновника Інвестора, супроводжується ризиками.»⁸⁷

3.3. Руйнівний вплив на довкілля

Запланована мережа лижних курортів матиме масштабний руйнівний вплив на довкілля з огляду на розмір проєкту та його розташування. Вже після появи першого проєкту, науковці прийшли до висновку, що реалізація такого масштабного інфраструктурного проєкту зруйнує природні екосистеми та ландшафт всього Свидовецького масиву. Вона також погіршить гідрологічний режим та приведе до забруднення водозабору ріки Чорна Тиса.⁸⁸ Ті ж аргументи можна застосувати і до всіх інших об'єктів в мережі лижних курортів, які

охоплюють ліси та луки в Івано-Франківській області. Основні негативні наслідки включають вирубку лісів, знищення та фрагментацію оселищ, втрату біорізноманіття, забруднення та масштабний забір і скидання води (див. Рис 4). Заплановані проекти також матимуть негативний вплив на місцеве населення через підвищений ризик повеней і скорочення традиційних засобів до існування.

3.3.1. Вирубка лісів

Початковий проект заbudови на Свидовці несе загрозу пралісам та старовіковим лісам на Свидовецькому масиві. Оскільки будівництво планується безпосередньо біля транснаціонального об'єкта Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО, воно напряду загрожує чотирьом українським компонентам (Свидовець, Чорногора, Кузій-Трибушани, Мараморш) цього об'єкта.

Території, де планують будувати «Свидовець», «Бистрицю» і «Турбат», вкриті лісами на 80%, 90%, і 95% відповідно. Отже, приблизно 1 270 га лісів можуть бути знищені або пофрагментовані мережею лижних курортів, для яких створять траси, збудують витяги, будівлі та іншу інфраструктуру.

Реалізація проекту розширеної мережі курортів може пошкодити чи зруйнувати щонайменше 3 000 га лісів, лук та річок.⁸⁹ Якщо конкретніше, то нещодавній аналіз показує, що лише заплановані об'єкти Свидовецького лижного курорту можуть серйозно пошкодити чи погіршити статус 67 га пралісів та 488 га квазіпралісів, які зараз саме проходять процедуру підтвердження статусу в місцевій філії ДП «Ліси України» в Ясіні.

Ця філія блокує процес схвалення і навіть проводила вирубку лісу на згаданих територіях, добре знаючи, що до винесення остаточного рішення щодо природоохоронного статусу, будь-які рубки на цих територіях заборонені. Є підозри, що це відбувається через заплановане будівництво лижного курорту на Свидовці та мовчазну згоду між керівництвом лісгоспу та місцевими чиновниками, які б отримали вигоду від продажу землі для будівництва лижного курорту.

Оскільки науково-обґрунтованих причин відмовити у присвоєнні цим лісам статусу пралісів та квазіпралісів нема, виглядає, що лісгосп вирішив відтягнути процес збереження лісів, які мають бути визнані частиною природної спадщини України.⁹⁰ Лижні траси

Масштабні суцільні рубки в лісах, що перебувають під управлінням місцевої філії ДП «Ліси України» в Брустурах, червень 2020 року

і підйомники для запланованих курортів «Бистриця» і «Турбат» проходять через сотні додаткових гектарів пралісів та квазіпралісів, які вже отримали офіційний статус.

Курорт «Бистриця» загрожує 11 територіям із пралісами загальною площею 333 га, а також 6 територіям з квазіпралісами, які займають додаткових 76,4 га. Крім того, 12 ділянок (105 га) старовікових лісів, чий «статус пралісу» не підтверджено, але які залишаються надзвичайно важливими для біорізноманіття, знаходяться під загрозою. Розробники проєкту «Бистриця» навіть планують пустити лижний витяг через Річанський ботанічний заказник місцевого значення, який захищає 43,8 га пралісів. Запланований курорт «Турбат» має більш скромні розміри, однак він ставить під загрозу 27 га квазіпралісів та 93 га старовікових природних лісів, які не мають природоохоронного статусу в межах Брустурянського лісомисливського господарства.⁹¹

Тобто, якщо побудувати всі три курорти, то серйозного впливу чи руйнування зазнають до 436 га пралісів та квазіпралісів з природоохоронним статусом, 555 га пралісів та квазіпралісів, які чекають на підтвердження статусу і 200 га інших старовікових лісів.⁹²

Вирубка лісів у поєднанні з величезним водоспоживанням для експлуатації запланованих лижних курортів призведе до збільшення ризиків ерозії ґрунтів, повеней, лавин, лісових пожеж, зниження рівня ґрунтових вод, дефіциту води, збільшення забруднення води та втрати доходів для залежних від лісу громад Чорної Тиси, Ясіні, Брустрів (колишнє село Лопухово), Поляниці, Бистриці та Усть-Чорної.⁹³

І наостанок, вчені також наголошують на тому, що будівництво лише курорту «Свидовець» матиме або критичний (втрата популяції), або середній вплив (зменшення популяції на понад 30%) на червонокнижних хребетних та безхребетних тварин. До таких належать рідкісні та ендемічні види, зокрема тритон карпатський (*Lissotriton montandoni*), мідиця альпійська (*Sorex alpinus*) і полівка татранська (*Microtus tatricus*).

Найбільшого впливу зазнають рясоніжка велика (*Neomys fodiens*), мала водяна землерийка (*Neomys anomalus*), бурий ведмідь (*Ursus arctos*), європейський лісовий кіт

(*Felis silvestris*) та рись євразійська (*Lynx lynx*). Ситуація критична для таких безхребетних як тетродонтофора блакитна (*Tetrodontophora bielanensis*), жук вусачик-несправжньогоаурот чудовий (*Pseudogaurotina excellens*), членистоногі дафнії (*Daphnia rosea*) та інші, які залежать від високогірних озер.

Більш ніж 90% популяцій видів зазнають критичного або середнього негативного впливу. Найбільше постраждають такі популяції рослин: Аконіт Жакена (*Aconitum jacquinii* Rchb.), орлики чорніючі (*Aquilegia nigricans* Baumg.), щавель щитковий (*Rumex scutatus* L.), родіола рожева (*Rhodiola rosea* L.), росичка круглолиста (*Drosera rotundifolia* L.), вербейник звичайний (*Swertia perennis* L.), товстянка звичайна (*Pinguicula vulgaris* L.).

Всі рідкісні рослинні угруповання та типи оселищ будуть фрагментовані або знищені, наприклад, водно-болотні типи Potamogetonion, Cratoneurion commutati, Sphagnion medii та інші, що призведе до втрати великих водно-болотних видів тварин і рослин. Міграційні коридори, особливо для великих хижаків, можуть зазнати серйозного впливу або бути зруйновані.⁹⁴

3.3.2. Проблеми із водою

Мега-курорт потребуватиме величезної кількості води, щоб забезпечити діяльність готелів, ресторанів та інших об'єктів, а також виробляти штучний сніг для продовження лижного сезону. Для мережі лижних курортів потрібна буде гігантська кількість у 2 286 000 м³ води лише для виробництва штучного снігу.

Тому промоутери проєкту планують збудувати величезні резервуари – ставки-накопичувачі, обсягом у 1 260 000 м³ для «Свидовця», 900 000 м³ для «Бистриці» та 126 000 м³ для «Турбату».⁹⁵

Все це матиме руйнівний вплив на довкілля в умовах зміни клімату. Більше того, доведено, що вода, яка утримується в штучних озерах, не має тих самих властивостей, що й чиста дощова або снігова вода, і змінює видовий склад рослин на ділянках, де додається штучний сніг.⁹⁶

Згідно з публічним повідомленням про Свидовецький проєкт, лижний курорт буде щоденно скидати до 5 800 м³ стічних вод в ріку Чорна Тиса.⁹⁷ Курорти «Бистриця» і «Турбат» продукуватимуть 5 300 м³ стічних вод щодня,

які будуть очищуватись і потім скидатись у місцеві ріки і струмки. Деякі експерти відкидають занепокоєння щодо стану довкілля, стверджуючи, що вплив можна звести до мінімуму, впроваджуючи заходи з охорони навколишнього середовища.

В даному випадку маються на увазі каналізаційні очисні споруди, які б очищали всі стічні води зі Свидовецького комплексу, а також з сіл Лазещина, Чорна Тиса та Ясіня.⁹⁸ Однак, важливо зазначити, що відповідні очисні споруди для курорту «Буковель», які інвестори обіцяли побудувати ще на початку 2000-их, до сьогодні побудовані не були.

Відсутність базової екологічної інфраструктури викликає серйозні питання не тільки щодо надійності інвесторів, а й щодо здатності місцевої влади забезпечити виконання природоохоронного законодавства. Щодо Свидовецького проекту вже повідомлялось, що велика кількість стічних вод, яке буде скидатись в міжнародну ріку Тиса, матиме вплив і на сусідні країни.

Незважаючи на те, що територія початково запланованого проекту знаходиться близько до кордону з Угорщиною та Румунією, Закарпатська обласна державна адміністрація досі не провела оцінку транскордонного впливу на навколишнє середовище. Відповідно до скарги Фонду Бруно Мансера, у березні 2019 року, Комітет з імплементації Конвенції Еспо

Європейської економічної комісії ООН (ЄЕК ООН) відкрив справу для перевірки дотримання Україною міжнародних зобов'язань за Конвенцією.⁹⁹ У вересні 2023 року Комітет з імплементації дійшов висновку, що немає жодних доказів того, що проєкт гірськолижного курорту буде реалізовано,¹⁰⁰ і закрити справу. Комітет все ще вважає транскордонний вплив можливим і нагадує Україні про «необхідність повідомлення, хіба що серйозний негативний транскордонний вплив можна виключити».¹⁰¹

Свидовецький масив – одна з територій в Україні, де випадає найбільша кількість опадів – більше 1 400 мм на рік, а села, розташовані нижче за течією, неодноразово страждали від повеней протягом останніх десятиліть.¹⁰²

Минула і теперішня вирубка лісів знизилася їх захисну здатність, значно збільшивши ризик повеней в регіоні. У той же час, масштабні лісозаготівлі, необхідні для розчищення території для будівництва гірськолижних курортів, і відгородження великих територій призведуть до серйозної ерозії ґрунту і підвищеного ризику раптових повеней.¹⁰³

У червні 2020 року Західна Україна пережила масштабну повінь. Внаслідок цього стихійного лиха були зруйновані мости, прорвало дамби, затопило села і будинки у 197 населених пунктах.¹⁰⁴

Затопило також і курорт «Буковель». В селах Буковець і Татарів зсунувся верхній шар ґрунту, а в Рахові та Ясіні ситуація була критичною. В сусідній Івано-Франківській області загинуло троє людей.¹⁰⁵

3.3.3. Будівництво доріг і використання земель

Територія запланованого Свидовецького гірськолижного курорту знаходиться за 260 км від обласного центру – міста Ужгород, і за 65 км від кордону з Румунією. Оскільки доступ до Свидовецького масиву ускладнений, заплановано будівництво 89,9 км доріг.¹⁰⁶ З курортом «Бистриця» ситуація схожа – він знаходиться за 75 км від обласного центру Івано-Франківської області, міста Івано-Франківськ, і між ним та Івано-Франківськом також планують збудувати дорогу. Для курорту «Бистриця» також потрібно буде побудувати нову лінію електропередач загальною протяжністю 35 км.¹⁰⁷

Отже, будівництво запланованих лижних курортів безпосередньо залежить від інвестицій в масштабну цивільну інфраструктуру з боку держави Україна та обласних органів влади.

Хоча ОВД для Свидовецького проєкту ще не оприлюднили, а Стратегічну екологічну оцінку (СЕО) для «Бистриці» і «Турбату» лише розпочали, дороги вже в процесі будівництва. Наприклад, 25 км «лісової траси», з яких 11,2 км – це нова дорога, вже сполучає село Брустури (колишнє Лопухово) з селом Чорна Тиса і запланованим Свидовецьким лижним курортом. Збудована за ініціативою колишнього голови ОДА Геннадія Москаля у 2017 році, ця дорога, здається, слугує інтересам осіб, що просувають проєкт, а також місцевої філії ДП «Ліси України» в Брустурах (колишнє

Брустурянське державне лісомисливське господарство).¹⁰⁸

Дорога не лише була побудована за кошти державного підприємства, Тячівська районна державна адміністрація також підтвердила, що вона має з'єднати запланований лижний курорт із селом Брустури.^{109,110} Такі факти викликають занепокоєння і запитання – чому державні кошти виділені на будівництво дороги, яка буде в основному використовуватись приватним лижним курортом? Крім того, ДП «Ліси України» підписало три контракти з дорожньо-будівельною компанією ТОВ «ПБС» («ПБС») на загальну суму 30,6 мільйонів гривень (приблизно 2,8 мільйонів євро). Контракти стосуються капітального ремонту лісової дороги протяжністю 9,2 км, яка повинна з'єднувати лижні курорти «Свидовець» та «Бистриця».

«Буковель» і Бистрицю раніше з'єднувала ґрунтова лісова дорога, яку зараз намагаються перетворити на асфальтовану. Важливо зауважити, що компанія розпочала розширення дороги – вирівняли і значно розширили дорожнє полотно – ще до укладення офіційної угоди з ДП «Ліси України» у вересні 2023 року. Ці факти підтверджені через безпосередні спостереження ініціативної групи «Free Svydovets» у серпні 2023.¹¹¹

З огляду на те, що і лісгосп, і «ПБС» викликають серйозні побоювання щодо корупції (див Розділи 2.3 і 4.1.3), виникають запитання щодо процесів проведення тендеру влітку 2023 року. Нова асфальтована дорога, яка має з'єднати майбутні лижні курорти, проходить вздовж

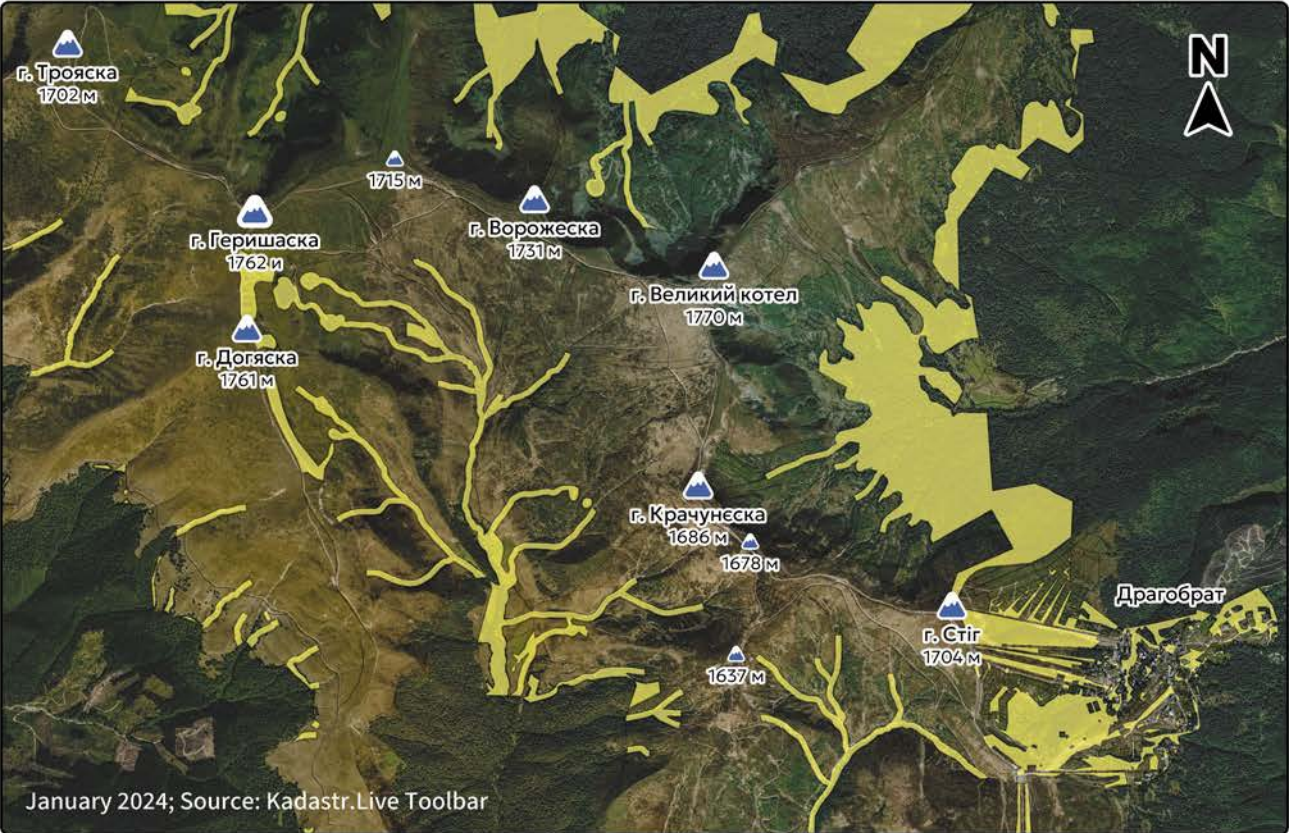

Нова «лісова траса» вже будується 22 серпня 2023 року, за два тижні до підписання контракту з «ПБС»

існуючої межі буферної зони природного заповідника «Горґани». Оскільки у 2004 році територію заповідника зменшили, технічно дорога не перетинає кордон його буферної зони. Однак незалежні екологи вважають, що дорога зашкодить заповіднику, оскільки «будівництво будь-якої дороги розділяє ліс, і, водночас, через активне використання дороги зменшуються популяції багатьох видів тварин.»¹¹²

Закарпатська та Івано-Франківська обласні державні адміністрації, а також компетентні сільські ради зараз активно просувають розширену мережу лижних курортів (див. Розділ 3.5). Хоча цільове призначення земель поки не змінили, гірський масив Свидовець поділили на ділянки, які за формою підозріло нагадують лижні траси, що видно на карті з Державного земельного кадастру (див. Рис. 5).

Рис. 5: Карта нового поділу земельних ділянок на Свидовецькому гірському масиві

3.4. Невідповідність природоохоронному законодавству: національному, міжнародному, ЄС

Мережа лижних курортів «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат» матиме руйнівний вплив на кілька природоохоронних територій місцевого та загальнодержавного значення.

Зокрема, впливу зазнають природні заказники і пам'ятки природи – Апшинецький заказник, заказник «Біла та Чорна Тиса», озеро Ворожеска, озеро Герешаска, урочище

«Гропинець», урочище «Верхнє Озерище», Річанський заказник та урочище «Братковець», які знаходяться на території, де планується будівництво лижних курортів (див. Рис. 1).

У детальному звіті від 2019 року «Справа Свидовця» йшлося про те, що лише початковий проєкт курорту на Свидовці порушує чотири міжнародні природоохоронні угоди, підписантом яких є Україна:

- 1. Бернська конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі;
- 2. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат (Карпатська конвенція);

3. Конвенція Еспо про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті;

4. Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер.¹¹³

У резолюції Європейського парламенту щодо імплементації Угоди про асоціацію з Україною, прийнятої у лютому 2021 році, засуджуються плани будівництва «незаконного» лижного курорту на Свидовці, а ЄС закликають допомогти запобігти незаконній вирубці лісів, пов'язаній із проектом.

Серед інших вимог, Україну закликають боротись із незаконною вирубкою Карпатських пралісів та інвестувати в екологічну і сталу туристичну інфраструктуру.

Українську владу також закликають попередити майбутню шкоду для довкілля шляхом покращення прозорості, належних перевірок та впровадження відповідних процедур, зокрема ОВД. Крім того, рекомендується покращити доступ до інформації про стан довкілля.¹¹⁴

У відповідь на заклики від ЄС щодо курорту на Свидовці, у березні 2021 року Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль заявив, що *«весь світ використовує свої гірські масиви й ліси для розвитку туристичного потенціалу, і ми також хочемо це використовувати в білий, прозорий спосіб.»*

Він похвалив будівництво лижних курортів в Українських Карпатах і розповів про плани передати значні території з державної власності у комунальну власність громад, які живуть біля курортів «Свидовець» та «Боржава», що, начебто, є законним та прозорим способом і принесе громадам користь.¹¹⁵

У червні 2022 року Україна отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу. У грудні 2023 року Європейська Рада прийняла рішення про відкриття переговорів щодо вступу України до ЄС.¹¹⁶

Одним з важливих аспектів процедури вступу є імплементація європейського законодавства. Вона включає антикорупційне законодавство, таке як Конвенція ЄС про боротьбу з корупцією серед посадових осіб Європейських співтовариств або посадових осіб держав-членів ЄС; Рамкове рішення Ради 2003 року про боротьбу з корупцією в приватному

секторі; Рішення Ради 2008/852/JHA щодо мережі контактних пунктів проти корупції; Директиву про боротьбу з шахрайством, що завдає шкоди фінансовим інтересам Союзу, за допомогою кримінального права (Директива (ЄС) 2017/1371); Директиву про боротьбу з відмиванням грошей (AMLD); Директиву про боротьбу з відмиванням грошей за допомогою кримінального права (Директива (ЄС) 2018/1673), а також безліч інших нормативно-правових актів.¹¹⁷

Оскільки ЄС залишається найбільшим імпортером української деревини та виробів з неї, запобігання корупції в лісовому господарстві, незаконній вирубці лісу та пов'язаній з цим торгівлі дуже важливе.

Необхідно також забезпечити належну імплементацію Регламенту ЄС щодо вирубки лісів 2023/1115 (EUDR).

Відповідно до EUDR, Україна буде зобов'язана допускати до ринку ЄС лише ті компанії, продукція (включаючи деревину та похідну продукцію) яких: «вільна від знеліснення»; вироблена згідно з відповідним законодавством країни-виробника; має декларацію обачності, де зазначений ризик невідповідності вимогам не перевищує незначний.

На відміну від попереднього Регламенту ЄС про деревину (EUTR), EUDR також націлений на лісозаготівлю, яка є законною відповідно до законодавства країни виробника, але все одно призводить до знеліснення або погіршення стану лісів.¹¹⁸

Крім того, Україні необхідно буде правильно транспонувати та забезпечити дотримання законодавства ЄС у сфері біорізноманіття, зокрема, Пташиної Директиви ЄС (Директива 2009/147/ЄС) та Оселищної Директиви (Директива 92/43/ЄЕС).^{119,120}

Згідно з Оселищною Директивою, Україна буде зобов'язана встановити суворий режим охорони видів, перелічених у Додатку IV Директиви, як всередині, так і за межами об'єктів «Натура 2000», в рамках загальноєвропейської мережі природоохоронних територій «Натура 2000».

Україна також повинна визнати, захищати та здійснювати управління ключовими територіями для конкретних оселищ та видів.¹²¹

Оскільки територія Свидовця включає 17 типів оселищ, перелічених у Додатку I до Оселищної Директиви, їх також потрібно буде ефективно захистити через досягнення конкретних природоохоронних цілей та впровадження відповідних заходів.

3.5. Процес планування: брак прозорості та участі громадськості

Від самого початку планування, пов'язане із проєктом «Свидовець», проводилось непрозоро, з порушенням Закону України «Про доступ до публічної інформації» та Орхуської Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (підписантом якої є і Україна).

Хоча в зацікавлених селах і проводились громадські слухання, місцеве населення недостатньо добре проінформували, щоб люди могли брати участь в процесі прийняття рішень. Для прикладу, в селі Брустури (колишне Лопухово), проєкт презентували в травні 2017 року, однак місцеві мешканці не мали доступу до основної інформації, зокрема детального плану території, до початку громадських слухань.

В результаті, на громадські слухання прийшло мало людей і в громадськості не було змоги серйозно залучатися до процесу.¹²² У жовтні 2017 року Тячівська та Рахівська районні державні адміністрації погодили проєкт, хоча детальні плани та картографічні матеріали ще не були оприлюднені (і залишаються такими дотепер). У жовтні 2017 року депутати Брустуранської сільської ради подали позов проти Тячівської та Рахівської районних державних адміністрацій (РДА) на підставі браку важливої публічної інформації.

Судова справа досі перебуває у Верховному Суді (див. Хронологію запланованих лижних курортів та Розділ 5). Компетентні органи – Закарпатська обласна державна адміністрація (ОДА) та Тячівська і Рахівська районні державні адміністрації – наполегливо заперечували, що за Свидовецьким проєктом стоїть інвестор.

Однак, наші попередні розслідування показали, що це не так (див. Розділ 4.1).¹²³

За тим же сценарієм і незважаючи на повномасштабне вторгнення росії, а радше під його прикриттям, компетентні державні органи активно готують документи, необхідні для початку будівництва мережі лижних курортів.

В грудні 2022 року Поляницька і Усть-Чорнянська сільські ради почали підготовку документів, що вносять зміни до генеральних планів сіл, де планується будівництво курортів «Бистриця» і «Турбат». Стратегічну екологічну оцінку (CEO) для цих курортів розпочали в жовтні та грудні 2023 року відповідно.^{124,125}

ОВД для Свидовецького курорту майже завершено. Будівництво дороги, що має сполучити цей курорт із «Буковелем», почалось влітку 2023 року, як вже згадувалось.¹²⁶

Наступні етапи процесу включають запуск інвесторами ОВД для курортів «Бистриця» і «Турбат», проведення громадських слухань та прийняття остаточного рішення. Попередні зустрічі для презентації курортів «Бистриця» і «Турбат» вже відбулись в селах Усть-Чорна та Поляниця відповідно (див. Розділ 4.3.2).

Рис. 6: Хронологія проєктів «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат»

- **2016**
Офіційне оголошення про проєкт лижного курорту «Свидовець»
- **2017**
Місцеві мешканці подають судовий позов проти проєкту лижного курорту «Свидовець»
- **2018**
Відкриття провадження у Верховному Суду (третя інстанція)
- **2022**
Презентація додаткових проєктів лижних курортів: «Бистриця» і «Турбат»
- **2023**
Оголошення про початок стратегічної екологічної оцінки для курортів «Турбат» і «Бистриця»

2016

Липень

Офіційне оголошення про проєкт лижного курорту «Свидовець»

2017

Квітень/травень

Громадські слухання щодо проєкту «Свидовець» провели в селах Чорна Тиса, Ясіня та Брустури (колишнє село Лопухово)

Жовтень

Місцеві мешканці подають судовий позов проти проєкту лижного курорту

Листопад

Розгляд справи в Закарпатському окружному адміністративному суді (перша інстанція)

2018

Січень

Розгляд справи у Львівському апеляційному адміністративному суді (друга інстанція)

Березень

Публікація повідомлення про ОВД та початок процедури ОВД для проєкту «Свидовець»

Червень

Відкриття провадження у Верховному Суді (третя інстанція)

2022

Липень

Розгляд справи в Закарпатському окружному адміністративному суді (новий розгляд в суді першої інстанції)

Грудень

Розгляд справи у Львівському апеляційному адміністративному суді (новий розгляд в суді другої інстанції)

Оголошення про проєкти «Бистриця» і «Турбат». Місцеві органи влади підтримують будівництво курортів і підготували необхідні документи.

18 грудня

Презентація проєкту лижного курорту в селі Брустури

20 грудня

Усть-Чорнянська сільська рада дає дозвіл на затвердження містобудівних документів, що вносять зміни до генерального плану сіл Лопухово і Брустури, щоб побудувати новий рекреаційний комплекс «Турбат»

22 грудня

Поляницька сільська рада дає дозвіл на затвердження містобудівних документів, що вносять зміни до генерального плану сіл Бистриця і Поляниця, щоб побудувати новий рекреаційний комплекс «Бистриця»

2023

Березень

Більше 25 000 українців підписали петицію про створення ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Вільний Свидовець»

Квітень

Круглий стіл в селі Ясіня «Проєкт Свидовець: перспективи сталого розвитку громад із врахуванням екологічних, економічних і соціальних аспектів», на який запросили науковців, і, в останню хвилину, запросили активістів

Жовтень

Оголошення про Стратегічну екологічну оцінку (CEO) лижного курорту «Бистриця»

Грудень

Оголошення про CEO лижного курорту «Турбат»

Фото: Muraszka

4. Промоутери проєктів та їх проблемна репутація

4.1. Компанії, що стоять за проєктами

Як бачимо, проєкт лижного курорту «Свидовець» у 2019 році ініціювала ТОВ «Скорзонера», компанія, яку контролюють українські олігархи Ігор Коломойський та Геннадій Боголюбов.¹²⁷ За словами колишнього директора курорту «Буковель» Олександра Шевченка, Коломойський інвестував щонайменше 500 млн доларів США в цей курорт.¹²⁸

Проєкт «Свидовець» активно просуvalи два близьких партнера Коломойського – Олександр Шевченко та Юрій Добровольський, які також дотичні до управління курортом «Буковель» в Україні та «Земмерінг» в Австрії. Повну історію розробки початкового проєкту можна знайти у звіті «Справа Свидовця».¹²⁹

Що цікаво, додаткові проєкти курортів «Бистриця» і «Турбат» просуває ТОВ «Буковель», ще одна компанія тісно пов'язана з Ігорем Коломойським та його бізнес-партнерами (див. Розділ 4.1.2).

Невідомо, чому схожа група інвесторів взялась просувати ще два лижні курорти, поки проєкт першого ще не реалізовано і вони, відповідно, не отримали жодних прибутків.

Одним з можливих пояснень є те, що інвестори хочуть скористатись з особливого правового та політичного контексту української воєнної економіки, щоб втілити плани, які було б значно складніше реалізувати в мирний час. В будь-якому разі, промоутери нового проєкту поводяться ну дуже схоже на тих, хто просував перший проєкт, тобто можна зробити висновок, що вони фактично представляють ті ж самі бізнес-інтереси.

4.1.1. «Скорзонера» та її сумнівна історія

ТОВ «Скорзонера» («Скорзонера») – це українська компанія, що розташована в селі Поляниця (Івано-Франківська область), і має статутний капітал у розмірі 154 797 333 гривень (приблизно 3,9 мільйонів євро). Офіційно

компанія займається «наданням в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна». У 2022 році, компанія зареєструвала оборот у розмірі 6,3 мільйонів гривень (близько 171 497 71 євро) та збитки у розмірі 44 мільйони гривень (близько 1,2 мільйонів євро). У 2000 році «Скорзонера» запустила проєкт лижного курорту «Буковель».¹³⁰ Вона володіє землею в Івано-Франківській області, на якій побудований «Буковель».¹³¹

У квітні 2017 року місцева влада дала «Скорзонера» дозвіл на розробку плану лижного курорту «Свидовець», який мали побудувати на прилеглій до «Буковелю» території Закарпатської області.¹³²

Акціонерами «Скорзонери» є українські компанії ТОВ «Дерлінг» (91.35%), ТОВ «Мавекс» (6.49%) і ТОВ «Галичина-Цукор» (2.16%). Власниками ТОВ «Дерлінг» є Ігор Коломойський та Геннадій Боголюбов. ТОВ «Мавекс» (станом на сьогодні припинила існування) перебувала у власності п'яти кіпрських компаній.¹³³

ТОВ «Галичина-Цукор» перебуває у власності Тетяни Шевченко, дружини Олександра Шевченка. Він депутат Івано-Франківської обласної ради, колишній народний депутат України і, як повідомляють, близький бізнес-партнер Коломойського.¹³⁴

«Скорзонера» неодноразово була об'єктом розслідувань в кримінальних справах в Україні.¹³⁵ Одна справа за позовом Державної фіскальної служби України в Івано-Франківській області стосувалась ймовірного привласнення державних коштів у зв'язку з ПриватБанком та ТОВ «ПБС», компанії, що займається будівництвом доріг, яка теж пов'язана із Шевченком (див Розділ 4.1.3).¹³⁶ Ще одне розслідування було пов'язане зі скандалом з ПриватБанком (див. Розділ 4.2.2.1).

У лютому 2019 року, Печерський районний суд міста Києва заблокував активи деяких компаній Коломойського, включно із земельними ділянками, якими на «Буковелі» володіє «Скорзонера».¹³⁷ Яремчанський міський суд Івано-Франківської області зараз розглядає кримінальну справу, пов'язану із оскарженням права власності ПриватБанку на земельні ділянки в селі Поляниця, де побудований «Буковель».^{138 139}

Місцеві прокурори підозрюють, що на початку

2000-их, використовуючи ймовірно підроблені рішення Поляницької сільської ради, лісові земельні ділянки незаконно передали із державної власності у власність конкретних осіб, а потім у власність юридичних осіб, включно зі «Скорзонера» та ТОВ «Буковель», обидві з яких пов'язані із колишнім власником ПриватБанку Ігорем Коломойським.¹⁴⁰

На момент написання цього звіту судовий розгляд справ триває. Суд ще не виніс обвинувальних вироків, тому діє презумпція невинуватості.

У 2004 році, в Рахові, що на Закарпатті, заснували компанію «Скорзонера-Закарпаття». На початку її власником було ТОВ «Скорзонера», тоді ТОВ «Буковель» (99%) та Іван Маковійчук (1%), який отримав позику

в розмірі 185 мільйонів доларів США від ПриватБанку, який на той момент перебував у власності Коломойського. Невдовзі після цього, банк оголосив про своє банкрутство, був націоналізований і врятований завдяки мільярдним вливанням з державного бюджету України (див. Розділ 4.2.2.1). У 2017 році, Проєкт звітності з питань організованої злочинності та корупції (OCCRP) включив «Скорзонера-Закарпаття» до компаній, що пов'язані із Ігорем Коломойським.¹⁴¹

Бенефіціарна власність «Скорзонера-Закарпаття» перейшла до кількох кіпрських компаній, які є спів-бенефіціарними власниками ТОВ «Буковель», а тоді в травні 2023 року до української сім'ї Палиць (див. Розділ 4.2.3.2).¹⁴²

Лижний курорт «Буковель»

4.1.2. «Буковель» та нова структура власності

Запланована мережа лижних курортів «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат», очевидно, пов'язана із вже існуючим лижним курортом «Буковель». У 2017 році Івано-Франківська обласна державна адміністрація дала ТОВ «Буковель» дозвіл на з'єднання курорту «Буковель» та запланованого до будівництва курорту «Свидовець».¹⁴³

«Буковель» – українська компанія, заснована у 2016 році, яка знаходиться в селі Поляниця і здійснює діяльність пов'язану із «наданням

в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.» У 2022 році, «Буковель» мав дохід у розмірі 711,4 мільйонів гривень (близько 21 мільйон євро) та прибуток у розмірі 927 мільйонів гривень (близько 27,45 мільйонів євро).¹⁴⁴

Зараз компанія управляє лижним курортом «Буковель» і є головним акціонером «Скорзонера-Закарпаття».

Остання фінансувала розробку детального плану території для проєкту «Свидовець» на 40 га території Івано-Франківської області, щоб з'єднати курорти «Буковель» та «Свидовець».¹⁴⁵

«Буковель» перебував у власності ТОВ «Карпатські інвестиції» (наразі припинило існування), в якому, за повідомленнями, великими акціонерами були Ігор Коломойський та Геннадій Боголюбов (через кіпрські компанії).^{146,147}

Деякі з цих компаній, як і додаткові кіпрські компанії, також пов'язані зі «Скорзонера-Закарпаття» та компаніями, що асоціюються з курортом «Буковель».¹⁴⁸ Колишня причетність явно непов'язаних компаній з Кіпру викликає занепокоєння щодо ймовірного відмивання грошей, оскільки Кіпр є відомою офшорною юрисдикцією для приховування та відмивання активів.¹⁴⁹

І справді, уряд США у своїх звинуваченнях проти Коломойського стверджує, що його схема включає перетасування компаній між різними підставними особами та організаціями для приховування бенефіціарного власника (див. Розділ 4.2.2.3).

З грудня 2020 року, право власності на ТОВ «Буковель» перейшло до двох членів сім'ї українського народного депутата Ігоря Палиці, одного з найближчих бізнес-партнерів Коломойського та його політичного союзника (див. Розділ 4.2.3.2). Мова йде про Оксану та Захара Палиць – колишню дружину та дорослого сина Ігоря Палиці.¹⁵⁰

Аналіз записів про власність, володіння акціями та фінансових декларацій (див. розділ 4.2.3.3) вказує на те, що вони ймовірно є його підставними особами як бенефіціарні власники різних активів, особливо в рамках більш нещодавніх угод, укладених з Коломойським. Наприклад, Оксана та Захар Палиці колись були спільними бенефіціарними власниками у збройовій та нафтовій компанії «Нафтохімік Прикарпаття» разом з Коломойським, Боголюбовим та іншими особами, яких уряд США підозрює у відмиванні грошей.¹⁵¹ Однак суд ще не виніс обвинувальних вироків, отже діє презумпція невинуватості.

Хоча Палиці відкидають заяви про те, що Коломойський досі має частку в «Буковелі», і кажуть, що вони пройшли через «фінансове розлучення», нема підстав вважати, що відбулась законна передача права власності на ТОВ «Буковель» між двома незалежними сторонами.¹⁵²

Здоровий глузд підказує, що продаж такої

компанії як «Буковель», з налагодженими операціями, що приносять щорічний дохід і прибуток у десятки мільйонів євро, мав би відбуватись за ціною, що в кілька разів вища, під наглядом команд банкірів, юристів та інших професіоналів.

Проте немає жодних ознак того, що корпоративне придбання такого масштабу відбулося у 2020 чи 2021 році. З юридичної точки зору, така транзакція була б надзвичайно складною з огляду на те, що у 2017 році Високий суд Лондона ухвалив рішення, яким наказав заморозити активи Коломойського та Боголюбова по всьому світу через їхню роль у скандалі з ПриватБанком (див. Розділ 4.2.2.1).

4.1.3. «ПБС» і дорожньо-будівельний бізнес

ТОВ «ПБС» («ПБС») – це дорожньо-будівельна компанія, яка побудувала інфраструктуру для лижного курорту «Буковель» і знаходиться в місті Івано-Франківськ.¹⁵³

За інформацією із системи державних закупівель, Prozorro, компанія уклала державних контрактів на будівництво та ремонт доріг у різних регіонах України на суму понад 46 мільярдів гривень (близько 1,36 мільярдів євро).¹⁵⁴

Між січнем та серпнем 2023 року, «ПБС» підписала державних контрактів на загальну суму 117 мільйонів гривень (близько 2,8 мільйонів євро) в Івано-Франківській області та 337 мільйонів гривень (близько 8,2 мільйонів євро) в Закарпатській області.¹⁵⁵

Офіційно, власницею компанії є Іванна Непик,¹⁵⁶ колишня працівниця лижного курорту «Буковель». Однак, насправді компанію ймовірно контролює Олександр Шевченко, депутат Івано-Франківської обласної ради і колишній директор лижного курорту «Буковель».¹⁵⁷ Як було неодноразово підтверджено, він відкрито визнає свій зв'язок з компанією «ПБС», яку іноді називає «свою» компанією.^{158,159}

Статус депутата Івано-Франківської обласної ради ймовірно дозволив «ПБС» будувати дороги за завищеними цінами за державні кошти і навіть фінансувати будівельну техніку за рахунок реклами для його політичної партії «За майбутнє».¹⁶⁰

«ПБС» стала об'єктом розслідування у кримінальній справі за підозрою у привласненні близько 25 мільйонів гривень (близько 1 мільйона євро) державних коштів протягом 2015-2016 років, з яких 14 мільйонів гривень (близько 568 800 євро) були відмиті шляхом закупівлі будівельних та інших матеріалів за завищеними цінами.^{161,162}

На момент написання цього звіту розгляд справ ще триває. Обвинувальний вирок не винесено, тому діє презумпція невинуватості. «ПБС», ймовірно, пов'язана зі «Скорзонерою» як частина мережі компаній, в яких співпадають адреси і працюють одні і ті самі люди.¹⁶³

У 2023 року «ПБС» опинилась в центрі скандального тендера на будівництво доріг. У травні 2023 року місцева влада схвалила проєкт капітального ремонту лісової дороги Ясіня-Чорна Тиса протяжністю 7,6 км за космічну ціну 609,5 мільйонів гривень (приблизно 15,8 мільйонів євро). В рамках відкритого тендеру, оголошеного Службою місцевих автомобільних

доріг в Закарпатській області, «ПБС» зробила пропозицію на суму 569 мільйонів гривень (близько 14,8 мільйонів євро), що становить близько 2 мільйонів євро за кілометр.¹⁶⁴

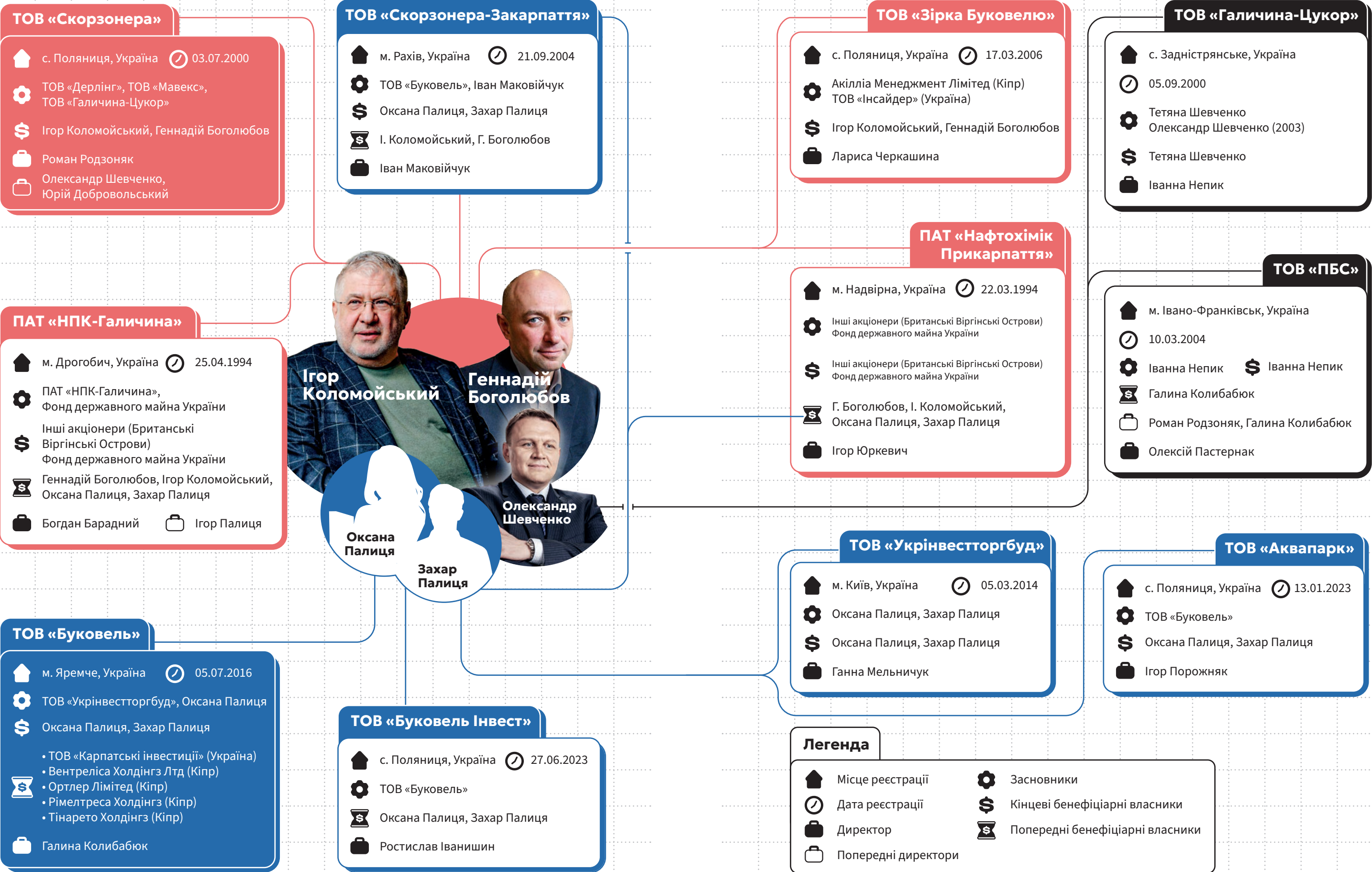
Ця ціна широко обговорювалася в пресі та соціальних мережах, де дорогу пов'язували з будівництвом Свидовецького лижного курорту. Це привернуло увагу Державної аудиторської служби, яка зажадала від Служби автомобільних доріг пояснень щодо ціни, термінів і місця проведення робіт. Зрештою, відкритий тендер з особливими умовами, за результатами якого мала бути укладена угода з компанією «ПБС», було скасовано, і дорога не була побудована.¹⁶⁵

Нещодавно, «ПБС» підписала контракт на утримання 296 доріг в Івано-Франківській області, для якого державні закупівлі були проведені без використання електронної системи, тобто без конкуренції, на підставі винятку, запровадженого воєнним станом.^{166,167}

Нова «лісова траса» будується ТОВ «ПБС»

Рис. 7: Компанії, які стоять за проектами лижних курортів

4.2. Олігарх, який стоїть за проєктами: Ігор Коломойський

Разом із партнерами, Ігор Коломойський має бізнес-інтереси та володіє активами на діючому курорті «Буковель» та запланованому курорті «Свидовець» через компанію «Скорзонера», а також має опосередкований інтерес в запланованих для будівництва лижних курортах «Бистриця» і «Турбат» через «Буковель». Виходячи з наведених нижче доказів ймовірного шахрайства та відмивання грошей, маємо вагомі підстави вважати, що Коломойському та його компаньйонам не можна довіряти і не слід надавати право на будівництво запланованої мережі лижних курортів.

4.2.1. Багатство та політичний вплив

Ігор Коломойський (нар. 1963 р.) – один з найбільш неоднозначних українських олігархів. Forbes оцінює його статки в 1 мільярд доларів США, хоча деякі аналітики вважають такі оцінки заниженими.¹⁶⁸ Він входить до 300 найбагатших людей у Швейцарії.¹⁶⁹

На початку 1990-их, він збудував свою імперію із компаній заснованих спільно із Геннадієм Боголюбовим та іншими бізнес-партнерами. У 1992 році Коломойський з партнерами заснували ПриватБанк, колись найбільший комерційний банк України (див. Розділ 4.2.2), та Приват Груп, яка контролює більше 1200 компаній в Україні та закордоном в аграрній, агропромисловій, нафтогазовій та металургійній галузях, а також у фінансовому та медійному секторах.^{170,171} Частину бізнес-імперії демонтували під час президентства Петра Порошенка, і почали з націоналізації ПриватБанку у 2016 році (див. Розділ 4.2.2.1).¹⁷²

Відомо, що Коломойський серйозно підтримував діючого Президента Володимира Зеленського під час президентської кампанії. Зеленський пов'язаний із телеканалом «1+1», який належить Коломойському, де перший роками працював актором та продюсером.¹⁷³ І Зеленський, і Коломойський заперечували, що їх стосунки виходять за межі телевізійного бізнес-партнерства.¹⁷⁴ Однак, варто зауважити, що невдовзі після обрання Зеленського Президентом України, Коломойський у травні 2019 року повернувся назад до України.¹⁷⁵

За тиску міжнародної спільноти, пов'язаного із наданням Україні західної допомоги у війні, Зеленський прийняв заходи по боротьбі з олігархами, включаючи Коломойського (див. Розділ 4.2.2.4).

Окрім заняття бізнесом, Коломойський має серйозний політичний вплив. Після падіння режиму Януковича у лютому 2014 року, тимчасовий уряд, який був створений після Революції Гідності осені та зими 2014 року, призначив Коломойського Головою Дніпропетровської обласної державної адміністрації, що на сході України.¹⁷⁶

Ігор Коломойський має репутацію корпоративного рейдера, який захоплює компанії силою.¹⁷⁷ Наприклад, згідно з публічними даними, у березні 2015 року, озброєні люди зі служби Коломойського захопили офіс дочірньої компанії «Укрнафти» – «УкрТрансНафти» (компанія частково у державній власності) в Києві. Коломойський заявив, що його люди намагались зупинити незаконне захоплення «Укрнафти», оскільки український парламент схвалив зміни до закону про державні компанії, які обмежували вплив міноритарних акціонерів.

Олігарх колись контролював енергетичну компанію, володіючи міноритарним пакетом акцій у 42%. Після кількох днів протистояння між Коломойським та тодішнім Президентом Петром Порошенком, Коломойського звільнили з посади Голови Дніпропетровської ОДА. Він став однією з мішеней програми Порошенка з «деолігархізації» України, і пізніше виїхав з країни.¹⁷⁸

Ігор Коломойський

4.2.2. Розслідування і кримінальні справи

Через численні конфлікти і розслідування кримінальних справ в Україні і за кордоном, Коломойський виїхав з України і переховувався з 2016 по травень 2019 року, а у квітні 2021 року йому було заборонено в'їзд до США (див. розділ 4.2.2.3).

У лютому 2023 року, українські спецслужби провели обшуки за місцем проживання Коломойського в Україні в рамках розслідування ймовірного розкрадання та ухилення від сплати податків на суму понад 1 мільярд доларів США у двох найбільших нафтових компаніях країни – «Укрнафта» та «Укртатнафта» (див. 4.2.2.2).¹⁷⁹ Його частки в обох компаніях були арештовані в листопаді 2022 року, після того як СБУ викрила розкрадання.¹⁸⁰

З вересня 2023 року Коломойський перебуває під слідством в українському СІЗО за підозрою у вчиненні кількох злочинів: шахрайство, розкрадання, відмивання грошей. Зокрема, його підозрюють у шахрайстві та легалізації (відмиванні) понад півмільярда гривень (близько 12,97 мільйонів євро) протягом 2013-2020 років.

По-друге, Коломойський та ще п'ятеро осіб під підозрою за фактом розкрадання понад 9,2 мільярдів гривень (близько 237,81 мільйонів євро) коштів ПриватБанку. Третя підозра стосується 5,8 мільярдів гривень (близько 150,6 мільйонів євро), які, за повідомленнями, були незаконно виведені Коломойським з ПриватБанку в період з 2013 по 2014 рік (див. розділ 4.2.2.1).^{181,182} Однак, станом на сьогоднішній суд не визнав ні його, ні його соратників винними, тому дотримуємось принципу презумпції невинуватості.

4.2.2.1. Справа ПриватБанку

До 2016 року ПриватБанк був найбільшим комерційним кредитором в Україні з приблизно 20 мільйонами клієнтів.¹⁸³

У грудні 2016 року український уряд націоналізував ПриватБанк, коли стало відомо про масштабні скоординовані махінації. Судовий аудит, який провела консалтингова компанія Kroll, яка спеціалізується на корпоративних розслідуваннях та оцінці ризиків, дійшла висновку, що зі сховищ банку було вивезено 5,5 мільярдів доларів США (близько 5,18 мільярдів євро), що становить приблизно 5% ВВП України.^{184,185}

Підозрюваними стали мажоритарні акціонери Коломойський та Боголюбов. Оскільки банк вважався «занадто великим, щоб збанкрутувати», після націоналізації йому було надано допомогу в розмірі 5,9 мільярдів доларів США.^{186,187} Ігор Коломойський заперечив звинувачення у розкраданні і назвав націоналізацію «незаконним захопленням власності без рішення суду та компенсації.»¹⁸⁸

Згідно з розслідуванням, проведеним Проєктом розслідування корупції та організованої злочинності (OCCRP), лише з середини 2015 до середини 2016 року ПриватБанк видав понад 1 мільярд доларів США у вигляді корпоративних кредитів фірмам, пов'язаним з самим Коломойським та його оточенням. Вражає те, що всі компанії-позичальники були зареєстровані в Харкові, майже всі були засновані в 2015 році, і всі розпочали процедуру ліквідації в один день у лютому 2017 року.¹⁸⁹ Однак, вважається, що два мажоритарні акціонери отримували сумнівні кредити та кредитні лінії від банку десь між 2008 та 2016 роком.¹⁹⁰

То як саме зникли гроші? Розслідування показало, що через складну схему платежів фіктивним та офшорним компаніям величезні суми грошей були виведені з країни за допомогою дочірньої компанії ПриватБанку на Кіпрі.

У більшості випадків, як показують фінансові документи, компанії позичали гроші у ПриватБанк Україна, а потім «переказували їх на рахунок кіпрської філії, що належить офшорним компаніям, багато з яких були зареєстровані на Британських Віргінських Островах (БВО)».

Таким чином приховали особи формальних власників. Оскільки Національний банк України

вважав кіпрську філію ПриватБанку такою ж як і будь-яку іншу філію банку в Україні, регулятори не виявили, що гроші переказані на Кіпр, вивозились з України.

На момент, коли регулятори взяли банк під свій контроль, 5,5 мільярдів доларів США вже були переведені з кіпрської філії до банків Австрії, Люксембургу та Латвії. Нарешті, у 2015 році Центральний банк Кіпру провів розслідування на місці і попередив органи влади Кіпру, України та інших країн.

Згідно з подальшими свідченнями у лондонській справі, «діяльність мала всі ознаки операції з відмивання грошей, спрямованої на приховування походження і кінцевого призначення готівки».¹⁹¹

У 2017 році ПриватБанк ініціював судовий процес у Високому суді Лондона, який постановив заморозити понад 2,5 мільярда доларів США активів Коломойського та Боголюбова по всьому світу¹⁹² на підставі численних доказів того, що вони вивели майже 2 мільярди доларів США з банку.¹⁹³

Власники, призначені після націоналізації, хотіли, щоб судовий процес проходив у Великій Британії через побоювання, що Коломойський та Боголюбов будуть впливати на рішення суду в Україні. У листопаді 2018 року Високий суд

Ігор Коломойський на судовому слуханні, Київ, вересень 2023 року

Лондона постановив, що не має юрисдикції у цій справі, але залишив у силі арешт активів.¹⁹⁴

У квітні 2019 року, український суд постановив, що націоналізація ПриватБанку була незаконною.¹⁹⁵ Нацбанк України оскаржив це рішення.¹⁹⁶

У липні 2022 року розпорядження Національного банку про проведення розслідування щодо ПриватБанку, а, отже, і рішення про націоналізацію, було визнано Касаційним адміністративним судом у складі Верховного Суду України законним і обґрунтованим.¹⁹⁷

4.2.2.2. Справа «Укрнафти» та «Укртатнафти»

«Укрнафта» є найбільшою нафтовою компанією в Україні, що займається розвідкою та видобутком нафти і газу.¹⁹⁸ «Укртатнафта» – це нафтопереробна компанія. Мажоритарним власником і «Укрнафти», і «Укртатнафти» є «Нафтогаз» – державна нафтогазова компанія.¹⁹⁹

У 2003 році компанія перейшла під керівництво давнього ділового партнера Ігоря Коломойського – Ігоря Палиці (див. Розділ 4.2.3.2), якого призначили Головою правління. Повідомляється, що на цій посаді він змінив керівництво компанії, щоб забезпечити міноритарним акціонерам фактичний контроль над діяльністю «Укрнафти».

Саме тоді Коломойський, який на той час володів 42% акцій компанії, отримав повний контроль над «Укрнафтою» і заблокував можливість держави приймати рішення. Це, зі свого боку, ймовірно, дозволило використовувати різні схеми для виведення мільйонів гривень з «Укрнафти» на користь Коломойського та його компаній.²⁰⁰

Поки уряд намагався зменшити вплив Приват Груп на компанію у 2015 році, керівництво підписало низку контрактів, за якими, за даними Національного антикорупційного бюро (НАБУ) та Спеціальної антикорупційної прокуратури (САП), з «Укрнафти» було виведено 13,3 мільярдів гривень (близько 345,66 мільйонів євро). Результати розслідування показують, що гроші пішли компаніям, афілійованим із Приват Груп, яку контролюють Коломойський з партнерами.²⁰¹

У березні 2015 року на парламентській комісії після Революції Гідності, Коломойський публічно визнав, що з 2003 року через зятя, Віктора Пінчука, дав хабарів Президенту Кучмі на загальну суму 110 мільйонів доларів США за право керувати державним підприємством «Укрнафта». Відповідно до даних судового реєстру, адвокат Коломойського навіть навів

докази операційного контролю «Укрнафти». В угоді зазначалося, що певні особи погодилися встановити контроль над «Укрнафтою», включно з призначенням нового Голови правління, яким згодом став Ігор Палиця.²⁰²

У листопаді 2022 року Рада національної безпеки і оборони України оголосила про передачу п'яти приватних компаній Міністерству оборони, включно з «Укрнафтою» і «Укртатнафтою». На той момент Коломойський з партнерами все ще володіли 42% акцій «Укрнафти» і 60% акцій «Укртатнафти», решта акцій належала «Нафтогазу» – державній нафтогазовій компанії.

У лютому 2023 року, Служба безпеки України (СБУ) та Бюро економічної безпеки (БЕБ) обшукали будинок Коломойського за підозрою в шахрайстві в «Укрнафті» та «Укртатнафті».²⁰³ У вересні 2023 року, в рамках розслідування справи по «Укрнафті», НАБУ обшукали резиденцію Коломойського на лижному курорті «Буковель».²⁰⁴ На момент написання цього звіту розслідування НАБУ, СБУ та БЕБ все ще тривали. Обвинувальних вироків ще нема, тому діє презумпція невинуватості.

4.2.2.3. Справи у Сполучених Штатах Америки

У Сполучених Штатах Америки тривають розслідування у кримінальних справах щодо Коломойського за підозрою в шахрайстві та відмиванні грошей, отриманих у результаті ймовірного банківського шахрайства в ПриватБанк на суму 5,5 мільярдів доларів США (див. розділ 4.2.2.1).²⁰⁵

За даними Державного департаменту США, Коломойський причетний «до корупційних дій, які підривали верховенство права і віру громадян України у свій уряд», під час яких він використовував свій політичний вплив і службові повноваження для особистої вигоди.²⁰⁶ У квітні 2021 року, Коломойському, його дружині та дітям заборонили в'їзд до США.²⁰⁷

Згідно зі звітом Міжнародного консорціуму журналістів-розслідувачів (ICIJ), між 2007 і 2013 роками Deutsche Bank перевів понад 750 мільйонів доларів США на бізнес-інтереси Коломойського в США. Протягом десяти років він придбав щонайменше 22 об'єкти нерухомості в США, в тому числі хмарочос у Клівленді та завод «Моторола» в Іллінойсі.

Коломойський і його партнери нібито «залишили по собі слід у вигляді порожніх і забитих дошками будівель, неспланих податків на нерухомість, небезпечних умов праці на заводах, безробітних робітників і щонайменше чотирьох металургійних заводів, які оголосили про банкрутство».²⁰⁸

У серпні 2020 року США подали цивільний позов про конфіскацію майна в Південному окрузі штату Флорида за підозрою в тому, що комерційна нерухомість в Далласі (штат Техас) і Луїсвіллі (штат Кентуккі) була придбана за рахунок коштів, незаконно отриманих від ПриватБанку. У грудні 2020 року в тому ж окрузі було подано третій позов щодо майна в Клівленді, штат Огайо.

У січні 2022 року США подали четвертий цивільний позов про конфіскацію в Південному окрузі штату Флорида щодо понад 6 мільйонів доларів США, отриманих від продажу комерційної нерухомості в Далласі (штат Техас). Це майно нібито утримувалося та покращувалося за рахунок коштів, отриманих від розкрадання та шахрайства ПриватБанку в Україні.²⁰⁹

У позовах стверджується, що спілники відмивали частину незаконно отриманих грошей через банківські рахунки підставних компаній, в основному кіпрську філію ПриватБанку, перед тим, як переказувати кошти до США.²¹⁰

Зокрема, у позові щодо конфіскації активів уряд США говорить про те, що схема мережі Коломойського полягала у перетасовуванні часток у заплутаній мережі компаній з різними підставними особами і змішуванні коштів «в одному великому мішку», щоб приховати бенефіціарне право власності Коломойського.²¹¹ Згідно з цивільними позовами про конфіскацію активів Департаменту юстиції США (DOJ), двоє спілників діяли як відмивачі грошей для Коломойського та Боголюбова, перенаправляючи викрадені кошти у величезну мережу американських корпоративних холдингів, призначених для приховування бенефіціарного права власності Коломойського.²¹²

Ті самі дві особи, разом із Захаром та Оксаною Палицями, зазначались як співвласники ряду нафтових та збройових компаній, до того як доволі нещодавно право власності на ТОВ «Буковель» перейшло Оксані та Захару

Палицям²¹³ (див. Розділ 4.2.3.3).

Як і у випадку з компанією ТОВ «Буковель», де акції проходили через мережу кіпрських власників, які, як видається, не мають жодного відношення до Карпат, махінації у більш масштабній схемі банківського шахрайства та відмивання грошей, в якій Департамент юстиції США звинуватив Коломойського у зв'язку зі скандалом у ПриватБанку, також здійснювались значною мірою через кіпрську мережу.

Розслідування Департаментом юстиції кримінальної справи щодо ймовірного шахрайства та відмивання грошей Коломойським, що призвело до мільярдних збитків, тривало станом на кінець 2023 року.²¹⁴

4.2.2.4. Боротьба за «деолігархізацію» України

Масштабна корупція через слабе верховенство права та широкий вплив олігархів вважаються головною перешкодою на шляху до розвитку України,²¹⁵ а тепер і її вступу до ЄС.

Під час президентства Петра Порошенка, а пізніше вже за часів Зеленського, через серйозну міжнародну увагу та тиск розпочався процес «деолігархізації». Хоча Коломойський підтримував кандидатуру Зеленського на президентських виборах у 2019 році (див. Розділ 4.2.1), сам Зеленський робить чіткі кроки в напрямку зменшення впливу олігархів та обмеження їх влади.

У вересні 2021 року, за ініціативи Президента, було прийнято так-званий «анти-олігархічний закон», метою якого було обмеження впливу олігархів на політику.²¹⁶ Закон забороняє особам, яких Рада національної безпеки і оборони вважає олігархами, фінансувати політичні партії, підтримувати приватні зв'язки з вищими посадовими особами або брати участь у приватизації великих компаній. Він також вимагає від них публічно декларувати всі активи, якими вони володіють.

У своєму висновку щодо заявки України на вступ до Євросоюзу у червні 2022 року, Європейська комісія схвально відгукнулася про прийняття цього закону, але наголосила на важливості його виконання.²¹⁷ Окрім вступу до ЄС, боротьба з корупцією та зміцнення верховенства права є ключовими умовами для міжнародної допомоги, яка надається на відбудову Україні західними країнами.

4.3.2. Партнери Коломойського і зв'язки зі Швейцарією

4.2.3.1. Лариса Черток

Лариса Черток (нар. 1975 р.), дівоче прізвище – Коломойська, сестра Ігоря Коломойського. У звіті про розслідування Проєкту з розслідування корупції та організованої злочинності (ОCCRP) за квітень 2019 року йдеться про те, що Черток щонайменше з 2004 року діє в інтересах Коломойського. Вона володіє або володіла активами у Швейцарії та Франції, від вілл на березі Женевського озера до мега-яхт, пришвартованих на Лазурному узбережжі Франції.

У деяких випадках вона допомагає йому укласти бізнес-угоди, як, наприклад, у 2007 році, коли вона як свідок підписала угоду про придбання частки в Central European Media Enterprises Ltd. за 110 мільйонів доларів США, що відкрило шлях до подальшого придбання Коломойським українського медіа-холдингу «1+1». В інших випадках, вона відігравала більш важливу роль, наприклад, у 2004 році, коли заснувала швейцарську компанію Gehold SA, яка разом з іншою компанією приватизувала частку в «Сухій Балці», великому українському підприємстві, що спеціалізується на видобутку залізної руди.²¹⁸

За деякою інформацією, дві квартири, чотири апартаменти, два підвальні приміщення та два паркомісця навпроти Ейфелевої вежі в Парижі зареєстровані на французькі компанії, бенефіціарним власником яких є Лариса Черток.

З 2014 року вона також володіє замком 15 століття, який знаходиться біля французького берега Женевського озера, а також прилеглими господарськими будівлями та земельними ділянками. Замок Буффавен розташований у селі Люллі, за 10 кілометрів від Женевського озера, у французькому департаменті Верхня Савоя. До 2014 власницею замку була Оксана Палиця, колишня дружина народного депутата України Ігоря Палиці.²¹⁹

Тісні зв'язки родини Черток з Ігорем Коломойським та незрозумілі джерела походження їх активів призвели до того, що у 2019 році Державний секретаріат Швейцарії з питань міграції (SEM) відхилив заявку на отримання швейцарського громадянства

Лариси Черток «через питання безпеки та репутації». Її натуралізація «поставила б добросесність Швейцарії під сумнів».²²⁰

Рішення підтримав Федеральний адміністративний суд Швейцарії у 2022 році.²²¹ Швейцарська влада заявила, що бізнес-діяльність сім'ї Черток не дозволила б їм придбати нерухомість, що коштує мільйони швейцарських франків. Суд був вражений тим, що Лариса Черток та її чоловік не надали жодних податкових документів, які могли б бути використані для підтвердження походження їх доходів та майна. Вони також не надали жодної інформації про доходи від своєї підприємницької діяльності.

Суд дійшов висновку, що Черток та її чоловікові не вдалось розвіяти сумніви щодо походження їх активів, а, отже, довести, що вони дотримувались закону.²²²

Рішення про відмову в натуралізації Лариси Черток, серед іншого, ґрунтувалося на звіті Федеральної служби розвідки Швейцарії (FIS), яка встановила, що Коломойський мав тісні зв'язки з україно-російськими колами організованої злочинності і, через нього, Черток мала «доступ до нелегальних грошей і кримінальних кіл».

У звіті також зазначено, що «діяльність Коломойського неможливо розмежувати від діяльності його сестри». Крім того, з огляду на владні амбіції Коломойського, зумовлені його попереднім зв'язком з Президентом Зеленським, його бізнес і сім'я в Україні та Швейцарії, ймовірно, все частіше потраплятимуть у фокус уваги міжнародних ЗМІ. Присутність у Женеві його та членів його сім'ї поставила Швейцарію в центр уваги української внутрішньої політики, яка характеризується боротьбою за владу та скандалами. Крім того, законодавчий тиск на Коломойського негативно впливає на Швейцарію. В червні 2018 року Національний банк України подав позов проти Коломойського та його бізнес-партнера до суду першої інстанції в Женеві.²²³

У грудні 2022 року, Черток домоглася часткового успіху в оскарженні рішення про відмову в натуралізації. Федеральний суд Швейцарії зобов'язав Федеральний адміністративний суд переглянути своє рішення, оскільки було порушено право Черток бути вислуханою.²²⁴

4.2.3.2. Ігор Палиця

Бізнес-партнерство Ігоря Палиці (нар. 1972 р.) з Ігорем Коломойським розпочалось у 1999 році, коли Коломойський купив 50% акцій нафтотрейдингової компанії «Мавекс-Л», якою керував і частково володів Ігор Палиця. У наступні роки Палиця обіймав кілька важливих посад у компаніях, підконтрольних Коломойському.

Зокрема, з 1999 по 2003 рік він був виконуючим обов'язки директора українського нафтопереробного підприємства «Нафтохімік Прикарпаття», а в 2003 році був призначений Головою правління найбільшої нафтової компанії в Україні – «Укрнафта».

На цій посаді він, за повідомленнями, змінив керівництво компанії, щоб забезпечити Коломойському контроль над її діяльністю та вивести мільйони з «Укрнафти» в інтересах компаній Коломойського.

У зв'язку з цим, Палиця заявляв, що в 2005 році за «ефективне управління «Укрнафтою» Ігор Коломойський запропонував його сім'ї – дружині і синові – право придбати 10% всіх нафтових активів Приват Груп. Сім'я прийняла цю пропозицію у 2011 році.²²⁵

В серпні 2019 року, Ігоря Палицю обрали до Верховної ради від Волинської області, де він раніше (2015-2019) був Головою обласної ради. Відомо, що в парламенті Палиця підтримував інтереси Коломойського, зокрема голосно виступав проти «анти-Коломойського закону», прийнятого, щоб попередити повернення ПриватБанку Коломойському.²²⁶ Як лідер партії «За майбутнє», він, за повідомленнями, боровся проти реформ, передбачених в рамках співпраці між Україною та Міжнародним валютним фондом (МВФ), багато з яких також важливі для співпраці між Україною та ЄС. Наприклад, він виступав проти реформ, пов'язаних зі стандартами міжнародного корпоративного управління та незалежними антикорупційними агенціями.²²⁷

Ігор Палиця часто з'являється на ток-шоу на телеканалі «1+1», який контролює Коломойський, і постійно використовує антизахідну риторику. Водночас, повідомляється, що депутат Палиця і його сім'я володіють щонайменше однією розкішною резиденцією поблизу Женеві і контролюють бізнеси в Австрії, Франції та Швейцарії, і, на загал, ведуть розкішний західний спосіб життя, де є розкішні автомобілі, яхти і

приватні літаки.²²⁸

У січні 2020 року, дорослий син Палиці став офіційним партнером нафтового та збройового бізнесу Ігоря Коломойського.²²⁹

4.2.3.3. Захар та Оксана Палиці

Група компаній сім'ї Палиць складається з 53 компаній, які контролюють дві ключові особи – Захар та Оксана Палиці – син та колишня дружина народного депутата Ігоря Палиці. Основними видами діяльності групи є купівля, продаж та оренда нерухомості, а також готельний та ресторанний бізнес. До складу групи також входить компанія «Енко», виробник низьковольтних комплектних пристроїв і металевих виробів різного призначення. Всі 53 компанії зареєстровані в Україні, а самі бенефіціарні власники Захар та Оксана Палиці живуть в Швейцарії, юрисдикції, яка не надає інформацію про акціонерів або бенефіціарних власників компаній.^{230,231}

Згідно зі звітом української організації «Центр протидії корупції» (ЦПК), Оксана Палиця є офіційною власницею розкішної нерухомості в Україні та за кордоном, володіє дорогими автомобілями, а також є бенефіціарною власницею або акціонером у різних компаніях. Їй належить 8-кімнатна квартира та 5 паркомісць в Києві, сімейний котедж із земельними ділянками в Яремче, поблизу лижного курорту «Буковель», а також розкішні апартаменти на віллі в передмісті Женеви (місто Шен-Бужрі). Згідно з даними французького реєстру щодо компанії, якою вона володіє у Франції, Оксана Палиця зареєстрована в розкішному багатоквартирному будинку в центрі Женеви, Швейцарія.²³²

Згідно з даними з реєстру компаній України, Захар Палиця почав набувати частки в українських компаніях у 2017 році. Хоча Ігор та Оксана Палиці офіційно розлучились у 2002 році, є підозри, що це фіктивне розлучення з метою уникнення декларування активів. Тому, Захар та Оксана Палиці вважаються підставними особами Ігоря Палиці.²³³

У 2020 році Захар та Оксана Палиці стали офіційними бізнес-партнерами Ігоря Коломойського в його нафтовому та збройовому бізнесах, оскільки вони були (на певний обмежений період) внесені до

державного реєстру як бенефіціарні власники двох великих нафтопереробних комплексів в Україні: ПАТ «Нафтохімік Прикарпаття» та ПАТ «НПК-Галичина».

Серед інших бенефіціарних власників цих компаній є Ігор Коломойський, Геннадій Боголюбов, Дмитро Потішман, Уріель Цві Лейбер, Мордехай Корф Юда, Світлана Делі, Євген Кричевський, Юрій Кіперман та Олексій Буйніс.²³⁴

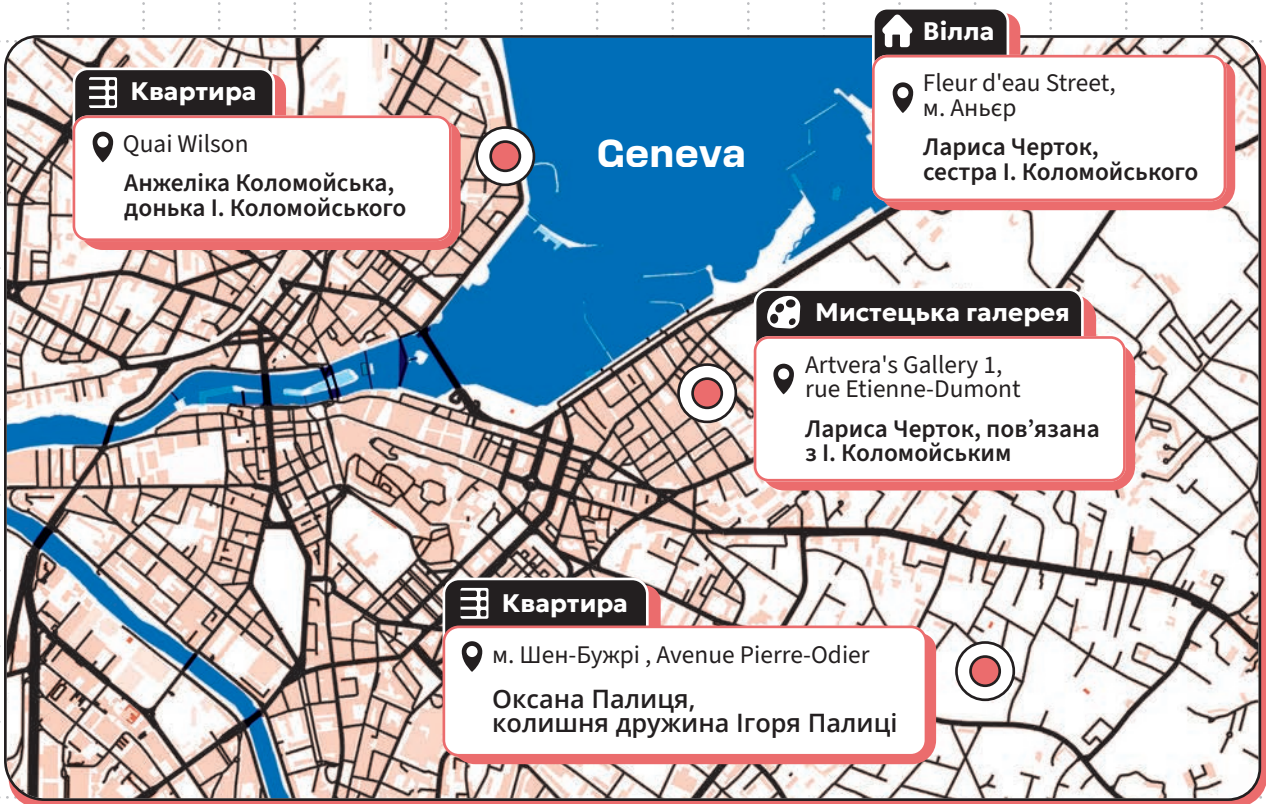
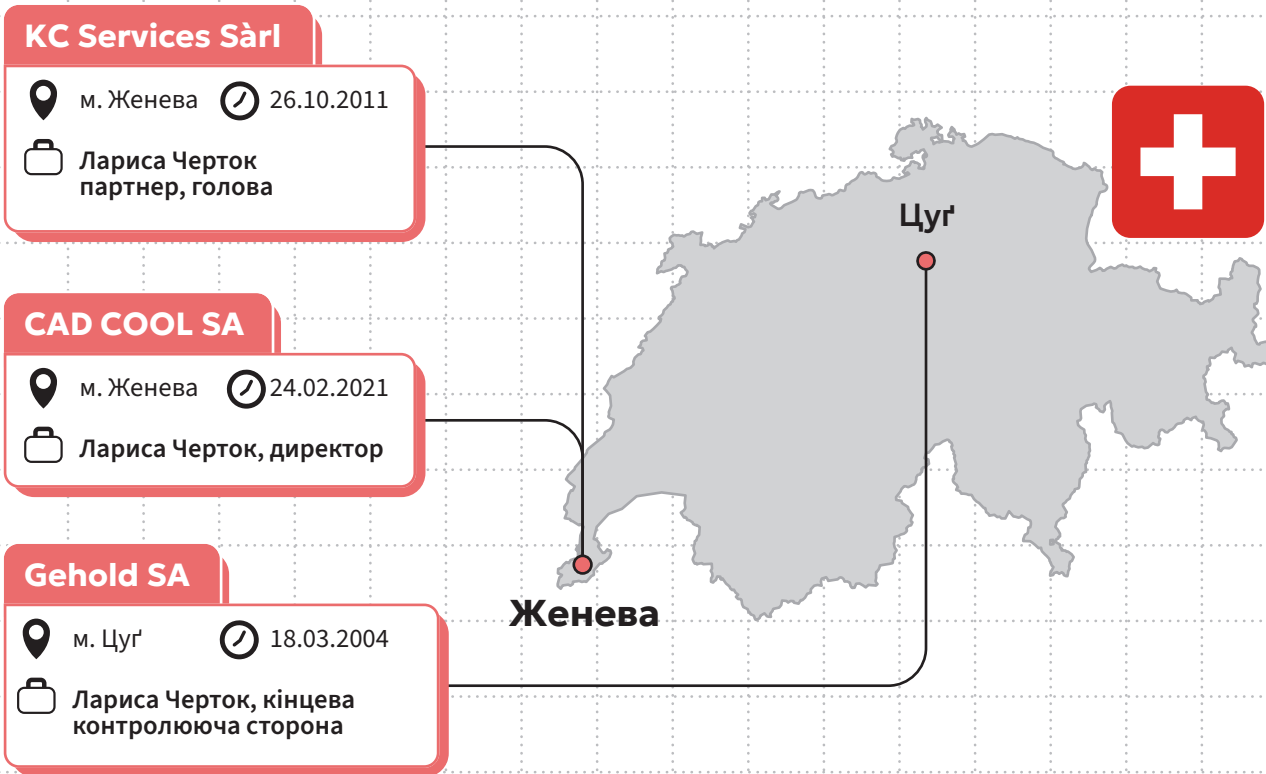
Щодо «НПК-Галичина» проводиться розслідування у кримінальній справі щодо ймовірного розкрадання 5,5 мільярдів доларів США колишніми бенефіціарними власниками ПриватБанку. Це одна зі 193 компаній, які не повернули позики ПриватБанку (див. Розділ 4.2.2.1).²³⁵

Щодо справи ПриватБанку Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) веде справу за фактом шахрайства, розтрата майна та зловживання службовим становищем. У грудні 2021 року НАБУ звернулося до Швейцарії із запитом про правову допомогу у зв'язку з ймовірним переказом мільярдів доларів США у період з 2010 по 2016 роки з кіпрської філії ПриватБанку на банківські рахунки у Швейцарії. У запиті йдеться про 4 мільярди доларів США та 245 мільйонів євро.

Рішення Федерального кримінального суду Швейцарії у червні 2023 року, яке згодом підтримав Федеральний суд Швейцарії, свідчить про те, що Генеральна прокуратура Швейцарії веде кримінальне провадження щодо відмивання грошей у цій же справі. Провадження відкрили на підставі повідомлення про підозрілу діяльність, яке проти Коломойського та Боголюбова подав банк у Швейцарії. Кримінальне розслідування у Швейцарії, розпочате в лютому 2020 року, триває і досі.²³⁶ Отже, діє презумпція невинуватості.

Згідно з витягами зі швейцарського торгового реєстру, з Коломойський через сестру Ларису Черток, та родиною Палиць пов'язані такі компанії: Cad Cool та KC Services Sàrl (м. Женева) та Gehold SA (м. Цур) (див. Рис. 8).

Рис. 8: Активи та компанії, пов’язані з Ігорем Коломойським та Ігорем Палицею, у Швейцарії

4.3. Корупційні ризики пов'язані з будівництвом запланованих лижних курортів

Через причетність до цього проєкту Ігоря Коломойського та його партнерів, їхню історію проблем із законом (див. Розділи 4.1 та 4.2), а також непрозорий процес розробки проєкту, де, ймовірно, змішались державні та приватні інтереси (див. розділи 4.3.1 та 4.3.2), існує високий ризик корупції при розбудові мережі гірськолижних курортів «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат».

Оскільки законна передача права власності на прибуткову компанію, ТОВ «Буковель», сім'ї Палиць під час глобального заморожування активів Ігоря Коломойського вкрай мало ймовірна, припускаємо, що за проєктами стоїть таки Коломойський і його партнери. Дійсно, нещодавні зміни власників ТОВ «Буковель» лише допомагають багаторічним намаганням місцевих чиновників приховати, хто є інвестором проєктів гірськолижних курортів.²³⁷

Незважаючи на те, що про державне планування курортів йдеться в листуванні між «Буковелем» і владою сіл, чиновники час від часу намагаються заперечувати, що інвестор взагалі існує. Востаннє вони це робили у квітні 2023.²³⁸ Така публічна поведінка, безумовно, не відповідає очікуванням щодо надійного розробника проєкту або добросовісних бенефіціарних власників. Будівництво лижного курорту вимагає співпраці з державними органами різного рівня, які схильні до корупції (див. Розділ 2.3). Листування забудовника («Буковель») з компетентними сільськими радами показує, що проєкти потребують різного виду публічної діяльності.

Це пов'язано з тим, що масштабне будівництво нових інфраструктурних систем затверджується і фінансується органами державної влади, а реалізується в тісній координації з проєктами гірськолижних курортів для створення нових водозаборів, електричних мереж, управління відходами та інших комунальних послуг.²³⁹ Більшість землі, необхідної для будівництва лижних курортів – землі лісів у державній власності.²⁴⁰

Ще до належного затвердження планів, завдяки вирубці державних лісів за останні

роки розчистили десятки гектарів землі, у тому числі під дорогу, яка мала б з'єднати лижні курорти.²⁴¹ Лісозаготівля, яка принесє прибутки вже на початку реалізації планів будівництва лижних курортів, ймовірно, буде пов'язана з широкомасштабною корупцією на всіх рівнях влади.²⁴²

Серед ймовірних учасників корупційних схем – найвищий посадовець лісового господарства країни, Голова Закарпатської ОДА, директор районного лісгоспу і директор державного лісгосподарського підприємства (ДЛГП), яке надаватиме земельні ділянки для приватизації під забудову.^{243,244}

Щодо посадовців Тячівського району було порушено кримінальну справу через незаконну передачу державних лісових земель членам їх родин, які після цього стали вигодонабувачами від будівництва інфраструктури для лижного курорту на Свидовці.²⁴⁵

Протягом останніх кількох років прокуратура розслідувала схеми незаконного переведення кількох ділянок державних лісів у приватну власність в селищі Ясіня. Таку схему, ймовірно, використовували неодноразово по всій території відколи почалось планування гірськолижних курортів.²⁴⁶

Інформатори Фонду Бруно Мансера в цьому регіоні розповідають, що посадові особи лісових господарств нібито отримують хабарі від приватних осіб за продаж деревини, обманом забезпечують збільшення обсягу вирубки дерев, а також щедро пригощають і дарують гроші аудиторам, які без зайвих запитань видають звіти, що підтверджують сертифікати сталого розвитку лісових господарств.²⁴⁷

Ось приклади ймовірної корупції з боку чиновників на території Свидовця: блокування доступу громадськості до планів лісовпорядкування на наступні десять років; вчинення різних форм незаконних рубок; погрози активістам; і перешкоджання іншим посадовцям, які намагаються ідентифікувати праліси.²⁴⁸ Чиновники, причетні до ймовірно незаконних схем в минулому, знову зайняли високі кабінети в лісовій галузі, щоб допомогти реалізувати найновіші плани розвитку гірськолижних курортів.

Це, наприклад, чиновники, які можуть давати запит або санкціонувати державні витрати на

інфраструктуру, необхідну для гірськолижних курортів. Дехто з тих, хто, перебуваючи на державних посадах, був глибоко залучений до планування лижного курорту на Свидовці, хто вступав у змову з інвесторами в процесі розробки проєкту, також потім діяв від імені «Буковелю». А дехто виступав від імені обох сторін одночасно (див. 4.3.1 та 4.3.2).

4.3.1. Історія змови між інвесторами та чиновниками

Початковий проєкт «Свидовець» є прикладом змішання державних і приватних інтересів та змови між інвесторами і державними чиновниками. Хоча на загал він був представлений як державний проєкт, є підстави вважати, що за ним, швидше за все, стоять пов'язані з Коломойським особи. Важливу роль, зокрема, відіграли колишній народний депутат і колишній чиновник – Олександр Шевченко і Юрій Добровольський.

Олександр Шевченко був директором ТОВ «Скорзонера» з 2004 по 2014 роки.²⁴⁹ Він потрапив до парламенту від партії «УКРОП» (Українське об'єднання патріотів) у 2014 році, пішов з посади на «Буковелі», але продовжує бути дотичним до лижних курортів.²⁵⁰ Шевченко також ймовірно контролює дорожньо-будівельну компанію «ПБС» (див. Розділ 4.1.3).

У грудні 2017 року, Олександр Шевченко зустрівся з керівництвом Закарпатського та Івано-Франківського обласних управлінь лісового та мисливського господарства та Державного агентства лісових ресурсів (Держлісагентство), щоб обговорити детальні плани реалізації проєкту «Свидовець». Після зустрічі, представник Державного агентства лісових ресурсів підкреслив роль Олександра Шевченка в проєкті «Свидовець»: *«Добре, що ми зустрічаємося з інвесторами, та обговорюємо проблеми. Думаю спільними зусиллями та злагодженою роботою здолаємо труднощі та знайдемо компромісне рішення».*²⁵¹

Хоча публічної інформації про зміст цього «компромісного рішення» немає, лобістські зусилля Олександра Шевченка, вочевидь, були успішними. Працівники лісових господарств у селах, які зазнають впливу через курорт «Свидовець», стали рішучими прихильниками запланованого будівництва.

Це бачимо з того, що за нову сполучну дорогу до території платить держлісгосп (див. Розділ 3.2.1). Мешканцям села Брустури (колишнє село Лопухово), які подали позов проти проєкту, лісівники неодноразово погрожували, а місцеві лісопиліні неодноразово піддавалися позаплановим перевіркам, наприклад, з боку Служби безпеки України (СБУ).²⁵²

Як представник інвесторів, Юрій Добровольський просував проєкт «Свидовець» в селі Бистриця в квітні 2017 року. Він представляв детальні карти проєктів «Свидовець» і «Бистриця» місцевим мешканцям, хоча на той момент територію Бистриці проєкт практично не зачіпав.²⁵³ Водночас, Добровольський з'являвся на публіці як представник компетентних органів, а коли модерував громадські слухання по проєкті «Свидовець» в Чорній Тисі був «доповідачем».²⁵⁴ У березні 2018 року, в Ужгороді відбувся круглий стіл присвячений проєкту «Свидовець», де Добровольський виступав координатором проєкту і представником Закарпатської ОДА одночасно.²⁵⁵

Юрій Добровольський представляє інвесторів під час громадських слухань в Бистриці, квітень 2017 року

На подію запросили кількох високопосадовців і науковців із Закарпатської області. Юрій Добровольський, колишній посадовець Івано-Франківської області – ймовірний близький соратник Коломойського та Шевченка – таким чином представляв і приватного інвестора, і компетентні органи під час офіційної процедури схвалення проєкту «Свидовець».

Юристка Ярослава Іванова, яка представляла Тячівську та Рахівську районні державні адміністрації (РДА) у судовій справі за позовом проти рішень РДА щодо запланованого гірськолижного курорту «Свидовець», також

була залучена до процесу розробки проекту. Вона була присутня на громадських слуханнях щодо проєкту «Свидовець» у селах Ясіня та Лопухово (нині Брустури) у 2017 році, коли проєкт представляли вперше.

Тоді вона представлялася радницею голови Закарпатської ОДА. Однак на офіційний запит Закарпатська ОДА заперечила, що така посада взагалі існує. У серпні 2023 року Ярослава Іванова взяла участь у стратегічній сесії проєкту місцевого врядування «ГОВЕРЛА» в селищі Ясіня (див. Розділ 4.4).

4.3.2. Історія повторюється: змова та захоплення землі

18 грудня 2022 року в селі Лопухово (тепер Брустури) провели презентацію та обговорення запланованого лижного курорту «Турбат». Не дивно, що цей проєкт презентував Юрій Добровольський, представник ТОВ «Буковель», який представився «членом робочої групи, яка модерує побажання інвесторів Івано-Франківщини і Закарпаття у контексті розвитку рекреаційної інфраструктури наших Карпат».²⁵⁶

Добровольський виголосив потужну промову, намагаючись переконати депутатів Усть-Чорнянської сільської ради в необхідності збудувати новий лижний курорт «Турбат». Однак, коли один з учасників запитав його, чи готовий він вмитися водою з річки, що протікає нижче очисних споруд «Буковелю», він відповів «якщо до буковельських очисних споруд – так, якщо після – то питання».²⁵⁷

За інформацією з усних джерел, присутній на сесії директор ДП «Брустурянське лісомисливське господарство», нині місцевої філії ДП «Ліси України», закликав депутатів проголосувати за проєкт.

В результаті його зусиль та виступу pana Добровольського, 21 з 22 мешканців громади дали дозвіл ТОВ «Буковель» на розробку містобудівної документації, яка внесе зміни до генерального плану села Лопухово, необхідні для будівництва нового рекреаційного комплексу.

Це рішення було прийняте на сесії Усть-Чорнянської сільської ради 20 грудня 2022 року. У квітні 2023 року, Андрій Левкович, президент Івано-Франківської Торгово-промислової палати, публічно оголосив, що новий курорт

побудують «якраз вчасно».²⁵⁸

21 квітня 2023 року в селищі Ясіня відбулася відкрита дискусія у формі круглого столу на тему: «Проєкт Свидовець: перспективи сталого розвитку громад із врахуванням екологічних, економічних і соціальних аспектів». Його організував Андрій Делятинчук, голова Ясінянської селищної ради.

Хоча на зустрічі були присутні різні зацікавлені сторони, однак деякі НУО та місцеві активісти, зокрема позивачі у справі Свидовця, отримали запрошення надто пізно, з огляду на те, що вони не живуть у тому ж селищі. Наприклад, один з активістів «Free Svydovets» отримав запрошення 20 квітня поштою, лише за день до обговорення (дата відправлення 14.04.2023; див. Додаток 17).

Від імені Ясінянської громади пан Делятинчук запросив активістів взяти участь в обговоренні виключно поштою.

За останні два десятиліття державні та комунальні землі в Україні стали об'єктом масового захоплення, що часто пов'язане з компаніями, які контролюють олігархи, і територія Свидовця не є винятком. У нещодавньому інтерв'ю місцева жителька села Поляниця розповіла, що через курорт «Буковель», в селі зараз залишилося лише *«кілька сімей (їх можна перерахувати на*

Юрій Добровольський презентує проєкт лижного курорту «Турбат», грудень 2022 року

пальцях однієї руки), які все ще мають тут землю. Усі все попродавали. Не мають уже, на чому жити. Якби мене спитали, я б заборонила продавати землю, таким ділкам, які скуповують землю для перепродажу.»²⁵⁹ Це негативно впливає на можливості місцевого населення заробляти на життя.

4.4. Проєкт уряду США

Особливе занепокоєння викликає можливе включення запланованих проєктів гірськолижних курортів у роботу над «ГОВЕРЛА», проєктом Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що спрямований на покращення врядування та підзвітності на місцевому рівні в Україні. Проєкт використовує досвід попередньої роботи USAID в Україні, щоб завершити формування правової бази, необхідної для децентралізації підтримки новостворених об'єднаних територіальних громад, покращення якості послуг і залучення громадян.²⁶⁰

У серпні 2023 року в селі Ясіня відбулася стратегічна сесія проєкту «ГОВЕРЛА». Основною метою зустрічі було «сформулювати місію для розробки комплексного плану, метою якого є визначення перспектив розвитку територіальної громади» Ясіні.

Робоча група місії представила пропозиції з різних питань, таких як гірське господарство, сільське та лісове господарство, житлове будівництво, розвиток промисловості,

мобільність, інженерія, благоустрій та розвиток інфраструктури (дороги, дамби, мости, лінії електропередач, об'єкти поводження з відходами). Однією із заявлених цілей було збереження історичної, культурної та природної спадщини регіону.²⁶¹

Ключовими питаннями обговорення були стратегічне бачення просторового розвитку громадою селища Ясіня, пов'язані з цим проблеми та можливості, а також визначення «перспективних об'єктів для розвитку на території громади». Серед таких об'єктів був і «туристично-рекреаційний комплекс Свидовець». Хоча деякі учасники «стратегічного кола» виступали проти будівництва гігантського курорту, піднімаючи низку питань (зокрема, вплив на довкілля), більшість учасників виступали за.

Однак, слід зазначити, що учасниками цього кола (близько 25 осіб) були переважно працівники Ясінянської селищної громади та місцевих установ, на яких, ймовірно, легко впливати, і які повною мірою не представляють думку місцевого населення. Навіть учасники, що підтримали проєкт, говорили про необхідність «зберегти колорит та природну спадщину території». Очікувалось, що проєкт «Свидовець» адаптують з врахуванням результатів ОВД.²⁶²

Тобто, в кінцевому підсумку, проєкт курорту «Свидовець» може заручитись підтримкою фінансованих США експертів з просторового планування для перекроювання державного

Стратегічна сесія проєкту HOVERLA в с. Ясіня, серпень 2023 року

земельного кадастру, встановлення меж і створення нових земельних ділянок для використання на лижних курортах. Крім того, існує ризик, що підтримка проекту USAID у сфері закупівель та інфраструктурного планування для муніципалітетів буде спрямована на ініціативи, що принесуть безпосередню вигоду розробникам проекту «Свидовець».

І наостанок, важливо зазначити, що частина місцевого населення проти будівництва нових лижних курортів. Проект «Свидовець» часто представляють як такий, що знайшов підтримку всіх місцевих мешканців, окрім еко-активістів. Це занепокоїло тих представників громади, які виступають проти проєкту і вони почали збирати підписи проти.²⁶³

4.5. Розгляд судової справи

В жовтні 2017 року, кілька жителів села Лопухово (тепер Брустури) подали позов до суду проти рішення Тячівської та Рахівської обласних державних адміністрацій (РДА). Рішення стосувалось схвалення детального плану території для будівництва «туристично-рекреаційного комплексу» на Свидовці.

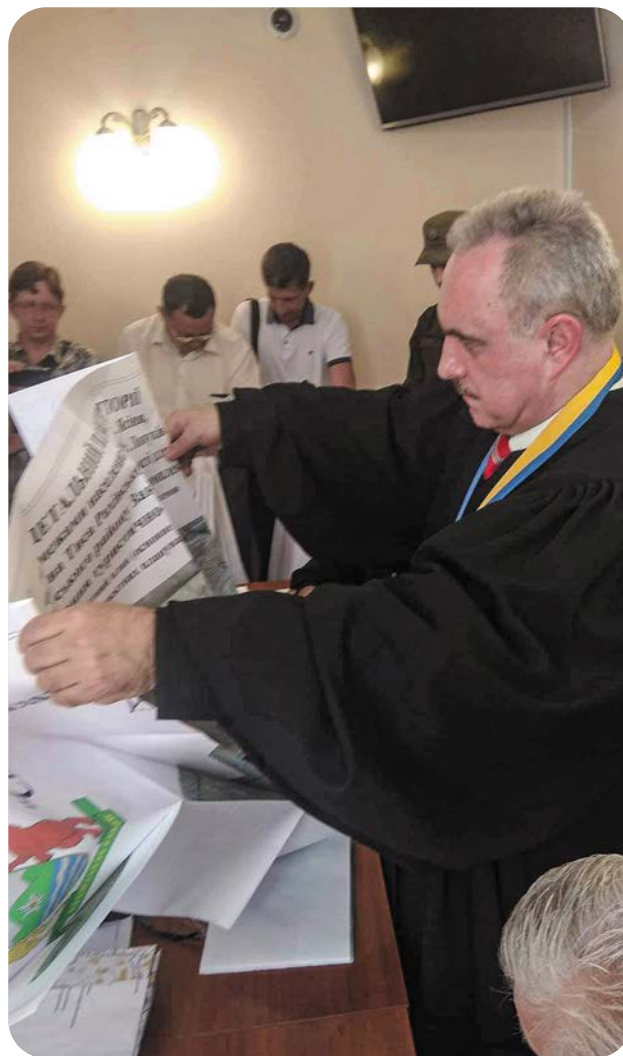
Позивачі вимагали скасування цього рішення на підставі того, що процес державного планування не відповідав вимогам законодавства щодо прозорості та участі громадськості. Зокрема, позивачі стверджували, що мешканці не були належним чином поінформовані про громадські слухання, організовані місцевою владою. Більш того, опублікованого детального плану території (ДПТ) було недостатньо, щоб забезпечити прозорість та значущу участь мешканців у громадських слуханнях.

Як зазначили юристи позивача в Закарпатському окружному адміністративному суді, в листопаді 2017 року ДПТ складався лише з одного фото карти, без жодної економічної чи технічної інформації щодо проєкту. В січні 2018 року, суд прийняв рішення на користь позивачів.²⁶⁴

Тячівська та Рахівська РДА оскаржили рішення. Під час судового засідання у Львівському апеляційному адміністративному суді позивачам дали 15 хвилин на ознайомлення із детальною картою запланованого лижного курорту на Свидовці. Карта розміром 8x10 м не

підходила для того, щоб детально вивчити всю інфраструктуру.

Юристка Ярослава Іванова, яка представляла Тячівську та Рахівську РДА в суді, заявила, що карта і детальний план надто великі, щоб розмістити їх онлайн. 4 травня 2018 року, після вивчення аргументів сторін, суд прийняв рішення на користь Тячівської та Рахівської РДА. Позивачі оскаржили рішення в липні 2018 року і справу передали до Верховного Суду України.²⁶⁵

Львівський апеляційний адміністративний суд, 2018 рік

У вересні 2021 року, Верховний Суд скасував рішення судів нижчих інстанцій і відправив справу на новий розгляд до Закарпатського окружного адміністративного суду. Суд першої інстанції скасував дозвіл, який у 2017 році Тячівська та Рахівська РДА видали на будівництво лижного курорту на Свидовці. В грудні 2022 року, Восьмий апеляційний адміністративний суд прийняв рішення на

користь РДА. Тепер справу буде слухати Велика Палата Верховного Суду.

«Ми заявляли про всі порушення з боку наших опонентів. Нашим клієнтам відмовили в доступі до інформації (їм не надали план території). Самі представники Тячівської та Рахівської РДА на судовому засіданні визнали, що не було дотримано належної процедури проведення громадських слухань, що дійсно були порушення, що вони не змогли забезпечити

доступ людей до інформації. Були порушені права людей, які тут проживають, зокрема їхнє право на консультації при вирішенні питань, що стосуються місцевого самоврядування, які гарантуються Конституцією та законами України. Суд розглянув справу і вирішив не задовольняти позов мешканців,» – заявив Сергій Войченко, адвокат ініціативної групи «Free Svydovets», який представляв позивачів із села Брустури.

5. Ініціативна група «Free Svydovets»

З 2016 року, ініціативна група «Free Svydovets» бореться за те, щоб зберегти території на самому Свидовці та довкола нього, які стали мішенню для забудовників. Цей низовий рух об'єднує широке коло учасників, включаючи місцевих активістів, природоохоронців, науковців, екологічні та правозахисні організації на національному та міжнародному рівнях.

Завдяки своїй міжнародній кампанії з численними акціями, включаючи протести, листи до національних органів влади, міжнародні делегації, медіа-тури на Свидовець, петиції та прес-конференції, групі вдалося привернути увагу широкої громадськості в Україні та на європейському політичному рівні до планів збудувати курорт на Свидовці та потенційно руйнівного впливу на довкілля.²⁶⁶

Green Camp - збір українських еко-активістів на Свидовці, липень 2019 року

Делегація до Європейського парламенту: Зустріч ініціативної групи «Free Svydovets», Фонду Bruno Manser, кооперативу Longo Maї з депутатами Європарламенту Міхаелем Галером, Біолою фон Крамон, Андреа Бочкор та Траянном Бесеску (січень 2020)

5.1. Клопотання про створення ландшафтного заказника та петиція

Ініціативна група «Free Svydovets» має бачення регіонального розвитку Свидовецького масиву та прилеглих територій, засноване на збереженні ландшафтів, екосистем і засобів до існування, а також на розвитку туризму з низьким рівнем впливу на довкілля.

В березні 2023 року, група подала клопотання щодо створення ландшафтного заказника загальнодержавного значення з назвою «Вільний Свидовець» до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

До складу потенційного заказника увійшли високогірна частина гірського масиву Свидовець у Закарпатській області, що включає високогірні полонини західної та центральної частини Свидовецького масиву, головний Свидовецький хребет (вершини Темпа, Велика Куртяска, Унгарська, Крагунецька, Унгарська, Трояска, Ворожеска, Крачунеска), його відроги (зокрема вершини Підпула, Берляска, Шпанська, Татарука), а також

прилеглі високогірні ліси та ріку Станіслав, притоку Чорної Тиси. Ландшафтний заказник матиме загальну площу 17 550 га, у тому числі 10 567 га державного лісового фонду та 6 983 га комунальних сільськогосподарських земель.²⁶⁷

Створення ландшафтного заказника «Вільний Свидовець» буде важливим кроком на шляху досягнення національних цілей збереження довкілля,²⁶⁸ а також дотримання низки міжнародних природоохоронних конвенцій та угод ратифікованих Україною.

До них належать Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат, Європейська ландшафтна конвенція та Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція).

Заказник захистить територію, що має важливе екологічне значення, а також дозволить місцевому населенню зберегти засоби до існування і продовжити стале використання природних ресурсів (наприклад, традиційне використання лук в господарстві, включаючи випас худоби, збір дикорослих ягід, грибів, лікарських трав). Природоохоронний режим не зупинить регіональний розвиток, а, навпаки,

сприятиме його розвитку шляхом збереження природної та культурної спадщини, яку можна буде використати для різних цілей.

Регіон міг би приваблювати відвідувачів через екологічний туризм, використовуючи екологічний, науковий, освітній та рекреаційний потенціал.

У березні 2023 року, клопотання та петицію про створення заказника – «Захистити дику природу Свидовця!»²⁶⁹ розмістили на офіційному веб-сайті Президента Зеленського. В петиції група закликала до якнайшвидшого створення ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Вільний Свидовець» та відхилення планів будівництва мега-курортів на Свидовці та прилеглих гірських територіях.

Амбасадоркою петиції виступила відома українська реперка Альона Альона. За кілька тижнів петицію підписали понад 25 000 громадян і представники ініціативної групи «Free Svydovets» передали її Президентові у квітні 2023 року.

Офіс Президента дав відповідь в травні 2023 року. В ній йшлося про те, що Офіс звернувся до Прем'єр-міністра Дениса Шмигала із пропозицією опрацювати із залученням зацікавлених місцевих органів виконавчої влади порушені в електронній петиції питання та вжити відповідних заходів реагування (див. Додаток 9).

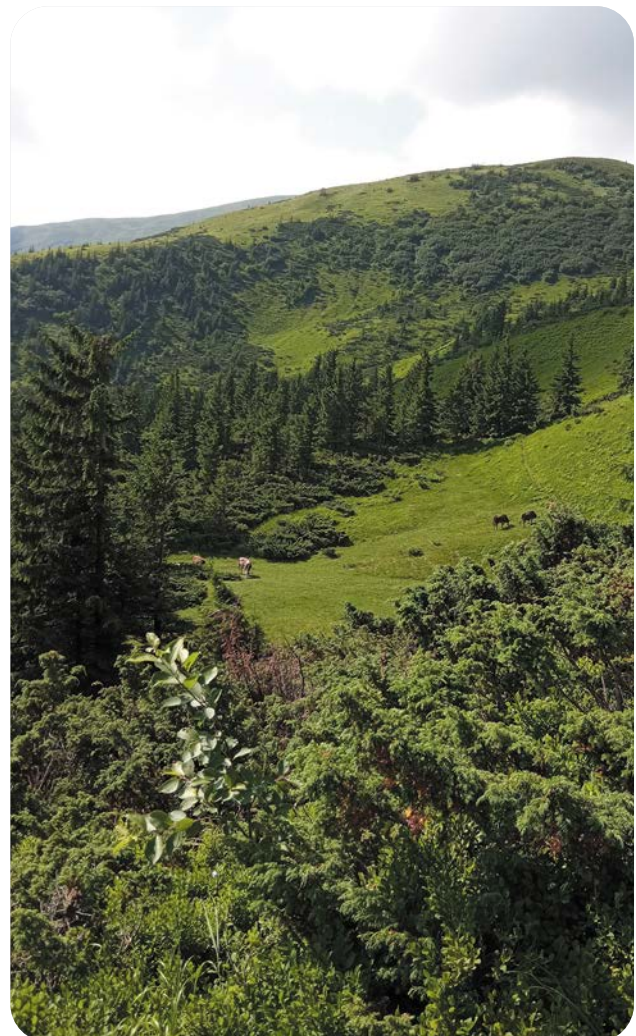
На створення ландшафтного заказника мають погодитися і ДП «Ліси України», і місцеві сільські ради. Хоча в клопотанні щодо створення заказника не було вимоги забезпечити суворий природоохоронний режим на всій території, що дозволяє провадити лісогосподарську та іншу діяльність на певних ділянках, у червні 2023 року Усть-Чорнянська сільська рада рішуче відмовила у його створенні.

Рішення було прийнято на підставі того, що заказник призведе до «повного знищення лісової галузі в Тячівському та Рахівському районах, а також будь-якого розвитку громад і, найголовніше, обмеження рекреаційного розвитку» (див. Додаток 10). В офіційному рішенні також стверджується, що наразі немає чітких наукових доказів того, що ці ліси можна віднести до категорії пралісів або старовікових лісів. У ньому зазначено, що наявність рослин і тварин, занесених до Червоної Книги України,

не повинна обмежувати життя людини поруч з природою, і, нарешті, що на підставі петиції «виходячи з умовиводів викладених у клопотанні такими темпами в Червону книгу України будуть занесені жителі високогірних районів».²⁷⁰

Андрій Делятинчук, голова Ясінянської сільської ради вважає, що «Створення дедалі нових об'єктів природо-заповідного фонду України не може гальмувати соціально-економічний розвиток громади. Адже така практика лише прискорює еміграцію: в пошуках кращої долі для себе і дітей люди їдуть за кордон.»²⁷¹

Водночас, відповідно до Закону «Про природно-заповідний фонд України», на Свидовці є частина земель комунальної власності, яка може охоронятися без згоди місцевих сільських рад. Однак, схоже, що Міністерству захисту довкілля та іншим державним органам бракує політичної волі для цього, а центральний уряд вважає за краще не говорити про справу Свидовця публічно.²⁷²

6. Примушування до мовчання та залякування опозиції

Те, що місцеві жителі подали до суду на органи державної влади, які просувають проєкт «Свидовець» – надзвичайне явище, з огляду на місцеві владні відносини, в яких домінують чиновники лісового господарства та місцевих органів влади. Після того як позивачі, які є власниками лісопилень у селі Брустури, подали позов до суду, їм почали надходити численні приватні та публічні погрози. Окрім переслідування самих позивачів, перешкоджали також і їх бізнесу через необґрунтовані державні перевірки та навіть судові позови, спрямовані на закриття лісопилень. Коли позивачі супроводжували журналістів на Свидовецький масив, щоб продемонструвати будівництво нової дороги до Свидовця, на них напали люди, пов'язані з посадовцями лісового господарства.²⁷³

Незважаючи на залякування, позивачі від позову не відмовилися і продовжують боротися проти проєкту гірськолижного курорту, який вони вважають екологічною катастрофою для Свидовецького масиву, а тепер і для прилеглих територій.

Випадки залякування продовжуються – наприклад, у січні 2023 року Управління Служби безпеки України в Закарпатській області надіслало інформаційний запит одному з позивачів нібито в рамках «заходів із попередження шкоди державній безпеці» на підставі Закону України «Про контррозвідувальну діяльність». Запитувана інформація дуже об'ємна. Вона включала в

себе рапорти про рух лісопродукції; журнали обліку транспортних засобів; журнали реєстрації договорів купівлі-продажу лісопродукції, а також графіки поставок, протоколи про затвердження оптово-відпускних цін та додаткові угоди, у тому числі про реалізацію залишків нереалізованої у попередньому році лісопродукції; товарно-транспортні накладні або інші документи, що підтверджують приймання-передачу товару; акти звірки взаєморозрахунків; стан фінансово-економічних розрахунків з колишнім Брустурянським лісомисливським господарством; залишки лісопродукції; вихід пиломатеріалів з необробленої деревини та/або договори про надання послуг з переробки деревини іншим суб'єктам господарювання (див. Додаток 11).

Нещодавно в засобах масової інформації, пов'язаних із різними зацікавленими особами, з'явилась низка брехливих статей про групу «Free Svydovets». Ось приклади деяких заголовків:

- «Курорт «Свидовець». Чи повинні «еко-активісти» одноосібно вирішувати долю гуцулів, гірських громад і України»²⁷⁴
- «Карпатський геноцид руками екоактивістів»²⁷⁵
- «Будівництво курорту «Свидовець» блокують місцеві лісоруби, використовуючи екоактивістів (розслідування)»²⁷⁶
- «Як європейські ліві під екогаслами забирають у гуцулів Карпати»²⁷⁷

Ці статті вийшли практично в один час. Хто б не стояв за їх появою, вони явно зацікавлені в тому, щоб курорти побудували, і для цього користуються всіма можливими методами.

Лісники погрожують журналістам Радіо Свобода та місцевим активістам, с. Лопухово, листопад 2017 року

7. Висновки та рекомендації

Цей звіт показує, що Свидовецький масив та прилеглі гірські території, включно з Братківським хребтом та підніжжям гори Ур'я, стали мішенями для «розвитку територій», який просувають пов'язані з політиками українські олігархи, які наживаються на слабких та корумпованих держструктурах. Вони планують захопити 2 800 га лісу та полонин державної та комунальної власності, щоб збудувати мережу лижних курортів «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат». Курорт-гігант розрахований на 58 000 осіб одночасно.

Запланований проєкт, ймовірно, принесе короткострокові прибутки від вирубанної деревини та процесу будівництва, однак може назавжди знищити унікальну природну спадщину Українських Карпат. Серйозний вплив на довкілля включає вирубку лісу для будівництва підйомників, лижних трас, будівель, доріг та іншої інфраструктури; фрагментацію природних оселищ; проблеми з водою (див. Розділ 3.3).

Соціальні наслідки стосуються приватизації земель або використання комунальних земель приватними компаніями, що негативно впливатиме на добробут місцевого населення

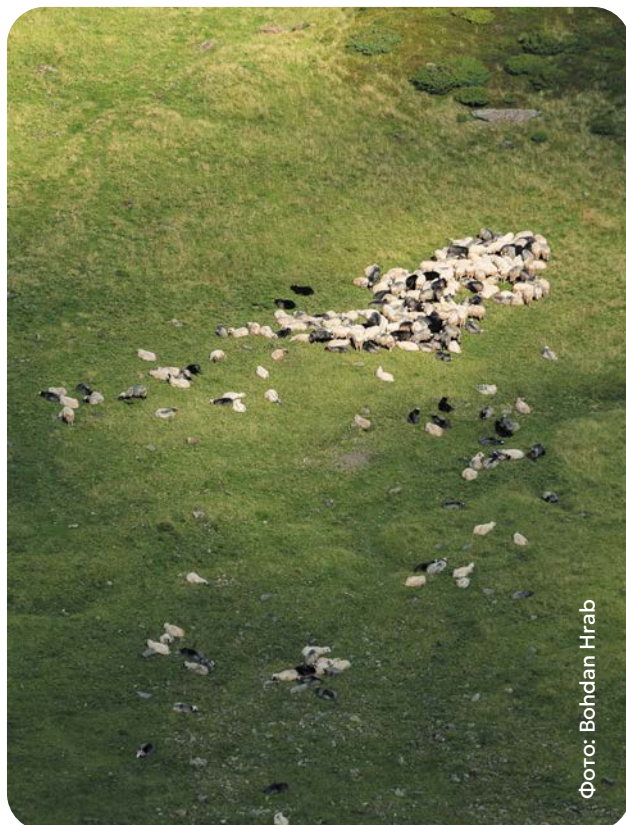

Фото: Bohdan Hrab

та, в довгостроковій перспективі, призведе до збідніння громад (див. Розділ 4.3.2).

Незважаючи на повномасштабне російське вторгнення в Україну, компетентні державні органи схвалили три проєкти – «Свидовець», «Бистриця», і «Турбат», і зараз активно готують документи, необхідні для початку будівельних робіт. Розпочато стратегічну екологічну оцінку (СЕО) для лижних курортів «Бистриця» і «Турбат». Оцінка впливу на довкілля (ОВД) для «Свидовця» вже майже закінчена.

Крім того, запланований курорт на Свидовці вже з'єднали з селами Брустури (колишнє село Лопухово) і Чорна Тиса частиною нової дороги. Також, потенційний курорт вже має сполучення з «Буковелем» завдяки новій дорозі, будівництво якої розпочалось влітку 2023 року (див. Розділ 3.3.3). Важливо, що дороги вже збудовані або перебувають в процесі будівництва, хоча результати ОВД ще невідомі, а СЕО для «Турбату» та «Бистриці» щойно розпочали.

Цей звіт також показує, що мережу лижних курортів створюють в непрозорий спосіб, за спиною місцевого населення та за ймовірної змови між інвесторами проєкту і представниками влади (див. Розділ 4.3). Незважаючи на масштабні втручання, які плануються на Свидовецькому масиві та прилеглих територіях, де проживає більше 150 рідкісних видів рослин і тварин, і який забезпечує добробут місцевих громад, для проєкту досі не оприлюднили детальних планів та карт.

Таке зовсім непрозоре планування суперечить Орхуській конвенції. Через брак прозорості довкола Свидовецького проєкту, у 2017 році кілька мешканців сіл на території подали до суду на рішення місцевих органів влади. Справа досі перебуває у Верховному Суді (див. Розділ 5.1). З моменту звернення до суду заявників неодноразово залякували, їм погрожували, в тому числі представники лісового господарства (див. Розділ 6).

Групу проєктів просувають компанії, пов'язані з одним з найбільш одіозних українських олігархів – Ігорем Коломойським, та його партнерами. Коломойський, його партнери та різноманітні компанії, які він контролює, включно з тими, що безпосередньо залучені до розробки проєктів лижних курортів «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат», причетні до численних корупційних скандалів, і щодо

них порушені кримінальні провадження в кількох юрисдикціях, включно зі Швейцарією (див. Розділ 4.1 та 4.2).

Сам Коломойський зараз перебуває під слідством в Україні за підозрою в шахрайстві, розкраданні та відмиванні грошей. Поки що не винесено вироків, тому застосовуємо презумпцію невинуватості. Незважаючи на те, що запропоновані плани нераціональні та несталі, забудовники все одно можуть заробити на будівництві, вирубці лісу та інших короткострокових підрядах, якщо проекти таки почнуть втілювати. Однак, довгострокові перспективи економічного процвітання області – це лише ілюзія, яку створили «інвестори» проекту. З огляду на обставини, для реалізації своїх планів забудовникам доведеться розраховувати на корумпованих посадовців.

Через причетність Ігоря Коломойського та його партнерів, колишні та актуальні позови і кримінальні провадження порушені щодо них, а також корупцію в державних органах України, змішування публічних і приватних інтересів під час розробки проекту, у звіті робимо висновок про те, що проект мережі лижних курортів «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат» пов'язаний з високими корупційними ризиками.

Нещодавні зміни власників «Буковелю» допомагають місцевим посадовцям продовжувати приховувати особи інвесторів лижних курортів.

Така публічна поведінка не відповідає очікуванням щодо надійного забудовника чи добросовісних бенефіціарних власників. Натомість, здається, що головний пріоритет «інвесторів» – захопити побільше державних та комунальних земель, щоб максимально заробити на будівництві, і, байдуже, чи будуть проекти реалізовані в їх нинішньому вигляді, чи ні, і чи є вони економічно життєздатними чи ні.

Історія ймовірного шахрайства та корупції, детально описана в цьому звіті, чітко вказує на те, що цим «інвесторам» не можна довіряти.

Якщо навіть не враховувати негативні екологічні та соціальні наслідки проектів, то виникає питання – а чому таким особам слід довіряти ці проекти та величезні витрати з бюджету, які з ними пов'язані?

Протягом 2023 року, ініціативна група «Free Svydovets», разом з представниками екологічного руху в Україні, неодноразово закликали український уряд захистити Свидовець і прилеглі території від несталих та нежиттєздатних проектів лижних курортів. В березні 2023 року, Українська природоохоронна група (UNCG), Дунайсько-Карпатська програма, Екологія-Право-Людина та WWF-Україна подали наукову документацію та клопотання про створення ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Вільний Свидовець». Ландшафтний заказник сприятиме регіональному розвитку через збереження

Фото: Bohdan Hrab

та підвищення цінності його природної та культурної спадщини для науки, освіти та екологічного туризму, забезпечуючи при цьому стале використання місцевих природних ресурсів.

Створення заказника підтримує багато людей на місцевому та державному рівні. У квітні 2023 року офіційну петицію до Президента Зеленського з проханням підтримати клопотання підписали більше 25 000 громадян України (див. Розділ 5.2)

Однак, українська влада досі не відреагувала і не вжила жодних заходів для створення заказника.

Від початку повномасштабного вторгнення росії, процедура ОВД практично закрита для громадськості, а рішення прийняті компетентними органами захищені від публічної критики. Поки увага міжнародної спільноти зосереджена на відновленні, такі надзвичайно шкідливі проєкти можуть відвернути цінну допомогу та інвестиції від ініціатив, що справді необхідні для сталої відбудови України. Якщо проєкти все ж буде реалізовано, то це призведе до невідвратної шкоди і суттєво зменшить унікальну природну та культурну цінність регіону. Крім того, поки діє воєнний стан, закритий доступ до важливих документів, наприклад, результатів ОВД для проєктів лижних курортів. Участь громадськості в процесах прийняття рішень щодо таких проєктів гарантувати неможливо.

З огляду на факти наведені у цьому звіті, ініціативна група «Free Svydovets» **закликає український уряд припинити всі процедури пов'язані із проєктами лижних курортів «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат», поки не буде відновлено доступ до інформації та можливість залучення громадськості до прийняття рішень. Зрештою, автори цього звіту закликають уряд України зберегти добробут місцевого населення і природну спадщину Українських Карпат заради майбутнього багатьох.**

Для цього, компетентні органи в Україні, за підтримки міжнародної спільноти, наукових установ та організацій громадянського суспільства, повинні:

1. **Відхилити детальні плани території для лижних курортів «Свидовець». «Бистриця» і «Турбат» чи будь-яких схожих масштабних проєктів;**

2. **Схвалити ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Вільний Свидовець» і захистити прилеглі природні території шляхом реалізації комплексних заходів;**
3. **Визначити альтернативні моделі довгострокового регіонального розвитку у співпраці з місцевим населенням, в основі яких лежить екологічний туризм з мінімальним впливом на навколишнє середовище.**

1. Теперішній план створення мережі лижних курортів на Свидовці та прилеглих територіях потрібно відхилити через серйозний вплив на довкілля і соціальний вплив.

Йдеться не лише про негативні наслідки для природоохоронних територій загальнодержавного та міжнародного значення, але про й суто економічний захист Українських Карпат як природної спадщини. Шкода, спричинена вирубкою старовікових лісів та пралісів на Свидовці та прилеглих територіях для задоволення інтересів сумнівних інвесторів, значно перевищує примарні економічні перспективи для регіону. З огляду на довгострокові витрати та короткострокові прибутки від будівництва гігантського курорту на цій території та на цій висоті, компетентні органи повинні відхилити всі три проєкти.

2. Створення ландшафтного заказника «Вільний Свидовець» потрібно схвалити, а для збереження Свидовецького масиву та прилеглих територій має бути розроблений комплекс заходів.

Через фрагментованість природоохоронних територій ці гірські райони не захищені від незаконної вирубки лісів та будівництва лижних курортів-гігантів. Будівництво масштабної інфраструктури посеред природних оселищ, льодовикових озер та старовікових лісів призведе до руйнування всієї екосистеми. Розкидані природоохоронні території, які зараз існують на Свидовці та прилеглих ділянках, повинні стати частиною комплексної системи. Наукові докази та рекомендації щодо природоохоронного режиму територій вже включені до клопотання про створення ландшафтного заказника «Вільний Свидовець». Для того, щоб знайти прийнятне та практичне рішення, до процесу його прийняття потрібно залучити населення сіл, що зазнають впливу.

3. Разом з місцевим населенням потрібно визначити альтернативні способи заробітку і розробити стратегію екологічного туризму з низьким впливом на довкілля.

Екологічна цінність і традиційні способи заробітку в регіоні створюють можливості для місцевої економіки, в основі якої – недоторкане навколишнє середовище. Екологічний туризм з низьким впливом на довкілля – це такий підхід до туризму, який підтримує сталий розвиток і має на меті збереження біорізноманіття та культурних ресурсів природних територій. З огляду на це, важливо підвищувати рівень поінформованості щодо соціальних та екологічних проблем серед всіх зацікавлених сторін.

До прикладу, піші прогулянки на території Свидовецького ландшафтного заказника в супроводі місцевого гіда можуть стати джерелом доходу для місцевих громад і, водночас, не завдавати шкоди екосистемі Свидовця та прилеглих територій.

Сьогодні місцеві тут займаються збором грибів та ягід, які в необробленому вигляді експортують закордон. Важливо побудувати інфраструктуру, яка дозволить на місці переробляти ці високоякісні продукти і створювати додану вартість. Крім того, підтримки потребує традиційне для регіону високогірне тваринництво, щоб люди його асоціювали з екологічним туризмом і гастрономією, що, зі свого боку, дасть додатковий заробіток сотням місцевих мешканців.

В стратегії Закарпатської обласної адміністрації місцеві посадовці визнають потенціал екологічного туризму в області. Однак, доволі очевидно, що будівництво мега-курортів не принесе особливої користі місцевому населенню, як ми вже переконалися на прикладі курорту «Буковель». Розвиток певної форми екологічного туризму з низьким впливом на довкілля створить можливості для заробітку для значно ширшого кола людей, ніж купка інвесторів.

Цілі екологічного туризму:

- Відкрити красу природних територій через низький соціально-екологічний вплив;
- Підвищити поінформованість про культурні та екологічні особливості місцевості;
- Створити сталі економічні можливості для місцевого населення;

- Забезпечити позитивний досвід як для відвідувачів, так і для місцевих громад;
- Забезпечити пряме фінансування, необхідне для збереження довкілля;

Визнавати права місцевих громад і працювати над розширенням їхніх можливостей.

Для того, щоб оцінити конкретну форму екологічного туризму з низьким рівнем впливу на довкілля та інші елементи сталого місцевого розвитку, необхідно провести базове дослідження за участю всіх зацікавлених сторін. Ініціативна група «Free Svydovets» виступає за розвиток альтернативних джерел заробітку для місцевого населення та зацікавлена у співпраці з регіональними та міжнародними партнерами.

І наостанок, з огляду на проблеми з незаконною вирубкою лісів в Україні та запламовану репутацію інвесторів запропонованих проєктів, ініціативна група «Free Svydovets» закликає:

1. **органи ЄС віднести Україну до країн з високим рівнем ризику відповідно до EUDR і підтримати розпочаті кримінальні розслідування щодо Ігоря Коломойського та його партнерів;**
2. **уряд США та USAID не включати вказані проєкти до проєкту місцевого врядування «ГОВЕРЛА» і жодним чином їх не підтримувати;**
3. **Швейцарію не закривати кримінальні провадження щодо Ігоря Коломойського і заморозити активи Коломойського та його родичів у Швейцарії.**

8. Додатки:

1: Хто є хто у справі «Свидовця», «Бистриці» та «Турбата»

Ім'я	Коротка довідка	Зв'язок з проєктами лижних курортів
Ігор Коломойський	Український олігарх та бізнесмен, колишній бенефіціарний власник ПриватБанку	Бенефіціарний власник ТОВ «Скорзонера», яка є ініціатором проєкту лижного курорту «Свидовець»; ймовірно контролює ТОВ «Буковель» через партнера Ігоря Палицю; ТОВ «Буковель» планує з'єднати курорт «Свидовець» із вже існуючим лижним курортом «Буковель», а також додатково побудувати курорти «Бистриця» і «Турбат».
Геннадій Боголюбов	Український олігарх та бізнесмен; давній бізнес-партнер Ігоря Коломойського; колишній бенефіціарний власник ПриватБанку	Бенефіціарний власник ТОВ «Скорзонера»; ймовірно спільно з Коломойським контролював ТОВ «Буковель»; бенефіціарний власник нафтової компанії ПАТ «Нафтохімік Прикарпаття» та ПАТ «НПК-Галичина» спільно з Оксаною та Захаром Палицями.
Ігор Палиця	Народний депутат України; давній бізнес-партнер та довірена особа Ігоря Коломойського	Ймовірний справжній бенефіціарний власник ТОВ «Буковель», компанії, що ініціювала проєкти лижних курортів «Бистриця» і «Турбат».
Оксана Палиця	Колишня дружина Ігоря Палиці; за деякою інформацією розлучення було фіктивним	Ймовірна підставна особа Ігоря Палиці; офіційна бенефіціарна власниця ТОВ «Буковель»
Захар Палиця	Дорослий син Ігоря та Оксани Палиць	Ймовірна підставна особа Ігоря Палиці; офіційний бенефіціарний власник ТОВ «Буковель»
Лариса Черток	Сестра Ігоря Коломойського	Ймовірна підставна особа Ігоря Коломойського; власниця активів, контролює різні компанії в Швейцарії та Франції
Олександр Шевченко	Депутат Івано-Франківської обласної ради, колишній народний депутат України; колишній директор лижного курорту «Буковель» та колишній бенефіціарний власник ТОВ «Скорзонера»; ймовірно контролює ТОВ «ПБС»	Ймовірний представник Ігоря Коломойського на лижних курортах «Буковель» та «Земмерінг»; представляв інвесторів на зустрічах з Головою ОДА Москалем та керівництвом лісгоспів щодо проєкту «Свидовець»

Ім'я	Коротка довідка	Зв'язок з проєктами лижних курортів
Тетяна Шевченко	Дружина Олександра Шевченка	Ймовірна підставна особа Олександра Шевченка; міноритарний акціонер ТОВ «Скорзонера» та бенефіціарний власник ТОВ «Галичина-Цукор», компанії пов'язаної із Шевченком, Коломойським та Боголюбовим.
Юрій Добровольський	Представник Закарпатської обласної державної адміністрації (Закарпатська ОДА), колишній посадовець Івано-Франківської області, який продав землю ТОВ «Скорзонера» для будівництва курорту «Буковель»	Представляв Закарпатську ОДА на громадських слуханнях в Чорній Тисі та під час круглого столу в Ужгороді; представляв інвесторів під час громадських слухань в Бистриці, присвячених лижному курорту «Свидовець»; представляв проєкт «Турбат» під час зустрічі в Усть-Чорнянській сільській раді як представник ТОВ «Буковель».
Ярослава Іванова	Юристка, представниця Закарпатської обласної державної адміністрації (Закарпатська ОДА), Тячівської та Рахівської районних державних адміністрацій (РДА)	Представляла Закарпатську ОДА під час громадських слухань в селах Лопухово та Ясіня; представляла Тячівську та Рахівську РДА в судовій справі; активно лобіює проєкти лижних курортів
Іванна Непик	Колишня працівниця курорту «Буковель»; офіційна засновниця та кінцевий бенефіціарний власник ТОВ «ПБС»	Директор ТОВ «Галичина-Цукор», компанії, яка ймовірно працює на бізнес-інтереси Олександра Шевченка, Коломойського та Боголюбова в ТОВ «Скорзонера»
Андрій Делятинчук	Голова Ясінянської сільської ради	Активно просуває проєкти курортів «Свидовець», «Бистриця» і «Турбат»

- 2. Закарпатська державна обласна адміністрація, Повідомлення про плановану діяльність, що підлягає оцінці впливу на довкілля (Проєкт лижного курорту Свидовець), 14.03.2018.
- 3. Звернення ТОВ «Буковель» до Поляницької сільської ради, № 2/21-І від 29.09.2021; щодо лижного курорту «Бистриця».
- 4. Звернення ТОВ «Буковель» до Усть-Чорнянської сільської ради, № 4/01-6 від 21.01.2022; щодо лижного курорту «Турбат».
- 5. Рішення Поляницької сільської ради Надвірнянського району Івано-Франківської області, N445-23-2022 від 22.12.2022; «Про внесення змін до генеральних планів с. Бистриця і с. Поляниця Поляницької сільської ради Надвірнянського району Івано-Франківської області суміщених із детальними планами територій та детальних планів території за межами населених пунктів»; щодо лижного курорту «Бистриця».
- 6. Рішення Усть-Чорнянської сільської ради, № 679 від 20.12.2022; «Про внесення змін до генерального плану с. Лопухів Усть-Чорнянської селищної ради Тячівського району Закарпатської області суміщеного з детальними планами територій на території населеного пункту та розробку детального плану території за межами населеного

- пункту»; щодо лижного курорту «Турбат».
- 7. Єдина екологічна платформа «ЕкоСистема». Заява про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки від 19.10.2023. Реєстраційний номер справи в Єдиному реєстрі № 19-10-2792-23. Замовник: Поляницька сільська рада, село Поляниця, Надвірнянський район, Івано-Франківська область (проект лижного курорту «Бистриця»)
- 8. Єдина екологічна платформа «ЕкоСистема». Заява про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки від 01.12.2023. Реєстраційний номер справи в Єдиному реєстрі № 01-12-3684-23. Замовник: Усть-Чорнянська сільська рада, Тячівський район, Закарпатська область (проект лижного курорту «Турбат»).
- 9. Відповідь Офісу Президента на петицію щодо створення ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Вільний Свидовець».
- 10. Рішення щодо клопотання про створення ландшафтного заказника «Вільний Свидовець» від Усть-Чорнянської сільської ради.
- 11. Служба безпеки України, Управління служби безпеки України в Закарпатській області, Запит на інформацію від Валерія Павлюка, ТОВ «Бирт», 26.01.2023.
- 12. Міністерство економіки України (2023). Висновок про недоцільність втілення інвестиційного проекту із значними інвестиціями та відмова укласти спеціальний інвестиційний договір; Лист від 18.04.2023 №. 3911-08/17152-07.
- 13. Екологічна перевірка 2019-2022 на ТОВ «Буковель» за запитом від Екологія-Право-Людина від 26.01.2023.
- 14. Запит на інформацію надісланий до Державної екологічної інспекції України журналістом Дмитром Смірновим відповідно до Закону «Про доступ до публічної інформації».
- 15. Б. Проць, В. Різун, А. Середюк, В. Покинчереда, Р. Кіш, Б. Годованець, Т.-А. Башта. Екологічний аналіз будівництва запланованого лижного курорту «Свидовець».
- 16. Стаття в пресі: Korzonews. Проект туристично-рекреаційного комплексу «Свидовець» обговорили в Ужгороді, 20.03.2018.
- 17. Запрошення на круглий стіл в Ясіні «Свидовець: перспективи сталого розвитку громад із врахуванням екологічних, економічних і соціальних аспектів», 14.04.2023.
- 18. Лист від мешканців Ясінянської громади до сільської ради (більше ніж 75 підписів). Під час обговорення проекту в Ясінянській громаді, робоча група з місцевих мешканців заявила, що виступає проти нових лижних курортів (відповідно до протоколу засідання). Джерело: <https://yasinya-gromada.gov.ua/>
- 19. Лист від Брустурянського лісгоспу до Екологія-Право-Людина від 16.08.2017.
- 20. Лист від Тячівської районної державної адміністрації до Екологія-Право-Людина від 19.08.2017.
- 21. Департамент юстиції США, 2020, Позов щодо підробки активів у справі ПриватБанку, С. 5, 16-23.
- 22. Витяги з торгового реєстру Швейцарії щодо компаній, які підозрюються у зв'язках з Ігорем Коломойським та Ігорем Палицею

Додатки 2-22 Доступні онлайн за адресою:

<https://nx38170.your-storageshare.de/s/mAKdndkZNLEbcpj>

- 1 Глобальний трекер конфліктів, Центр превентивних дій. Війна в Україні, оновлено 18.01.2024, <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine>
- 2 Там же
- 3 Енциклопедія «Британіка», Історія і Суспільство. Російсько-українська війна, 2022-дотепер, <https://www.britannica.com/event/2022-Russian-invasion-of-Ukraine>
- 4 Глобальний трекер конфліктів, Центр превентивних дій. Війна в Україні, оновлено 18.01.2024, <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine>
- 5 Там же
- 6 Schweizerische Eidgenossenschaft, Eidgenössisches Departement für auswärtige Angelegenheiten (EDA). Міжнародна конференція з відновлення України (2022) в Лугано, <https://www.eda.admin.ch/eda/de/home/das-eda/aktuell/dossiers/urc2022-lugano.html>
- 7 Міжнародна конференція з питань відновлення України (2022) в Лугано. Відновлення довкілля, https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/62bd020b4b6cf255d85115aa_ENG_Environmental%20Recovery_URC.docx.pdf
- 8 Фонд Бруно Мансера, 2019. Справа Свидовця: Як олігархи планують знищити один з унікальних природних ландшафтів України, https://brunomanser.ch/waldkarpaten/upload/docs/bmf_report_the_svydovets_case.pdf
- 9 WWF, Білі слони в зелених горах, 2008, http://assets.panda.org/downloads/ski_danubecarpathians_report_final_09dec08_web.pdf, і Грінпіс, 2023, Карпатські ліси. Природна спадщина Європи під загрозою, <https://www.greenpeace.org/static/planet4-poland-stateless/2022/11/c2854071-the-carpathian-forests-report-digital.pdf>
- 10 Канарський та інші, Природоохоронне значення території Центрального Свидовця (Українські Карпати), 2018, <https://wilderness-society.org/wp-content/uploads/2017/10/Svydovets.pdf>
- 11 Бедернічек та інші, Вплив запланованого гірськолижного курорту «Свидовець» на навколишнє середовище: далекосяжні наслідки для екосистем та біорізноманіття, 2018, С. 74-75.
- 12 Європейська мережа дикої природи, Угольсько-Широколужанський ліс, 29.08.2023, <https://european-wilderness.network/listing/uholka-shyrokyuluh-wildforest/>
- 13 Ініціативна група «Free Svydovets», Клопотання про створення ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Вільний Свидовець», 2023, <https://freesvydovets.org/>
- 14 Постійний комітет Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, Оновлений список офіційно затверджених об'єктів Смарагдової мережі, грудень 2021, <https://rm.coe.int/pa11e-2021-updated-list-officially-adopted-emerald-sites-final/1680a4be3d>
- 15 Ініціативна група «Free Svydovets», 2023, Клопотання про створення ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Вільний Свидовець», 2023. Доступно за посиланням: <https://freesvydovets.org/>
- 16 Там же
- 17 Канарський та інші, Природоохоронне значення території Центрального Свидовця (Українські Карпати), 2018, <https://wilderness-society.org/wp-content/uploads/2017/10/Svydovets.pdf>
- 18 О. Прилуцький, О. Марущак, О. Василюк, 2023. Перелік видів тварин, що включені до Червоної Книги України. Українська природоохоронна група (НУО). Доступ до переліку: <https://doi.org/10.15468/s2u4wd> Отримано GBIF.org 2024-01-25.
- 19 Б. Проць, Б. Різун, А. Середюк, В. Покинчереда., Р. Кіш, В. Покинчереда, В. Годованець, Т.-А. Башта (очікується публікація). Екологічний аналіз запланованого будівництва лижного курорту на Свидовці (Додаток 15).
- 20 WWF-Україна, 2023, Праліси, квазіпраліси та природні ліси України, <http://gis-wwf.com.ua>
- 21 Власники «Буковелю» планують знищити сотні гектарів українських пралісів, 26.02.2023, <http://epl.org.ua/announces/vlasnyky-bukovelyu-planuyut-znysh-hyty-sotni-gektariv-ukrayinskyh-pralisiv/>
- 22 С. Ю. Бортник, Т.М. Лаврук, О. В. Ковтонюк, О. та ін. Привабливі геологічні об'єкти та перспективи розвитку геотуризму в басейні річки Чорна Тиса (Українські Карпати). Geoheritage 13, 22 (2021). <https://doi.org/10.1007/s12371-021-00540-4>
- 23 Дані, оприлюднені Закарпатським обласним управлінням лісового господарства у відповідь на запит про доступ до публічної інформації від неурядової організації Earthsight, також використані Фондом Бруно Мансера, у 2017.
- 24 Тепер місцеві філії ДП «Ліси України».
- 25 Незаконні рубки «з документами» – це незаконні руйнівні рубки, які видають за законні, оскільки у порушників є необхідні документи. Хоча точних оцінок бракує, однак є чіткі ознаки того, що в Україні щороку незаконно заготовляються мільйони кубометрів деревини. Відповідно до конкретних корупційних схем, незаконні рубки здійснюються або приватними суб'єктами, які підкупляють чиновників, або самими посадовими особами лісового господарства. Це може відбуватися як без дозволів, наприклад, шляхом перевищення допустимого обсягу вирубки або вирубки дерев за межами дозволеної території, так і «з документами», наприклад, у поширеній формі незаконних санітарних рубок здорових дерев. Ще один

спосіб – незаконне переведення лісів в інші види землекористування, наприклад, під інфраструктурні проекти або ведення сільського господарства. Джерело: Єгор Гриник, Андрій Білецький, та Аманда Кабрехо ле Ру. 2023. «Як корупція загрожує лісам України: Типологія та аналіз кейсів корупції і незаконних рубок». Випуск 43 / Серія Environmental Corruption Deep Dive, Базельський інститут управління, <https://baselgovernance.org/publications/deepdive1-ukraine>

26 Ініціативна група «Free Svydovets», Звіт: Дерева не можуть кричати. Як несталість та беззаконня знищують ліси Українських Карпат, лютий 2021, <https://freesvydovets.org/en>

27 Економічна правда, Чи треба ставити на паузу вирубку лісу під час війни? 11.09.2023, <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/11/704176/>

28 Там же

29 Часто чуємо, що «потрібно заготовляти більше лісу – країні під час війни потрібні гроші». Джерело: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/11/704176/>

30 UNCG, Звіт: Біорізноманіття у тилу України? Листопад 2023, <https://uncg.org.ua/en/what-happens-to-the-protection-of-the-rear-biodiversity-during-the-war/>

31 Там же

32 Наприклад, за період з 24.02.2022 по 02.10.2023 Державна екологічна інспекція отримала 77 листів з проханням провести позапланові перевірки в лісах – і лише 9 таких перевірок було погоджено (дані отримані у відповідь на запит на інформацію). Джерело: Додаток 14: Запит до Державної екологічної інспекції України відповідно до Закону «Про доступ до публічної інформації» від журналіста Дмитра Сімонова.

33 Верховна Рада України, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довкілля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного стану і у відбудовний період», оновлено 15.03.2023, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2132-20#n23>

34 UNCG, Кабінет міністрів вважає, що біологічні дослідження непотрібні! 13.02.2023, <https://uncg.org.ua/biolohichni-doslidzhennia-v-lisi/>

35 Верховна Рада України, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довкілля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного стану і у відбудовний період», оновлено 15.03.2022, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2132-20#n23>

36 Верховна Рада України, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення умов для відновлення та розвитку електронних комунікаційних мереж»,

оновлено 16.08.2022, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2530-20#Text>

37 Верховна Рада України, Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні», оновлено 17.09.2023, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>

38 Ініціативна група «Free Svydovets», Свидовець 2023: Боротьба за дику природу в умовах війни, <https://freesvydovets.org/en/>

39 Західне міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства, Повідомлення про проведення III лісовпорядної наради з розгляду матеріалів лісовпорядкування, доопрацьованих відповідно до екологічних умов, встановлених висновком ОВД для ДП «Ясінянське ЛМГ» Закарпатської області, 02.02.2023, <https://w.forest.gov.ua/news?id=5222>

40 Єдиний реєстр оцінки впливу на довкілля, <https://eia.menr.gov.ua/>

41 Суспільне новини, На Закарпатті заборонили відвідувати ліси, 21.07.2023, <https://susplne.media/534129-na-zakarpatti-zaboronili-vidviduvati-lisi-2/>

42 На основі фотографій детального плану території проекту «Свидовець», зроблених під час судового розгляду у Львівському апеляційному адміністративному суді, 04.05.2018.

43 «Великі гроші», інтерв'ю Олександра Шевченка, 07.01.2019, https://www.youtube.com/watch?v=iyX928J_MjE

44 Mind, Згори – вниз: яка доля чекає на комплекс відпочинку «Буковель», 07.07.2017, <https://mind.ua/publications/20173963-zgori-vniz-yaka-dolya-chekae-na-kompleks-vidpochinku-bukovel>

45 <https://bukovel.com/en>

46 ТОВ «Буковель», <https://opendatabot.ua/c/40628724>

47 Управління туризму та курортів Закарпатської ОДА. У 2023 році до бюджетів Закарпаття сплачено більш ніж 22 мільйони гривень туристичного збору, https://zaktour.gov.ua/y-2023-roci-do-byudzetiv-zakarpattja-splache/?fbclid=IwAR2K4Pcj4lGsUu_pnf7gHyvppgpp5Fu4wJdfFoiR3Evn1-cs_kgTwVh0cv8_aem_AYnHx0kV4Txm0zYt8a0P78MCv_PP83yD35kw5eX-AfvRRhUbLC66dfyi-UDLUm4CfAUw

48 Івано-Франківська обласна державна адміністрація, Туристичний збір Івано-Франківщини у 2023 році – понад 20 млн гривень, 04.01.2024, <https://www.if.gov.ua/news/turystychnyi-zbir-ivano-frankivshchyny-u-2023-rotsi-ponad-20-mln-hryven?fbclid=IwAR2qaVIV2cweKc70UrfeD-1W81BVelRq7UFbTF39BmRh8YJghYJhi14NFTM>

49 Урядовий кур'єр, «Свидовець» – вдала інвестиція

в розвиток громади, Василь Бездір, 25.07.2023, <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/svidovec-vdala-investiciya-rozvitok-gromadi/p/>

50 Дунайсько-Карпатська програма WWF, Білі слони в зелених горах. Гірськолижні курорти в Болгарії, Румунії, Словаччині та Україні, 2008, http://assets.panda.org/downloads/ski_danubecarpathians_report_final_09dec08_web.pdf

51 Фонд Бруно Мансера, інтерв'ю з місцевими мешканцями села Поляниця, березень 2019; Ініціативна група «Free Svydovets», інтерв'ю з місцевою мешканкою села Поляниця, 26.09.2023.

52 Ініціативна група «Free Svydovets», інтерв'ю з місцевою мешканкою села Поляниця, 26.09.2023, https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pf-bid02TXTaCY66pw3tSZEfuBoLRNfJYNnR9nQkoAAFHW-DuCz5g15Zd8uKvDNH45YN3AfaCf&id=100064648446845

53 Це питання стосується можливостей курорту осушувати осад з каналізаційних очисних споруд з повною біологічною очисткою на території комплексу «Буковель». Зазначена відсутність дозвільних документів є порушенням статей 10 та 11 Закону України «Про охорону атмосферного повітря». Джерело: Перевірка 2019-2022 на ТОВ «Буковель» на підставі звернення Екологія-Право-Людина від 26.01.2023 (Додаток 13).

54 З огляду на зазначене, підприємство порушує вимоги статей 7, 17, 26, 33 Закону України «Про відходи», статей 24, 55 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Первинний поточний облік кількості утворених відходів на підприємстві (за формою 1-ВТ) не ведеться, що є порушенням статей 17 та 33 Закону України «Про відходи». Не подано декларацію про відходи за формою та в порядку, що затверджені постановою Кабінету Міністрів України № 118, що є порушенням статті 17 Закону України «Про відходи». Джерело: Перевірка 2019-2022 на ТОВ «Буковель» на підставі звернення Екологія-Право-Людина від 26.01.2023 (Додаток 13).

55 Перевірка 2019-2022 на ТОВ «Буковель» на підставі звернення Екологія-Право-Людина від, 26.09.2023, https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=700964328735176&id=100064648446845&mibextid=WC7FNe&rdid=UXQDgqCasS608QOx

56 З. Костка, Л. Голько. Очікуваний вплив зміни клімату на сніговий покрив у невеликому гірському водозборі, 2004, у: Тези: Конференція TTL про Сніг, Віденський технологічний університет

57 А. Фонтродона Бах; Г. Шрієр; Л. А. Мельсен; А. М. Г. Кляйн Танк; А. Дж. Теулінг, 2018, Широкомасштабне і прискорене зменшення спостережуваної середньої та максимальної висоти снігового покриву над Європою. Листи геофізичних досліджень. 45(22):12-319, <https://agupubs.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1029/2018GL079799>

58 Т. Перес, К. Маттар та Р. Фустер, 2018, Зменшення снігового покриву над водозбором річки Айсен в Патагонії, Чилі. Вода 10, № 5: 619. <https://doi.org/10.3390/w10050619>, <https://www.mdpi.com/2073-4441/10/5/619>

59 К. Е. Гейл, К. Е. Дженнінгс, К. С. Муссельман та інші. Нещодавнє зменшення запасів снігової води на заході Північної Америки. Commun Earth Environ 4, 170, 2023. <https://doi.org/10.1038/s43247-023-00751-3>, <https://www.nature.com/articles/s43247-023-00751-3>

60 Л. Бернар-Шену, Г. Франсуа, Е. Джордж, та С. Морен: Минулі зміни природної та керованої надійності снігу на гірськолижних курортах Французьких Альп з 1961 по 2019 рік, The Cryosphere, 16, 863–881, <https://doi.org/10.5194/tc-16-863-2022>, 2022.

61 А. Фонтродона Бах; Г. Шрієр; Л. А. Мельсен; А. М. Г. Кляйн Танк; А. Дж. Теулінг, 2018, Широкомасштабне і прискорене зменшення спостережуваної середньої та максимальної висоти снігового покриву над Європою. Листи геофізичних досліджень. 45(22):12-319, <https://agupubs.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1029/2018GL079799>

62 Й. Райсенен (2021). Снігові умови на півночі Європи: динаміка міжрічної мінливості у порівнянні з прогнозованими довгостроковими змінами, The Cryosphere, 15, 1677–1696, 2021, <https://doi.org/10.5194/tc-15-1677-2021>

63 Офіційний веб-сайт Геннадія Москаля, Москаль: «Буковель» йде до Закарпаття, 01.07.2016, <http://moskal.in.ua/?p=38516>

64 Розпорядження Тячівської та Рахівської РДА «Про затвердження детального плану території туристично-рекреаційного комплексу «Свидовець» за межами населених пунктів», травень 2017

65 Закарпатська обласна державна адміністрація, Повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, 14.03.2018, <http://eia.menr.gov.ua/places/view/288>

66 Закарпатська обласна державна адміністрація, Повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, 14.03.2018, <http://eia.menr.gov.ua/places/view/288>

67 Там же

68 Звернення ТОВ «Буковель» до Поляницької сільської ради, 29.09.2021; Звернення ТОВ «Буковель» до Усть-Чорнянської сільської ради, 21.01.2022.

69 Усть-Чорнянська сільська рада, Рішення сесії №679 «Про внесення змін до Генерального плану с. Лопухів Усть-Чорнянської селищної ради Тячівського району Закарпатської області суміщеного з детальними планами територій на території населеного пункту та розробку детального плану території за межами населеного пункту», <https://ust-karpat.gov.ua/docs/1368080/> (Додаток 6)

Поляницька сільська рада, Рішення № 445-23-2022, 22.12.2022, «Про внесення змін до генеральних планів с. Бистриця та с. Поляниця Надвірнянського району Івано-Франківської області суміщених з детальними планами територій та детальних планів територій за межами населених пунктів, <https://zaxid.net/resources/newsfiles/2023-02-22-14-12.pdf> (Додаток 5)

70 Разом два гірськолижні курорти розраховані на 25 000 туристів та 6 100 працівників відповідно до звернень ТОВ «Буковель» до Поляницької (2021 рік) та Усть-Чорнянської сільських рад (2022 рік).

71 Звернення ТОВ «Буковель» до Поляницької сільської ради, 29.09.2021; Звернення ТОВ «Буковель» до Усть-Чорнянської сільської ради, 21.01.2022.

72 У поєднанні з вже існуючими гірськолижними курортами «Буковель» та «Драгобрат», це дасть змогу одночасно приймати до 60 000-65 000 осіб (туристів та працівників). Запланована місткість: для гірськолижного курорту «Свидовець» – до 22 000 туристів та 5 000 працівників; для «Турбата» – до 5 000 туристів та 600 працівників; для «Бистриці» – до 20 000 туристів та 5 500 працівників. Джерела: Закарпатська обласна державна адміністрація, Повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля (проект гірськолижного курорту «Свидовець»), 14.03.2018; <http://eia.menr.gov.ua/places/view/288>; Звернення ТОВ «Буковель» до Поляницької сільської ради № 2/21-л від 29.09.2021 щодо проекту гірськолижного курорту «Бистриця»; Звернення ТОВ «Буковель» до Усть-Чорнянської сільської ради № 4/01-6 від 21.01.2022 щодо проекту гірськолижного курорту «Турбат»; доступні у Додатках 2, 3 та 4.

73 Єдина екологічна платформа «ЕкоСистема». Заява про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки, 19.10.2023. Реєстраційний номер справи в Єдиному реєстрі, №. 19-10-2792-23. Клієнт: Поляницька сільська рада, с. Поляниця, Надвірнянський район, Івано-Франківська область.

74 Звернення ТОВ «Буковель» до Поляницької сільської ради, 29.09.2021.

75 Звернення ТОВ «Буковель» до Усть-Чорнянської сільської ради, 21.01.2022.

76 IUCN, Залежність від лісів у сільській місцевості України, 2015, https://www.enpi-fleg.org/site/assets/files/1913/forest_dependency_ukraine.pdf

77 Укрінформ, Портрет закарпатського туриста на другому році війни, 15.07.2023, <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3735869-portret-zakarpatskogo-turista-na-drugomu-roci-vijni.html>

78 Суспільне медіа, Подорожі Івано-Франківськом під час війни. Інтерв'ю з Віталієм Передерком, керівником Відділу туризму ОВА, 21.10.2023, <https://suspilne.media/596619-podorozi-ivano-frankivsinou-pid-cas-vijni-intervu-z-kerivnikom-viddiluturizmu-ova-vitaliem-perederkom/>

pid-cas-vijni-intervu-z-kerivnikom-viddiluturizmu-ova-vitaliem-perederkom/

79 PMG, Курорт «Свидовець» – внесок в економічну перемогу, 18.08.2023, <https://pmg.ua/amp/life/117718-kurort-svydovets-vnesok-v-ekonomichnu-peremohu>. Заява президента Івано-Франківської Торгово-промислової палати Андрія Левковича.

80 Закарпатська обласна державна адміністрація, Повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, 14.03.2018, <http://eia.menr.gov.ua/places/view/288>

81 Звернення ТОВ «Буковель» до Поляницької сільської ради, 29.09.2021; Звернення ТОВ «Буковель» до Усть-Чорнянської сільської ради, 21.01.2022 (Додаток 3, Додаток 4)

82 Урядовий кур'єр, «Свидовець» – вдала інвестиція і розвиток громади, Василь Бедзір, 25.07.2023, <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/svidovec-vdala-investiciya-rozvitok-gromadi/p/>

83 Rainforest News, Місцеві мешканці виступають проти проекту мега-курорту в Українських Карпатах, 27.03.2019, <https://www.salvaforest.it/en/deforestation-blog/4465-local-people-speak-out-against-the-project-of-a-mega-ski-resort-in-the-ukrainian-carpathians.html>

84 Інтерв'ю Фонду Бруно Мансера з місцевими мешканцями села Поляниця, March 2019

85 Закарпатська обласна державна адміністрація, Повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля (Додаток 2), 14.03.2018, <http://eia.menr.gov.ua/places/view/288>; Звернення ТОВ «Буковель» до Поляницької сільської ради, 29.09.2021 (Додаток 3); Звернення ТОВ «Буковель» до Усть-Чорнянської сільської ради, 21.01.2022 (Додаток 4)

86 Міністерство економіки України, Висновок про недоцільність реалізації інвестиційного проекту зі значними інвестиціями та відмову в укладенні спеціального інвестиційного договору; Лист від 18.04.2023 №. 3911-08/17152-07 (Додаток 12)

87 Там же

88 Канарський та ін. Природоохоронне значення території Центрального Свидовця (Українські Карпати), 2018, <https://wilderness-society.org/wp-content/uploads/2017/10/Svydovets.pdf>; Бедернічек та інші., Вплив запланованого гірськолижного курорту «Свидовець» на навколишнє середовище: далекосяжні наслідки для екосистем та біорізноманіття, 2018, p.74, <http://flowpaper.com/flipbook/FC2018-book-of-abstracts/?wp-hosted=1>

89 Закарпатська обласна державна адміністрація, Повідомлення про плановану діяльність, що підлягає оцінці впливу на довкілля 14.03.2018, <http://eia.menr.gov.ua/places/view/288> (Додаток 2); Звернення від ТОВ «Буковель» до Поляницької сільської ради, 29.09.2021 (Додаток 3); Запит від

ТОВ «Буковель» до Усть-Чорнянської сільської ради, 21.01.2022 (Додаток 4).

90 Екологія-Право-Людина, Власники «Буковелю» планують знищити сотні гектарів українських пралісів, 26.02.2023, <http://epl.org.ua/announces/vlasnyky-bukovelyu-planuyut-znyshhyty-sotni-gektariv-ukrayinskyh-pralisiv/>

91 Там же

92 Там же

93 Дунайсько-Карпатська програма, В Карпатах хочуть збудувати гірськолижний курорт розміром з місто, 25.04.2023, www.natureexperts.org/pravda-tvo-go-mista-u-karpatah-hochut-zbuduvaty-girskolyzhnyj-kurort-rozmirom-z-misto/

94 Б. Проць, Б. Різун, А. Середюк, В. Покинчереда., Р. Кіш, В. Покинчереда, В. Годованець, Т.-А. Башта (очікується публікація). Екологічний аналіз запланованого будівництва лижного курорту на Свидовці (Додаток 15).

95 Звернення ТОВ «Буковель» до Поляницької сільської ради, 29.09.2021 (Додаток 3); Звернення ТОВ «Буковель» до Усть-Чорнянської сільської ради, 21.01.2022 (Додаток 4)

96 Івет та інші. Екологічні ризики та вплив гірських водосховищ для виробництва штучного снігу в контексті зміни клімату, у: Journal of alpine research, 2011, <https://journals.openedition.org/rga/1481>

97 Закарпатська обласна державна адміністрація, Повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, 14.03.2018, р. 5, <http://eia.menr.gov.ua/places/view/288>

98 Урядовий кур'єр, «Свидовець» – вдала інвестиція в розвиток громади, Василь Бездір, 25.07.2023, <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/svidovec-vdala-investiciya-rozvitok-gromadi/p/>

99 Скарга Фонду Бруно Мансера до Комітету з імплементації Конвенції Еспо щодо проекту «Свидовець», 28.11.2018.

100 Економічна і соціальна рада ООН, Дистр.: Загальна 22 вересня 2023, ECE/MP.EIA/IC/2023/8 звіт про зустріч, https://unece.org/sites/default/files/2023-09/ece_mp_eia_ic_2023_8_as_adv_copy.pdf; ECE/MP.EIA/2023/4, пара. 87

101 Економічна і соціальна рада ООН, Дистр.: Загальна 22 вересня 2023, ECE/MP.EIA/IC/2023/8 звіт про зустріч, https://unece.org/sites/default/files/2023-09/ece_mp_eia_ic_2023_8_as_adv_copy.pdf; ECE/MP.EIA/10, рішення IV/2, додаток I, пара. 54.

102 Ободовський та інші, Гідроморфодинамічна оцінка процесів руслоформування річок верхньої частини басейну Тиси (в межах України), 2018, <http://www.ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/view/4316/0>

103 Івет та інші. Екологічні ризики та вплив гірських

водосховищ для виробництва штучного снігу в контексті зміни клімату, у: Journal of alpine research, 2011, <https://journals.openedition.org/rga/1481>

104 Zaxid Media, Знаменитий український курорт пішов під воду: фото і відео потопу, 24.06.2020, <https://zaxid.media/news/4521657>

105 ASPI News, Курорт Буковель накрило водою через повінь (Фото, Відео), 24.06.2023, <https://aspi.com.ua/news/podii/kurort-bukovel-nakri-lo-vodoyu-cherez-povin-foto-video#gsc.tab=0>

106 Закарпатська обласна державна адміністрація, Повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, 14.03.2018, <http://eia.menr.gov.ua/places/view/288>

107 Єдина екологічна платформа «ЕкоСистема». Заява про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки, 19.10.2023. Реєстраційний номер справи в Єдиному реєстрі, No. 19-10-2792-23. Замовник: сільська рада, с. Поляниця, Надвірнянський район, Івано-Франківська область (Додаток 8)

108 Дружба, Нова лісова дорога з'єднає Тячівський та Рахівський райони, 19.08.2017, <https://druzhba.uz.ua/news/tyachiv/2344-nova-lisova-doroga-zied-naie-tiachivskyi-ta-rahivskyi-raiony.html>

109 Лист Брустурянського лісгоспу до Екологія-Право-Людина, 16.08.2017

110 Лист від Тячівської районної державної адміністрації до Екологія-Право-Людина, 19.08.2017

111 NGL Media, Приватні курорти «Буковелю» з'єднають новою дорогою за державний кошт, 06.10.2023, <https://ngl.media/2023/10/06/privatni-kurort-bukovelyu-z-yednayut-novoyu-dorogoyu-za-derzhavnij-kosht/>

112 Там же

113 Фонд Бруно Мансера, 2019. Справа Свидовця: Як олігархи планують знищити один з унікальних природних ландшафтів України, https://brunomanser.ch/waldkarpaten/upload/docs/bmf_report_the_svydovets_case.pdf

114 Резолюція Європейського Парламенту від 11.02.2021 щодо імплементації Угоди про асоціацію з Україною (2019/2202(INI)). Режим доступу: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0050_EN.html

115 Прес-конференція Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала 4.03.2021, з 1:01:39 по 1:07:11, <https://www.youtube.com/watch?v=Z-4V0y-prAdg&t=4054s>

116 Європейська рада, Прес-реліз: Висновки Європейської Ради щодо України, розширення та реформ, 14.12.2023, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/12/14/european-council-conclusions-on-ukraine-enlargement-and-reforms/>

117 Європейська комісія. Антикорупційне законодавство ЄС, 2023. Режим доступу: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/corruption/eu-legislation-anti-corruption_en

118 Регламент (ЄС) 2023/1115 Європейського Парламенту та Ради від 31 травня 2023 року про розміщення на ринку Союзу та експорт з Союзу певних товарів і продуктів, пов'язаних з вирубкою та деградацією лісів, та про скасування Регламенту (ЄС) № 995/2010 (Текст актуальний для Європейської економічної зони). Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX-%3A32023R1115&qid=1687867231461>

119 Директива Європейського Парламенту і Ради 2009/147/ЄС від 30 листопада 2009 року про збереження диких птахів (кодифікована версія). Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02009L0147-20190626>

120 Директива Ради 92/43/ЄЕС від 21 травня 1992 р. про збереження природних середовищ існування, дикої флори та фауни Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31992L0043>

121 Директива Ради 92/43/ЄЕС від 21 травня 1992 р. про збереження природних середовищ існування, дикої флори та фауни Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31992L0043>

122 На основі аналізу протоколу громадських слухань в селі Лопухово щодо Детального плану території туристично-рекреаційного комплексу «Свидовець», 11.05.2017

123 Фонд Бруно Мансера, 2019. Справа Свидовця: Як олігархи планують знищити один з унікальних природних ландшафтів України, https://brunomanser.ch/waldkarpaten/upload/docs/bmf_report_the_svydovets_case.pdf

124 Поляницька сільська рада, Повідомлення про оприлюднення заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки містобудівної документації, 18.10.2023, https://polyanytsya.if.ua/wp-content/uploads/zayava-pro-vyznachennya-obsyagu-strategichnoyi-ekologichnoyi-oczinky-2.pdf?fbclid=IwAR1RopWTAYt0YHk3YDzqGLPWAox3uEy-4Fv6NGZYIKLOhSADHjx_paxtvBSO

125 Усть-Чорнянська сільська рада, Повідомлення про оприлюднення заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки містобудівної документації, 01.12.2023, <https://ust-karpat.gov.ua/news/1701439098/>

126 На основі безпосередніх спостережень ініціативної групи «Free Svydovets», серпень 2023.

127 Фонд Бруно Мансера, 2019. Справа Свидовця: Як олігархи планують знищити один з унікальних природних ландшафтів України, https://brunomanser.ch/waldkarpaten/upload/docs/bmf_report_the_svydovets_case.pdf

[ch/waldkarpaten/upload/docs/bmf_report_the_svydovets_case.pdf](https://brunomanser.ch/waldkarpaten/upload/docs/bmf_report_the_svydovets_case.pdf)

128 Великі гроші, Інтерв'ю з Олександром Шевченком, 07.01.2019, https://www.youtube.com/watch?v=iyX928J_MjE

129 Там же

130 <https://uk.wikipedia.org/wiki/Буковель>

131 Аналітична система Youcontrol, реєстр компанії ТОВ «Скорзонепа»: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/company_details/31067573/

132 Лист від Тячівської РДА народному депутату України Остапу В. Єднаку, 29.11.2018.

133 Аналітична система Youcontrol, реєстр компаній, ТОВ «Мавекс»: <https://youcontrol.com.ua/en/catalog/company>

134 Аналітична система Youcontrol, реєстр компаній, ТОВ «Галичина-Цукор»: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/company_details/31162561/e

135 Аналітична система Youcontrol, реєстр компанії ТОВ «Скорзонепа»: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/company_details/31067573/

136 Офіційний веб-сайт ТОВ «ПБС», <https://pbs.bukovel.ua/en/about>; Ruslar, інтерв'ю з Олександром Шевченком, 20.09.2018, <https://ruslar.pro/video/aScWTOsJTT0>

137 Рішення Печерського районного суду міста Києва, No757/5319/19-к, 05.02.2019, <https://opendatabot.ua/court/79713835->

138 ПриватБанк, <https://opendatabot.ua/court/113007230-59a4e02b609139e1e6046e31a533f743>

Зірка Буковель, <https://opendatabot.ua/court/109414595-a31c03c92f72e58816bd8be9ddd02cdf>

Скорзонепа, <https://opendatabot.ua/court/114565474-2db359cb71bfb97ce3d77d3df2516da6>

139 Аналітична система Youcontrol, реєстр компанії ТОВ «Скорзонепа»: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/company_details/31067573/

140 The New Voice of Ukraine, Прокуратура Івано-Франківської області намагається відібрати гірськолижний курорт «Буковель» у ПриватБанку, 13 травня 2023, <https://english.nv.ua/business/prosecutors-in-ivano-frankivsk-attempting-to-seize-bukovel-from-privatbank-ukraine-news-50324259.html>

141 OCCRP, Провідний банк України позичив заступникам власника \$1 млрд перед націоналізацією, 05.06.2017, <https://www.occrp.org/en/investigations/6533-ukraine-s-top-bank-lent-owner-s-lieutenants-1-billion-before-nationalization>

142 Аналітична система Youcontrol, реєстр компанії ТОВ «Скорзонепа-Закарпаття»: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/company_details/33128737/

143 Deutsche Welle, Новий лижний курорт у

Карпатах – кологи б'ють на сполох, 16.04.2018, <https://www.dw.com/uk/новий-лижний-курорт-свидовець-у-карпатах-екологи-б'ють-на-сполох/a-43411198> «Документ надає дозвіл ТОВ «Буковель» розробити детальний план території за межами розташованих у регіоні населених пунктів Яблуниця та Поляниця для подальшого розміщення рекреаційного комплексу-курортного центру «Свидовець». Фінансує ці розробки, відповідно до розпорядження, теж ТОВ «Буковель».

144 Аналітична система Youcontrol ТОВ «Буковель»: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/company_details/40628724/

145 Kurs, «Буковель» отримав 40 гектарів землі на Яремчанщині для виходу на Закарпаття, 31.07.2017, https://kurs.if.ua/news/bukovel_otrymav_40_gektariv_zemli_na_yaremchanshchyni_dlya_vyrodu_na_zakarpattya_56313.html

146 Debtwire, Профіль акціонера: Ігор Коломойський, на хвилі політичної перемоги, націлився на ПриватБанк, 30.05.2019, <https://www.mergermarket.com/assets/Shareholder%20Profile.pdf>

147 Аналітична система Youcontrol ТОВ «Карпатські інвестиції»: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/company_details/40642115/

148 Аналітична система Youcontrol ТОВ «Буковель»: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/company_details/40628724/

149 Міжнародний консорціум журналістів-розслідувачів (ICIJ), Кіпр ігнорує російські звірства, західні санкції захищають величезні статки союзника Путіна, 14.11.2023, <https://www.icij.org/investigations/cyprus-confidential/cyprus-russia-eu-secrecy-tax-haven/>

150 Аналітична система Youcontrol ТОВ «Буковель»: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/company_details/40628724/

151 The New Voice of Ukraine, \$27,3 млн. за підозрою в шахрайстві: Справа Коломойського, 07.09.2023, <https://english.nv.ua/business/27-3-million-in-alleged-fraud-kolomoisky-s-case-ukraine-oligarch-news-50352029.html>

152 У своїй заяві Ігор Палиця заявив, що «на «Буковелі» нема ніякого Коломойського», і пояснив, що його сім'я надала докази того, що коли вони відкривали рахунки в іноземних банках, в них з Коломойським та партнерами не було жодного спільного бізнесу. Це «розлучення» також пояснили тим, що під час спільного володіння нафтовими активами Приват Груп (приблизно 10%, за словами Палиці), його сім'я не отримала жодних дивідендів від Коломойського. І все ж, Палиця підтвердив, що вони з Коломойським спілкуються. Джерело: <https://english.nv.ua/nation/kolomoisky-met-2023-in-a-bad-mood-after-the-full-scale-russian-invasion-of-ukraine-it-seemed-to-be-50335459.html>

153 Офіційний веб-сайт ТОВ «ПБС», <https://pbs.bukovel.ua/en/about>

154 Наші Гроші, Фавориту відписали ще 11 мільйонів на дороги на Івано-Франківщині, 10.05.2023, <https://region.nashigroshi.org/2023/05/10/favorytu-vidpysaly-shche-11-milyoniv-na-dorohy-ivano-frankivshchyny/>

155 Бізнес Цензор, Хто заробляє на відновленні інфраструктури під час війни, 31.08.2023, <https://biz.censor.net/r3440675>

156 Іванна Непик, серед інших компаній, також керує ТОВ «Галичина-Цукор», компанією, яка поєднує бізнес-інтереси Олександра Шевченка з інтересами Коломойського та Боголюбова в ТОВ «Скорзонера». Через ТОВ «Амбіком» родина Шевченка також пов'язана з родиною народного депутата України Ігоря Палиці. Джерело: Аналітична система Youcontrol ТОВ «ПБС»: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/company_details/32872788/

157 Наші Гроші, Фавориту відписали ще 11 мільйонів на дороги на Івано-Франківщині, 10.05.2023, <https://region.nashigroshi.org/2023/05/10/favorytu-vidpysaly-shche-11-milyoniv-na-dorohy-ivano-frankivshchyny/>

158 Firtka media, Нардеп Олександр Шевченко розповів про те, чому готовий якісно ремонтувати дороги навіть в збиток для пов'язаних з ним підприємств, 23.07.2015, <https://firtka.if.ua/blog/view/nardep-oleksandr-sevcenko-rozpoviv-pro-te-comu-got-ovij-akisno-remontuvati-dorogi-navit-v-zbitok-dla-pov-azanih-z-nim-pidpriemstv82330>

159 Наші Гроші, У «замайбахівця» Шевченка налагодились стосунки з владою – «ПБС» отримало третину мільярда від Укравтодору, 05.05.2021, <https://nashigroshi.org/2021/05/05/u-zamaybakhivtsia-shevchenka-nalahodylys-stosunky-z-vladoiu-pbs-otrymalo-tretynu-mil-iarda-vid-ukravtodoru/>

160 Телеканал «Прямий», Мільярди для друга Коломойського: як Олександр Шевченко, який балотується у нардепи, обчищає бюджет на дорогах, 04.03.2021, <https://prm.ua/miliardy-dlia-druha-kolomoyskoho-iak-oleksandr-shevchenko-iakyy-balotuiet-sia-u-nardepy-obchyschaie-biudzheth-na-dorohakh/>

161 Наприклад, за даними слідчих ДФС, посадові особи «ПБС» завищили вартість будівельних матеріалів, які використовувалися для ремонту дороги державного значення. «ПБС» закуповувала дорожній бітум у ТОВ «Дріада Ріал Істейт», яке, зі свого боку, купувало його у виробників за значно нижчими цінами. Джерело: <https://zbruc.eu/node/58080?theme=zbruc&page=2>

162 Івано-Франківський міський суд Івано-Франківської області, Рішення у судовій справі №344/16123/15-к, 04.11.2015; <https://opendatobot.ua/court/53181474-8a34af39dc414bc9019fa1ebefb034c0>

Івано-Франківський міський суд Івано-Франківської

області, Рішення у судовій справі 344/14353/16-k, 07.11.2016, <https://opendatabot.ua/court/62558733-3feee9f05211e3fb594c0191ff2bb30f>

163 IM—1776. Слуга корупціонерів. Про відносини між президентом Зеленським, олігархом Ігорем Коломойським та Вашингтоном, 27.05.2022, <https://im1776.com/2022/05/27/servant-of-the-corrupt/>

164 Prozorro, Оголошення про проведення закупівлі робіт з капітального ремонту автомобільної дороги загального користування місцевого значення О 070903 Ясиня-Чорна Тиса км 0+000 - 7+600, 14.08.2023, <https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2023-08-14-000047-a>

165 Закарпаття онлайн, Тендер на «курортний» 600-мільйонний ремонт дороги Ясиня-Чорна Тиса на Рахівщині, який мав виграти «ПБС», скасовано, 03.10.2023, <https://zakarpattya.net.ua/News/230264-Tender-na-kurortnyi-600-milionnyi-re-mont-dorohy-lAsinia-Chorna-Tysa-na-Rakhivsh-chyni-ia-kyi-khotily-viddaty-TOV-PBS-skasuvaty?fbclid=IwAR1-4toUkpwHB1i2puEC9fIW5PGpxlr35ZtOXCRT3i2UCFctZhZmOJFhNHg>, Укрінформ, На Закарпатті за €600 мільйонів планують відремонтувати дорогу в гірському селищі, 15.08.2023, <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3748765-na-zakarpatti-za-600-mil-joniv-planuut-vidremontuvati-dorogu-v-girskomu-selisi.html?fbclid=IwAR3co3Y6L4-8jkEELlepOP4juXsTi5ew-Mj-RLlkuUu6hEiMHFqUPsv5-dU>, Telegraf, Дорога за 600 мільйонів для нового курорту на Закарпатті: хто за цим стоїть і яка роль Коломойського, 17.08.2023, <https://telegraf.com.ua/ukr/ukraina/2023-08-17/5804651-doroga-za-600-millionov-dlya-novogo-kurorta-v-zakarpate-kto-za-etim-stoit-i-kakova-rol-kolomoyskogo>

166 Наші Гроші, Фавориту відписали ще 11 мільйонів на дороги Івано-Франківщини, 10.05.2023, <https://region.nashigroshi.org/2023/05/10/favorytu-vidpysaly-shche-11-milyoniv-na-dorohy-ivano-frankivshchyny/>

167 Відповідно до положень, запроваджених воєнним станом, роботи вартістю понад 1,5 мільйона гривень можуть здійснюватися без використання відкритих торгів та/або електронного каталогу, коли (серед інших причин) існує нагальна потреба у закупівлі відповідних послуг. Саме на цю підставу посилалася компанія «ПБС». Джерело: <https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2023-05-08-007215-a>

168 Forbes, Профіль Ігоря Коломойського, Real Time Net Worth, <https://www.forbes.com/profile/igor-kolomoysky/>

169 Forbes, Мільярдери 2023: Найбагатші люди світу, <https://www.forbes.com/billionaires/>

170 BBC News, Націоналізовано найбільшого кредитора України – ПриватБанк, 19.12.2016, <https://www.bbc.com/news/business-38365579>

171 Аналітична система Youcontrol,

youcontrol.com.ua

172 Politico, «Зоряні війни» в Україні: Порошенко проти Коломойського, 21.12.2015, <https://www.politico.eu/article/star-wars-in-ukraine-poroshenko-vs-kolomoisky/>

173 Süddeutsche Zeitung, Selenskys gefürchteter Helfer, 23.04.2019, <https://www.sueddeutsche.de/politik/kolomoisky-praesidentschafts-wahl-in-der-ukraine-selensky-1.4418172>

174 Interfax-Ukraine, Олігарх Коломойський заперечує, що фінансово підтримує Зеленського і Тимошенко, 22.03.2019, <https://en.interfax.com.ua/news/general/574782.html>

175 The New York Times, Повернення олігарха викликає тривогу в Україні, 16.05.2019, <https://www.nytimes.com/2019/05/16/world/europe/ukraine-zelensky-kolomoisky.html>

176 За повідомленнями, він також фінансував групи ополченців і добровольчі батальйони та стримував проросійську агітацію в регіоні, за що отримав похвалу від київського уряду. Кажуть, що він витратив мільйони доларів США на формування та озброєння кількох добровольчих батальйонів, зокрема батальйонів «Дніпро», «Айдар», «Азов» і «Донбас», які допомогли зміцнити напіврозвалену українську армію. Критики кажуть, що він просто захищав власні інтереси, оскільки росіяни захопили б його активи. Дійсно, після анексії Криму в 2014 році російська влада націоналізувала кримську власність Коломойського, включаючи цивільний аеропорт. Джерела: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-oligarch-idUSKBN0ML0CG20150325>

<https://www.wsj.com/articles/ukraines-secret-weapon-feisty-oligarch-igor-kolomoisky-1403886665>

<https://www.voanews.com/a/kolomoisky-belbek-crimea-airport-hague-court/3133777.html>

177 The Spectator, Хто такий Ігор Коломойський? Олігарх-польовий командир, який підтримував Володимира Зеленського, 13.03.2022, <https://www.spectator.co.uk/article/who-is-igor-kolomoisky/>

178 Reuters, Президент України звільнив впливового олігарха Коломойського з посади голови обласної державної адміністрації, 25.03.2015, <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-oligarch/ukrain-erful-oligarch-kolomoisky-as-regional-chief-idUSKBN0ML0CG20150325>

179 Зокрема, розслідування було пов'язане з ймовірним обходом нафтопродуктів і шахрайством з митними платежами. Reuters, Ukraine: Perquisition au domicile de l'homme d'affaires Kolomoisky, 1.02.2023, <https://www.reuters.com/article/ukraine-crise-kolomoisky-idFRKBN2UB380>

180 Aljazeera, В рамках антикорупційного очищення обшукали будинок українського нафтового магната, 1.02.2023, <https://www.aljazeera.com/news/2023/2/1/>

home-of-ukrainian-oil-tycoon-raided-in-anti-corruption-purge

181 Glavcom, Нова підозра Коломойському. СБУ повідомила деталі, 15.09.2023, <https://glavcom.ua/country/criminal/nova-pidozra-kolomojskomu-sbu-povidomila-detali-956592.html>

182 Шевченківський районний суд Києва обрав Коломойському запобіжний захід у вигляді тримання під вартою строком на 60 діб з можливістю внесення застави у розмірі 3,89 мільярдів гривень (близько 101 мільйона євро). Строк тримання під вартою було продовжено, але заставу зменшено до приблизно 2,7 мільярдів гривень (близько 66 мільйонів євро). Джерела: Українська Правда, Українському олігарху Коломойському вручили підозру, 2.09.2023, <https://www.pravda.com.ua/news/2023/09/2/7418134/> та Kyiv Post, Коломойському вручили повідомлення про підозру в шахрайстві, 2.09.2023, <https://www.kyivpost.com/post/21178>; і <https://www.unian.ua/society/sprava-kolomoyskogo-shcho-sogodni-uhvaliv-apelyacyniy-sud-12490530.html>

183 NZZ, Kiews grosse Säuberungsaktion, 19.12.2016, <https://www.nzz.ch/wirtschaft/wirtschaftspolitik/verstaatlichung-der-einflussreichen-privat-bank-kiews-grosse-saeuberungsaktion-ld.135710>

184 Kyiv Post, Судовий аудит Kroll виявив шахрайство в ПриватБанку на \$5,5 млрд, заявляє Нацбанк, 16.01.2018, <https://www.kyivpost.com/ukraine-politics/kroll-forensic-audit-reveals-5-5-billion-fraud-privatbank-central-bank-claims.html>

185 OCCRP, США націлилися на майно, пов'язане з багатомільярдным скандалом у ПриватБанку, 07.08.2020, <https://www.occrp.org/en/daily/12916-us-targets-property-linked-to-multi-billion-privatbank-scandal>

186 Повідомляють, що націоналізація допомогла запобігти банкрутству та ліквідації банку, а також можливій дестабілізації банківської системи в Україні. Вона була проведена за фінансової допомоги Міжнародного валютного фонду (МВФ) та підтримки інших міжнародних партнерів. Джерело: <https://pb.bank.gov.ua/en.html>

187 OCCRP, США націлилися на майно, пов'язане з багатомільярдным скандалом у ПриватБанку, 07.08.2020, <https://www.occrp.org/en/daily/12916-us-targets-property-linked-to-multi-billion-privatbank-scandal>

188 Kyiv Post, Коломойський виступає проти України та Порошенка, 23.11.2018, <https://archive.kyivpost.com/ukraine-politics/kolomoisky-rails-against-ukraine-and-poroshenko.html>

189 OCCRP, Провідний банк України позичив заступникам власника \$1 млрд перед націоналізацією, 05.06.2017, <https://www.occrp.org/en/investigations/6533-ukraine-s-top-bank>

190 Обидва нібито отримували шахрайські кредити та кредитні лінії десь з 2008 по 2016 рік, коли схему було викрито, а банк націоналізовано Національним

банком України. Джерело: Департамент юстиції США. Прес-реліз: Сполучені Штати подали цивільний позов про конфіскацію доходів від шахрайства та крадіжок з ПриватБанку в Україні, 20.01.2022, <https://www.justice.gov/opa/pr/united-states-files-civil-forfeiture-complaint-proceeds-alleged-fraud-and-theft-privatbank>

191 OCCRP, Олігархи використали кіпрське відділення найбільшого банку України для виведення \$5,5 млрд за кордон, 19.04.2019, <https://www.occrp.org/en/investigations/oligarchs-weaponized-cyprus-branch-of-ukraines-largest-bank-to-send-5-billion-abroad>

192 Рішення Високого суду Англії та Уельсу (Канцелярія), Справа No: BL-2017-000665, 03-04.07.2018, <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2018/1910.html>

193 Financial Times, Британський суд заморозив \$2,5 млрд активів українських олігархів, <https://www.ft.com/content/4bc2f436-e5d9-11e7-8b99-0191e45377ec>

194 KyivPost, Лондонський суд закрив справу ПриватБанку, банк подасть апеляцію, 23.11.2018, <https://www.kyivpost.com/business/london-court-dismisses-privatbank-case-bank-to-appeal.html>

195 BBC, ПриватБанк. Суд визнав націоналізацію незаконною, 18.04.2019, <https://www.bbc.com/ukrainian/news-47977794>

196 Deutsche Welle, Україна приголомшена рішенням щодо націоналізованого банку, 19.04.2019, <https://www.dw.com/en/ukraine-stunned-after-court-rules-privatbank-nationalization-illegal/a-48395675>; <https://bank.gov.ua/en/news/all/natsionalizatsiya-privatbanku-pravomirna-sud-apelyatsionoyi-instantsiyi>

197 Radio Svoboda, Націоналізація ПриватБанку: банк оголосив про важливе судове рішення у боротьбі з колишніми власниками, 26.07.2022, <https://www.radiosvoboda.org/a/news-natsionalizatsiya-privatbanku-rishennya-sudu/31960974.html>

198 Офіційний веб-сайт Укрнафти, <https://www.ukrnapta.com/en/pro-kompaniyu>

199 The Kyiv Independent, Слідчі вилучили 16 000 тонн нафтопродуктів з об'єктів «Укрнафти», і «Укртатнафти», 06.03.2023, <https://kyivindependent.com/investigators-seize-16-000-tons-of-petroleum-products-from-ukrnapta-and-ukrtatnapta-sites/>

200 ЦПК. Центр протидії корупції, Звіт: Палиця, 2020, <https://antac.org.ua/en/special-projects/visaban/palytsia/>

201 Forbes Україна, Час повертати борги. Чи зможуть САП і НАБУ змусити Коломойського відповісти за виведення мільярдів з «Укрнафти»? 19.09.2022, <https://forbes.ua/company/chas-povertati-borgi-chi-zmozhut-sap-i-nabu-zmusiti-kolomoyskogo-vidpovisti-za-vivedennya-milyar-div-z-ukrnapfti-05092022-8113>

202 ЦПК. Центр протидії корупції, Звіт: Палиця, 2020, <https://antac.org.ua/en/special-projects/visaban/palytsia/>

203 The New Voice of Ukraine, Як Володимир Зеленський сподівається відправити Ігоря Коломойського на пенсію, 30.06.2023, <https://english.nv.ua/nation/kolomoisky-met-2023-in-a-bad-mood-after-the-full-scale-russian-invasion-of-ukraine-it-seemed-to-be-50335459.html>

204 Intellinews, Українського олігарха Ігоря Коломойського звинувачують у відмиванні грошей, шахрайстві, 02.09.2023, <https://www.intellinews.com/ukrainian-oligarch-igor-kolomoisky-charged-with-money-laundering-fraud-290920/>

205 ICIJ, За допомогою Deutsche Bank в центрі Сполучених Штатів знайшли результати купівельної лихоманки олігарха, 22.09.2020, <https://www.icij.org/investigations/fincen-files/with-deutsche-banks-help-an-oligarchs-buying-spree-trails-ruin-across-the-us-heartland/>

206 Держдепартамент США. Публічне визнання олігарха та колишнього українського чиновника Ігоря Коломойського причетним до масштабної корупції. Заява для преси. Ентоні Дж. Блінкен, Державний секретар. 5.03.2021, <https://www.state.gov/public-designation-of-oligarch-and-former-ukrainian-public-official-igor-kolomoysky-due-to-involvement-in-significant-corruption/>

207 The New Voice of Ukraine, Як Володимир Зеленський сподівається відправити Ігоря Коломойського на пенсію, 30.06.2023, <https://english.nv.ua/nation/kolomoisky-met-2023-in-a-bad-mood-after-the-full-scale-russian-invasion-of-ukraine-it-seemed-to-be-50335459.html>

208 ICIJ, За допомогою Deutsche Bank в центрі Сполучених Штатів знайшли результати купівельної лихоманки олігарха, 22.09.2020, <https://www.icij.org/investigations/fincen-files/with-deutsche-banks-help-an-oligarchs-buying-spree-trails-ruin-across-the-us-heartland/>

209 Держдепартамент США. Заява для преси. Сполучені Штати подали цивільний позов про конфіскацію доходів, отриманих внаслідок шахрайства та обкрадання ПриватБанку в Україні. 20.01.2022, <https://www.justice.gov/opa/pr/united-states-files-civil-forfeiture-complaint-proceeds-alleged-fraud-and-theft-privatbank>

210 Там же

211 У 2020 році Департамент юстиції США подав цивільний позов про конфіскацію американських активів, які, як стверджувалось, були отримані в результаті шахрайства Коломойського та його спілняка проти ПриватБанку та пов'язаного з ним відмивання грошей. Див. Підтверджена скарга у справі «Сполучені Штати Америки проти нерухомого майна, розташованого за адресою 55 Паблік Сквер, місто Клівленд, штат Огайо, з усіма придатками,

покращеннями та пристосуваннями до нього, а також будь-яким правом вимоги та отримання будь-якого прибутку, орендної плати, доходу та надходжень від нього», Окружний суд Південного округу штату Флорида 1:20-cv-25313 (30 грудня 2020 р.).

212 Позов щодо конфіскації активів пов'язаних зі справою ПриватБанку, Департамент юстиції США 2020, С. 5, 16-23.

213 Аналітична система Youcontrol, ПАТ «НПК Галичина»: <https://youcontrol.com.ua/en/contractor/?id=11461440#express-universal-file>

Аналітична система Youcontrol, ПАТ «Нафтохімік-Прикарпаття»:

<https://youcontrol.com.ua/en/contractor/?id=8266426#-express-universal-file>

214 Див. Клопотання Сполучених Штатів про призупинення розгляду справи № 20-CV-23279 до завершення пов'язаного розслідування кримінальної справи в Окружному суді Південного округу штату Флорида (18 травня, 2023).

215 Там же

216 Radio Svoboda, Український закон про деолігархізацію «сколихнув Європу». Огляд західної преси, 24.09.2021, <https://www.radiosvoboda.org/a/B0-zakon-pro-deoliharkhizatsiyu/31476763.html>

217 Висновок Комісії щодо заявки на членство в Європейському Союзі, поданої Україною, Брюссель, COM (2022) 407, 17.6.2022, final <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022DC0407>

218 OCCRP, Приховані швейцарські активи родини Коломойських, 19.04.2019, <https://www.occrp.org/en/investigations/sidebar/the-kolomoisky-family-s-hidden-swiss-assets>

219 Radio Svoboda, «Схеми» знайшли у Коломойського замок 15 століття у Франції та апартаменти навпроти Ейфелевої вежі, 20.04.2023, <https://www.radiosvoboda.org/a/news-skhemy-kolomoysky-zamok-frantsiya/32372102.html>

220 Schweizerisches Bundesverwaltungsgericht. Abteilung VI F-3219/2020. Urteil vom 24. Januar 2022 and OCCRP, Swiss Court Dismisses Lawsuit of Oligarch's Sister, Citing OCCRP's Investigation, 25.02.2022, <https://www.occrp.org/en/daily/16022-swiss-court-dismisses-lawsuit-of-oligarch-s-sister-citing-occrp-s-investigation>

221 Schweizerisches Bundesverwaltungsgericht. Abteilung VI F-3219/2020. Urteil vom 24. Januar 2022.

222 Schweizerisches Bundesverwaltungsgericht. Abteilung VI F-3219/2020. Urteil vom 24. Januar 2022; and OCCRP, Швейцарський суд відхилив позов сестри олігарха, посилаючись на розслідування OCCRP, 25.02.2022, <https://www.occrp.org/en/daily/16022-swiss-court-dismisses-lawsuit-of-oligarch-s-sister-citing-occrp-s-investigation>

223 Schweizerisches Bundesverwaltungsgericht. Abteilung VI F-3219/2020. Urteil vom 24. Januar 2022

224 Schweizerisches Bundesgericht. I. öffentlich-rechtliche Abteilung. Entscheid vom 19. Dezember 2022. 1C 141/2022.

225 ЦПК. Центр протидії корупції, Звіт: Палиця, 2020, <https://antac.org.ua/en/special-projects/visaban/palytsia/>

226 Верховна Рада України, проєкт Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих механізмів регулювання банківської діяльності», 30.03.2020, http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68492

227 ЦПК. Центр протидії корупції, Звіт: Палиця, 2020, <https://antac.org.ua/en/special-projects/visaban/palytsia/>

228 Там же

229 Там же

230 Аналітична система Youcontrol, Палиця Фемілі Груп: <https://youcontrol.com.ua/en/fpg/default/group-info/?id=4079>

231 ЦПК. Центр протидії корупції, Звіт: Палиця, 2020, <https://antac.org.ua/en/special-projects/visaban/palytsia/>

232 У червні 2013 року Оксана Палиця стала власницею компанії White Rock, центральний офіс якої знаходиться в замку Буффавен у Люллі, Франція. Це середньовічний замок на сході Франції, недалеко від Женеви. Джерело: ЦПК Центр протидії корупції, Звіт: Палиця, <https://antac.org.ua/en/special-projects/visaban/palytsia/>

233 ЦПК. Центр протидії корупції, Звіт: Палиця, 2020, <https://antac.org.ua/en/special-projects/visaban/palytsia/>

234 Аналітична система Youcontrol, <https://youcontrol.com.ua/>

235 ЦПК. Центр протидії корупції, Звіт: Палиця, 2020, <https://antac.org.ua/en/special-projects/visaban/palytsia/>

236 NZZ, Ukrainische Oligarchen im Visier der Schweizer Justiz, 3.09.2023, <https://www.nzz.ch/schweiz/ukrainische-oligarchen-im-visier-der-schweizer-justiz-ld.1754482>

237 Фонд Бруно Мансера, 2019. Справа Свидовця: Як олігархи планують знищити один з унікальних природних ландшафтів України, https://brunomanser.ch/waldkarpaten/upload/docs/bmf_report_the_svydovets_case.pdf

238 Усть-Чорнянська сільська рада, Відкритий лист до громадськості від Ясінянської та Усть-Чорнянської сільських рад, 11.04.2023

239 Звернення ТОВ «Буковель» до Поляницької сільської ради, 29.09.2021; Звернення ТОВ «Буковель» до Усть-Чорнянської сільської ради, 21.01.2022.

240 Там же

241 Ініціативна група «Free Svydovets», Звіт: Дерева не вміють кричати. Як несталість та беззаконня знищують ліси Українських Карпат, лютий 2021, <https://freesvydovets.org/en>

242 Конфіденційне джерело з території, на якій планується реалізація проєкту розширення гірськолижного курорту «Буковель», підтвердило Фонду Бруно Мансера свою безпосередню обізнаність про систематичне вимагання хабарів у власників лісопромислового бізнесу, що призначені для чиновників лісового господарства та інших державних органів, і назвало установи на всіх рівнях, від імені яких вимагають хабарі. Див. також, Earthsight, Причетні до корупції: Як компанії-мільярдери та уряди країн ЄС не справляються з проблемами українських лісів (2018) (далі – Звіт Earthsight «Причетні до корупції» (2018);» Див. також, Ініціативна група «Free Svydovets», Звіт: Дерева не вміють кричати. Як несталість та беззаконня знищують ліси Українських Карпат 2021, <https://freesvydovets.org/en>; Єгор Гриник, Андрій Білецький, Аманда Кабрехо ле Ру, Як корупція загрожує лісам України : Типологія та конкретні приклади корупції та незаконних рубок (2023).

243 Зараз це філії ДП «Ліси України».

244 Головного чиновника лісової галузі, який обіймав цю посаду під час Революції Гідності, звільнили після звинувачень у хабарництві, а його наступники залишаються під підозрою у зв'язку з подальшими подіями. Див. Звіт Earthsight «Причетні до корупції» (2018), С. 23-24. Інформатори Фонду Бруно Мансера повідомляли про безпосередню обізнаність щодо хабарів на рівні центрального керівництва, а також кількох інших посадовців, про яких згадувалось вище.

245 Ініціативна група «Free Svydovets», Звіт: Дерева не вміють кричати. Як несталість та беззаконня знищують ліси Українських Карпат, лютий 2021, <https://freesvydovets.org/en> С. 47-48, і згадані судові документи.

246 Там же

247 Там же

248 Ініціативна група «Free Svydovets», Свидовець 2023: Боротьба за дику природу в умовах війни

249 Аналітична система Youcontrol, реєстр компанії ТОВ «Скорзонера»: https://youcontrol.com.ua/en/catalog/company_details/31067573/

250 Galka.if.ua, Олександр Шевченко: «Українці мають жити гідно, а не відчувати себе жебраками у своїй країні», 01.08.2018, <https://galka.if.ua/oleksandr-shevchenko-ukrayintsi-mayut-zhiti-gidno-a-ne-vidchuvati-sebe-zhebrakami-u-svoyiy-krayini/>

251 Uzhgorod.net.ua, На Франківщині Валерій Мурга та Володимир Бондар обговорили будівництво курортно-рекреаційного комплексу «Свидовець», 20.12.2017, <http://uzhgorod.net.ua/news/119076>

- 252 Фонд Бруно Мансера. інтерв'ю з місцевими мешканцями села Лопухово, червень 2018; і Додаток 11.
- 253 Kurs, В селі Бистриця на Надвірнянщині мають намір збудувати гірськолижний курорт, 25.04.2017, https://kurs.if.ua/news/u_seli_bystrytsya_na_nadvirnyanshchyni_mayut_namir_zbuduvaty_girskolyzhn_yu_kurort_52988.html
- 254 На основі аналізу протоколу громадських слухань у Чорній Тисі щодо детального плану території туристично-рекреаційного комплексу «Свидовець», 19.04.2017
- 255 Korzonews, В Ужгороді обговорили проект туристично-рекреаційного комплексу «Свидовець», 20.03.2018; Додаток 16.
- 256 Відеозапис, 18.12.2022, село Брустури, <https://www.facebook.com/watch/?v=1235382787374558>
- 257 Там же
- 258 Економічна правда, Курорту «Свидовець» бути, або Люди чи саламандри?, 05.04.2023, <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/5/698810/>
- 259 Ініціативна група «Free Svydovets», інтерв'ю з місцевою мешканкою села Поляниця, 26.09.2023, https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pf-bid02TXTaCY66pw3tSZEFuBoLRNfJYNnR9nQkoAAFW-DuCz5g15Zd8uKvDH45YN3AfaCfI&id=100064648446845
- 260 DAI, Україна – Управління та місцева підзвітність (ГОВЕРЛА), <https://www.dai.com/our-work/projects/ukraine-governance-and-local-accountability-hoverla>
- 261 Ясінянська селищна рада, Протокол: Стратегічна сесія з формування завдання на розроблення Комплексного плану просторового розвитку території Ясінянської селищної територіальної громади, 05.08.2023.
- 262 Там же
- 263 Закарпатський окружний адміністративний суд, Рішення № 807/1314/17, 10.01.2018, <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71714520?fbclid=IwAR1k-tB8uIV-x64TXcnpPDgd1g3qJ5Scjohg0jpWMNq0qVmWUzn-NCGeR5huM>
- 264 Закарпатський окружний адміністративний суд, Рішення № 807/1314/17, 10.01.2018, <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71714520?fbclid=IwAR1k-tB8uIV-x64TXcnpPDgd1g3qJ5Scjohg0jpWMNq0qVmWUzn-NCGeR5huM>
- 265 Львівський апеляційний адміністративний суд, Рішення № 876/1506/18, 04.05.2018, <https://opendatabot.ua/court/73842742-456c4404a341654f80149ca585f90322>
- 266 Фонд Бруно Мансера, 2019. Справа Свидовця: Як олігархи планують знищити один з унікальних природних ландшафтів України, https://brunomanser.ch/waldkarpaten/upload/docs/bmf_report_the_svydovets_case.pdf
- 267 Ініціативна група «Free Svydovets», Клопотання щодо створення ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Вільний Свидовець» (2023) <https://freesvydovets.org/>
- 268 Наприклад, Державна стратегія регіонального розвитку України, яка має на меті досягти частки природоохоронних територій на рівні 15% території країни (зараз ця частка становить близько 7%).
- 269 Тетяна Шаміна, Електронні петиції. Офіційне інтернет-представництво Президента України: Захистити дику природу Свидовця!, 28.03.2023, <https://petition.president.gov.ua/petition/185650>
- 270 Усть-Чорнянська сільська рада, Рішення сесії №835 «Про створення заказника місцевого значення», 13.06.2023, <https://ust-karpat.gov.ua/docs/1458086/>
- 271 Урядовий кур'єр, «Свидовець» – вдала інвестиція, розвиток громади, Василь Бедзір, 25.07.2023, <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/svidovec-vdala-investiciya-rozvitok-gromadi/p/>
- 272 Українська правда, Курорт «Свидовець»: що відбувається зараз?, 22.08.2023, <https://life.pravda.com.ua/columns/2023/08/22/256065/>
- 273 Zakarpattyа.net, Ініціатори руху «Free Svydovets» скаржаться на тиск організований Москалем, 28.12.2017, <https://zakarpattyа.net.ua/News/177443-Initsiatory-rukhu-Free-Svydovets-skarzhatsia-na-tysk-orhanizovanyi-Moskalem>
- 274 Delo, Курорт «Свидовець». Чи повинні «еко-активісти» одноосібно вирішувати долю гуцулів, гірських громад і України, 14.07.2023, <https://delo.ua/business/kurort-svidovec-ci-povinni-eko-aktivisti-odnoosibno-virisivati-dolyu-guculiv-girskix-gromad-i-ukrayini-420989/>
- 275 Obozrevatel, Карпатський геноцид руками екоактивістів, 14.06.2023, <https://news.obozrevatel.com/ukr/society/karpatskij-genotsid-rukami-ekoaktivistiv.htm>
- 276 Главком, Будівництво курорту «Свидовець» блокують місцеві лісоруби, використовуючи екоактивістів (розслідування) 02.06.2023, <https://glavcom.ua/digest/budivnitstvo-kurortu-svidovets-blokujut-mistsevi-lisorubi-vikoristovu-juchi-ekoaktivistiv-rozsliduvannja--931653.html>
- 277 Факти, Як європейські ліві під екогаслами забирають у гуцулів Карпати, - ЗМІ, 02.06.2023, <https://fakty.ua/420673-kak-evropejsk-ie-levye-pod-ekolozungami-zabirayut-u-guculov-karpaty---smi>